

UNIVERSITETET I BERGEN

Driftige folk i vakker natur – helst åleine

Ei studie av kva faktorar som påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein
storkommune på 2010-talet

Lars Flokenes

Masteroppgåve i historie

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitskap

Våren 2024

Forord

Då eg starta på historiestudiet ved Universitetet i Bergen i 2019, var det med ei målsetjing om å ein dag skrive ferdig ei masteroppgåve. Ein draum om å verte lærar har vore med meg i mange år, og no skal eg snart bla om til neste kapittel i livet mitt. Det har til no vore fem fantastiske år i Bergen – fylt med eit inspirerande studie, mange refleksjonar og ikkje minst gode vener. Tida mi i Bergen vil eg ta med meg vidare i livet og tenke over i lang tid. Eg har vore nede, eg har vore oppe, eg har slite og eg har trivst – men no står eg endeleg i mål med det eg ser på som eit resultat eg er stolt over.

Først og fremst ynskjer eg å takke vegleiaren min Yngve Flo, som har vore med meg gjennom både bachelor- og masterskriving. Utan din kunnskap og påverknad ville eg aldri valt eit tema som kommunereform. Du har opna døra for noko som både interesserer meg og ikkje minst engasjerer meg. Du har kritisert, bidrege og henta meg opp att når eg har trengt det som mest, gjennom den lange prosessen med dette masterprosjektet.

Eg ynskjer også å takke medstudentar og professorane ved seminargruppene, som har bidrege med gode tilbakemeldingar, konstruktiv kritikk, forslag og oppmuntring.

Eg vil også seie tusen takk til familien min, som gjennom alle desse åra eg har budd i Bergen, har støtta meg og hatt trua på meg når eg sjølv ikkje har hatt det. Mamma, pappa og søster mi – som til tross for sitt eige arbeid og utfordringar, har vore der for meg. Om det gjeld oppmuntring, støtte og eit pusterom blant skriving har det alltid vore eit svar å få hjå dykk.

Ein stor takk til alle vennane mine og sambuaren min, som eg no trur er relativt leie av å høyre på maset mitt om kommunereform. Takk for at dykk har høyrte på meg, snakka med meg og vore der for meg, sjølv om avstanden til enkelte av dykk er stor.

Sist ynskjer eg også å takke informantane som har delteke i masterprosjektet mitt. Utan innspela og entusiasmen dykkar rundt temaet, ville ikkje denne masteroppgåva vore i mål.

Mai 2024, Bergen.

Lars Flokenes

Abstract: Enterprising people in beautiful nature – preferably alone

This master thesis explores the intricate interplay of local, regional, and national factors influencing local government restructuring in Norway, focusing on the case of Bømlo municipality. Utilizing a comprehensive approach that combines both qualitative and quantitative methodologies, the research endeavor to unravel the intricate factors at play. The study delves into the complexities of the local government reform process, analyzing the perspectives of local identity, the relationship between two municipalities and the national context.

One of the central findings underscores the pivotal role of local identity in shaping decision-making processes, illustrating how deeply ingrained perceptions of community, and belonging influence attitude towards municipal restructuring. Furthermore, the study illuminates the nuanced dynamics characterizing the relationship between Bømlo and Stord, encapsulating elements of cooperation, competition, and asymmetrical power dynamics, often likened to a sibling-like dynamic of “big brother” and “little brother”.

Moreover, the research underscores the efficacy of intermunicipal collaborations as a vital component of local governance, particularly evident in the context of Sunnhordland. Through collaborative efforts, municipalities have been able to leverage shared resources, achieve economies of scale, and address common challenges while preserving local autonomy and identity. Additionally, the study highlights the impact of national factors, including economic incentives and criteria for defining optimal municipal structures, on Bømlo’s decision-making processes. The examination reveals how these external factors intersect with local dynamics, shaping the municipality’s responses to reform initiatives.

Innholdsliste

KAPITTEL 1: INNLEIING	1
1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING	2
1.2 AVGRENSING OG METODE	5
1.3 KJELDER OG FAGLITTERATUR.....	7
1.4 OPPGÅVA SIN STRUKTUR.....	8
KAPITTEL 2: METODE	10
2.1 KORLEIS GÅ FRAM OG KVA FINST AV SKRIFTLIG MATERIALE?	10
2.1.1 Fordelar og ulemper med skrifleg materiale	11
2.2 KVALITATIVT INTERVJU	12
2.2.1 Utval og avgrensing av informantar	14
2.2.2 Gjennomføring og refleksjon – praktiske utfordringar med kvalitative intervju	16
2.2.3 Fordelar og ulemper med kvalitativt intervju	18
2.3 PRESENTASJON AV INFORMANTAR	21
KAPITTEL 3: BØMLO PÅ EIGNE PREMISS.....	22
3.1 BØMLA-IDENTITETEN.....	22
3.1.1 Ulike identitetsargument	22
3.1.2 Industri- og næringsidentitet.....	24
3.2 KVIFOR TALAR ALLE OM LOKAL IDENTITET?	27
3.3 TIDLEGARE KOMMUNESAMANSLÅINGAR	29
3.4 REAKSJON PÅ EI EVENTUELL KOMMUNEREFORM?.....	35
3.5 BØMLOPAKKEN	37
3.6 DELKONKLUSJON.....	39
KAPITTEL 4: BØMLO I EIT GEOGRAFISK LANDSKAP	41
4.1 SUNNHORDLANDSREGIONEN.....	41
4.2 STOREBROR-/VESLEBROR-DISTINKSJONEN	42
4.2.1 Bømlo – verkeleg ein veslebror?	43
4.2.2 Var det eit storebror/veslebror-forhold mellom Bømlo og Stord?.....	47
4.3 SAMARBEID PÅ TVERS AV KOMMUNEGRENSENE	51
4.3.1 Kva gjekk samarbeida ut på?	52
4.3.2 Interkommunalt samarbeid som argument i kommunereformdebatten.....	55

4.4 UTKANT I EIN UTKANT	58
4.5 DELKONKLUSJON	61
KAPITTEL 5: BØMLO I NASJONALE RAMMER	63
5.1 SVAK GULROT OG LITE TYDELEG PISK	64
5.1.1 Økonomiske insentiv som lokkemiddel.....	64
5.1.2 Ei frivillig reform?	68
5.2 FYLKESMANNEN SI ROLLE UNDER KOMMUNEREFORMA	71
5.3 NASJONALE RETNINGSLINJER FOR KOMMUNEREFORMA	74
5.3.1 Kva er god kommunestruktur?	74
5.3.2 Verka ikkje dei nasjonale dynamikkane på Bømlo?	78
5.4 DELKONKLUSJON	81
KAPITTEL 6: BØMLO I DAG: AVSLUTTANDE DISKUSJON	82
6.1 DAGENS KOMMUNAR	82
6.1.1 Generalistkommunemodellen.....	82
6.2 STORKOMMUNE – IKKJE ALLTID DEN BESTE LØYSINGA	84
6.3 RETT ELLER GALE VAL?.....	86
6.4 KONKLUSJON	88
REFERANSELISTE	92
VEDLEGG:.....	95
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV	95
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE 1	97
VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE 2	101
VEDLEGG 4: STADFESTING I RETTE	104

Kapittel 1: Innleiing

Innanfor det store landskapet av norsk kommunalforvaltning har spørsmålet om kommunesamanslåing lenge vore eit sentralt tema. På 2010-talet vart dette spørsmålet igjen sett høgt på dagsorden, som ein del av den nasjonale reformprosessen initiert av Solberg-regjeringa. Denne kommunereforma førte til at mindre kommunar vart slegne saman for å danne større og meir robuste einingar. Målet var å styrke kommunane sin kapasitet, effektivitet og evne til å handtere samfunnsoppgåver, samt å sikre ei berekraftig lokalforvaltning.¹

Reformprosessen for kommunane i Noreg tok for alvor fart i 2014, som ein respons på utfordringar knytt til demografiske endringar, aukande kompleksitet i oppgåvene kommunane stod ovanfor, og behovet for å betre økonomien deira.² Regjeringa Solberg initierte prosessen med hovudvekt på frivillige samanslåingar, der kommunane sjølv kunne søke om å slå seg saman med nabokommunar. For å oppmuntre kommunane til å delta i samanslåingsprosessen, tilbydde staten økonomisk stønad, inkludert eingongsstøtte for gjennomføringa av samanslåinga og auka rammetilskot til dei nye og større kommunane.³

Resultatet av Solberg-regjeringa si kommunereform vart ein reduksjon i talet på kommunar i Noreg, ettersom mange småkommunar valde å slå seg saman til større einingar.⁴ Frå og med 1. januar 2020 var det 356 kommunar i Noreg, der 119 vart slegne saman til 47 nye kommunar i løpet av kommunereforma.⁵ Likevel var det fleire kommunar, inkludert Bømlo kommune, som valde å verte verande ved den opphavlege kommunen. Bømlo kommune, ein øykommune som ligg sørvest i Vestland fylke, har ei rik historie og ein sterk tradisjon for sjølvstyre. Kommunen har ein variert geografi med fjord, skjær og kystlinjer samt mange øyer, der sjøen og maritim aktivitet har vore sentrale element i kommunen si historie og identitet. Kommunen vart oppretta i 1916 då dåverande Finnås kommune vart delt i tre:

¹ Regjeringen, «Historisk utvikling av kommunesektoren».

² Prop. 95 S (2013–2014), 7-8.

³ KS, «Tilskudd og finansiering til kommuner som skal slå seg sammen».

⁴ Regjeringen, «Historisk utvikling av kommunesektoren».

⁵ Regjeringen, «Historisk utvikling av kommunesektoren».

Moster, Bømlo og Bremnes, og i 1963 vart dei tre nemnde kommunane igjen slegne saman, då under namnet Bømlo.⁶

1.1 Tema og problemstilling

Kommuneforvaltninga i Noreg har tradisjonelt sett vore prega av ein høg grad av lokal autonomi, der kommunar har hatt ansvar for å levere ei rekke tenester til innbyggjarane sine. Likevel har endringar i samfunnsstrukturen og økonomiske utfordringar ført til behov for reformar i kommunal sektor. Dette kulminerte i regjeringa Solberg sitt initiativ av kommunereforma på 2010-talet.⁷ Reforma hadde, som tidlegare nemnd, mål om å styrke kommunane sin kapasitet og effektivitet, handtere aukande kompleksitet i oppgåveløysinga og sikre berekraftig lokalforvaltning. Kommunesamanslåingar har endra det lokale politiske landskapet og utfordra den historiske strukturen av småkommunar. Ein sånn reformprosess fann også stad i Sunnhordlandsregionen på Vestlandet, og Bømlo har vore ein sentral aktør i denne utviklinga. Temaet for denne masteroppgåva er difor kommunereform i Sunnhordland, med fokus på Bømlo kommune, og spesielt kvifor denne kommunen ikkje gjekk inn i ein storkommune med nabokommunane sine i løpet av 2010-talet.

Kommunesamanslåing er ein kompleks og aktuell tematikk som ein finn i både lokale samfunn og nasjonale reformar. Valet om å vere uavhengig eller å slå seg saman handlar ikkje berre om administrativ struktur, men også om bevaring av lokal identitet, berekraftig utvikling og politisk samarbeid. Ved å forske på kvifor Bømlo kommune sitt val om ikkje å gå vidare med ei slik reform, kan oppgåva bidra til ei djupare forståing av korleis sånne avgjersler vert forma og kva konsekvensar det har for politikk og samfunn. Temaet i denne masteroppgåva er difor relevant sidan kommunereform og ikkje minst kommunesamanslåing er eit viktig del av debatten i moderne samfunn og politikk. Det er noko som råkar både lokal identitet, politiske referansar og samfunnsutvikling. Ved å fokusere på Bømlo kommune gjer oppgåva moglegheita til utfordre konkrete faktorar som påverkar avgjersla om å gå saman eller verte verande som eigen kommune. Dette kan vere med på å belyse lokale omsyn, politisk

⁶ Store norske leksikon, «Bømlo (kommune)», av Geir Thorsnæs, lest 29.08.23.

https://snl.no/Bømlo_-_kommune

⁷ Prop. 95 S (2013–2014), 8-10.

samarbeid, økonomiske vurderingar og andre faktorar som spelar saman i ein slik avgjersleprosess.

Masteroppgåva søker å forstå og analysere Bømlo kommune si avgjerd om ikkje å gå inn i ein storkommune med nabokommunane på 2010-talet. Forskinga utforskar ulike faktorar som påverka denne avgjerda, og målet er å gje innsikt i dynamikken rundt kommunesamanslåing og kva som kan ha vore avgjerande for at Bømlo valde å behalde si uavhengigheit. Ved å rette søkjelyset mot lokale omsyn, politisk samarbeid, økonomiske vurdering og andre faktorar i denne prosessen, ynskjer oppgåva å belyse kompleksiteten i slike val og kva dei betyr for eit lokalsamfunn.

I tillegg til å kaste ljøs over denne spesifikke avgjerda, har oppgåva som føremål å utfordre og utfylle den eksisterande kunnskapen om kommunesamanslåing. Dette vert særleg viktig i ljøs av det manglande fokuset på refleksjonar i eksisterande forskning. Oppgåva søker å fylle dette gapet ved å inkludere og utforske kritiske refleksjonar kring korleis kunnskapen som vert framkome kan leie vidare. Dette inneber å tydeleggjere koplinga til faglege diskusjonar, drøfte relevansen av funna i ljøs av eksisterande forskning og eksplisitt plassere seg sjølv i den akademiske dialogen. Forskingsfeltet, med særskild vekt på kommunehistorie og lokal identitet, utgjer ein sentral kontekst for oppgåva. Gjennom refleksjon og fagleg diskusjon vil eg søke å knyte mine funn opp mot eksisterande forskning. Det er vesentleg å undersøke kva andre forskarar har meint om liknande tematikk, og korleis denne diskusjonen kan bidra til å styrke forståinga av Bømlo si avgjerd om å verte verande som eigen kommune. Dette vil gje eit nødvendig teoretisk rammeverk for å setje mine funn i ein større kontekst og utfordre og vidareutvikle eksisterande kunnskap på feltet.

Eit sentralt aspekt i oppgåva er også den personlege interesse og tilknytninga forskaren har til området. Forskaren har ei unik innsikt i dei lokale dynamikkane og utfordringane knytt til kommunesamanslåing, noko som gjev ei djupare forståing av dei underliggende faktorane. Ved å nytte denne personlege tilknytninga som ei styrke, kan forskaren betre utforske og avdekke kva som driv desse lokale prosessane. Samstundes utfordrar forskaren seg sjølv til å reflektere over korleis eigen bakgrunn og erfaringar kan påverke forskingsprosessen, og korleis ein kan handtere dette på ein metodologisk reflektert måte.

Forskinga gjer òg bruk av fleire kjeldetypar, inkludert kvalitativt intervju, for å danne eit omfattande bilete av dei ulike faktorane. Ved å leggje vekt på lokal identitet, politisk samarbeid og økonomiske omsyn, forventar forskaren å finne nøkkelkomponentar som kan bidra til ei djupare forståing av Bømlo sin spesifikke situasjon. Analysemetodane vil omfatte ei systematisk vurdering av aktørane, korleis dei vektlegg ulike faktorarar i debatten og diskusjon av eksisterande litteratur om temaet. Ved å gjere dette forsøker forskaren å bidra til å avdekke dei underliggjande kreftene i denne komplekse avgjerda.

Hovudproblemstillinga i denne oppgåva er å belyse dei komplekse faktorane som påverka Bømlo kommune si avgjersle om å verte verande som ein sjølvstendig kommune, i ei tid då mange kommunar valde å slå seg saman. Denne problemstillinga søker å identifisere, forklare og analysere dei ulike faktorane som spelte ei rolle i kommunereformprosessen. Oppgåva utforskar nemleg:

«Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?»

For å utforske hovudproblemstillinga i djupna, vil oppgåva også inkludere ei underproblemstilling. Her søker eg å belyse korleis lokal identitet, dynamikken mellom Bømlo og Stord, samt økonomiske omsyn, har spelt ei rolle i Bømlo kommune si avgjerd om å oppretthalde ein sjølvstendig kommune. Forventningane knytt til lokal identitet, forholdet til nabokommunen og økonomiske omsyn er komplekse og kan variere betydeleg. Svein Frisvoll og Reidar Almås diskuterer i «Kommunestruktur mellom fornuft og følelser» korleis følelsar og fornuft spelar på lag i kommunestrukturdebatte.⁸ Lokal identitet, ofte knytt til følelsar av tilhøyrse og stoltheit, kan vere ein viktig faktor som påverkar folk sine haldningar til kommunesamanslåing. Bømlo kommune, med sin sterke lokale identitet forankra i kystkultur og tradisjonelt fiskeri, kan ha følt på eit sterkt behov for å oppretthalde sin eigen sjølvstendige status.

⁸ Svein Frisvoll og Reidar Almås, *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser. Betydingen av tilhøyrighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning* (Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning, 2004), i.

Forholdet til nabokommunen, som skildra av Frisvoll og Almås, kan også vere prega av dynamikken mellom ein «storebror» og ein «veslebror».⁹ Underproblemstillinga kastar også ljøs over korleis denne dynamikken påverka Bømlo kommune si avgjersle om å verte verande som eigen kommune. Frisvoll og Almås påpeikar også at økonomiske omsyn spelar ei sentral rolle i kommunestrukturdebattar.¹⁰ Økonomiske gevinstar eller tap ved å delta i ein storkommune må vegast opp mot andre faktorar. Bømlo kommune si vurdering av økonomiske konsekvensar, sett i ljøs av lokale forhold og behov, kan ha vore avgjerande for valet om å verte ståande åleine.

Samla sett vert det anteke at forventningane til lokal identitet, naboforhold og økonomiske omsyn, når dei vert undersøkte i ljøs av Frisvoll og Almås, samt andre sine tilnærmingar, vil gje innsikt i kompleksiteten og dynamikken bak Bømlo kommune si endelege avgjersle om ikkje å gå inn i ein storkommune. Difor er underproblemstillinga i denne oppgåva: *Korleis spelte faktorane lokal identitet, storebror/veslebror-dynamikken og økonomiske omsyn inn i avgjersleprosessen?*

1.2 Avgrensing og metode

Denne masteroppgåva rettar hovudfokuset sitt mot analysen av meiningar og avgjersler som fann stad i løpet av 2010-talet. Dette er eit tiår som markerer ein betydingsfull periode i norsk politisk historie, spesielt med fokus på kommunesamanslåing under regjeringa Solberg sin reformagenda. Avgrensinga til dette tiåret gjev moglegheita til å grundig utforske faktorane som påverka Bømlo kommune si avgjersle om ikkje å gå inn i ein storkommune med sine naboar.

Samstundes ser forskaren det som nødvendig og relevant å inkludere ein referanse til dei tidlegare kommunereformprosessane som fann stad på Bømlo på 1910- og 1960-talet. Sjølv om desse reformene fell utanfor hovudanalysen si tidsramme, kan det vere vesentleg å sjå på desse for å kontekstualisere dagens situasjon. Dei tidlegare reformene som først splitta og seinare slo saman att kommunar på Bømlo, kan verke som eit viktig historisk bakteppe for å

⁹ Frisvoll og Almås, *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser*, 28.

¹⁰ Frisvoll og Almås, *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser*, i.

forstå tidlegare strukturelle endringar og liknande prosessar som har påverka øysamfunnet Bømlo. Den geografiske avgrensinga for denne oppgåva er også tydeleg definert, ved å inkludere Bømlo kommune og regionen Sunnhordland i Vestland fylke. Bømlo kommune utgjør likevel kjernefokuset, medan den breiare Sunnhordlandsregionen, som involverer fleire kommunar som Fitjar, Tysnes, Kvinnherad, Stord m.m. utgjør den kontekstuelle ramma for oppgåva. Elles bør det poengterast at kommunereforma lokalt er kopla saman med kommunereforma nasjonalt, og at prosessane på Bømlo ikkje kan forståast utan at også rollene til Fylkesmannen, Departementet og Stortinget si rolle vert drøfta.

Dette forskingsprosjektet søker å forstå prosessen med kommunesamanslåing på Bømlo gjennom ulike reformrammer – dels nasjonale, dels lokale og dels regionale. Gjennom analysen vil eg belyse ambivalensen i prosessen, utforske spørsmål om frivilligheit og nøye drøfte dei ulike rammene som påverka avgjersla. Oppgåva vil i tillegg til å undersøka dei overordna spørsmåla og ambivalensen, vurdere om det var eit reelt ynskje om reform blant befolkninga på Bømlo.

Spørsmåla om kvifor Bømlo kommune valde å stå utanfor ein storkommune, til tross for nasjonale reformer og ambivalens i prosessen, vil vere sentrale i analysen. Dynamikken som prega prosessen vil verte utforska, med fokus på lokale faktorar som lokal identitet, forholdet til nabokommunen og økonomiske omsyn i forhold til nasjonale reformmål. Vidare vil spørsmål knytt til grad av frivilligheit i Bømlo kommune si avgjersle og om det fanst eit reelt ynskje om reform blant lokalbefolkninga, gje eit djuptgåande perspektiv på avgjersleprosessen og utfordringane knytt til reform på eit lokalt nivå.

Metodane som vil verte brukt i denne masterstudia er grundig utforma for å belyse og analysere faktorene som påverka Bømlo kommune si avgjersle om å verte verande som eigen kommune på 2010-talet. Forskingsdesignet vil omfatte ein kombinasjon av dokumentanalyse, kvalitative intervju og analyse av relevant litteratur. Intervju vil verte ein sentral metode for datainnsamling i denne studia, for utforske og analyse informantane sine perspektiv, erfaringar og grunngjevingar. Intervjua vert strukturert rundt sentrale spørsmål knytt til lokal identitet, relasjonen til nabokommunar, økonomiske vurderingar og andre relevante faktorar som kan ha spelt ei rolle i kommunereformprosessen.

1.3 Kjelder og faglitteratur

Kjeldene utgjer sjølve ryggrada i all historisk forskning, og utan eit solid kjeldegrunnlag vil det vere umogleg å belyse fortida sine hendingar. For å danne ei forståing av korleis fortida har utarta seg, er me heilt avhengige av eksisterande kjelder og vår analyse av dei. Dette er også føresetnadane for denne studia. I tillegg er det viktig å merka seg at når ein arbeider med prosjekt knytt til hendingar frå såpass nære notid, er kjelder ofte meir tilgjengeleg samanlikna med hendingar frå tidlegare periodar. Dette har vore til stor hjelp for meg og studiet mitt, då eg har hatt moglegheit til å leite både digitalt og fysisk på biblioteka. Samstundes er det også enklare for meg å få tak i informantar om akkurat denne saka, sidan den er såpass nært knytt til notida.

Sidan masterprosjektet mitt i stor grad vil ta sikte på kva faktorar som gjorde at Bømlo kommune valde å stå utanfor ei kommunereform, vil personar med tilknytning til prosessen vere av stor betydning for meg. Ved bruk av informantar som har vore involvert i sjølve kommunereformprosessen i Bømlo kommune, kan eg både få førstehandsinformasjon om hendingar og avgjersler som vart tekne, som nødvendigvis ikkje er tilgjengeleg i offentlege dokument. I tillegg kan det vere at dei som var involverte i prosessen kan gje ei breiare forståing av den historiske konteksten, politiske dynamikken og dei lokale forholda som påverka avgjersla. Hovudpoenget her er at deira personlege erfaringar kan vere uvurderleg for å belyse kva som faktisk skjedde. Samstundes kan også informantane bidra med å korrigere feilinformasjon eller misforståingar rundt hendinga.

I tillegg til informantar, vil også litteratur og forskning knytt til temaet vere relevant. Bømlo kommune har fleire lokalhistoriske verk, som blant anna bygdebøker, Kristine Sele si «-driftige folk i vakker natur» og mykje anna. I tillegg til dette vil Bømlo kommune sine egne nettsider vere ein eigna plass for å hente informasjon om kommunereform og andre opplysningar. På nettsida til kommunen finn ein også postlistene deira, der ein kan hente offentlege dokument og informasjon frå kommunestyremøte og liknande.

Forskningsarbeid som har undersøkt liknande tema, særleg studie om lokal identitet, tilhøyrslø og avgjersler om kommunesamanslåing, vil danne grunnlaget for teoretisk forståing. *Distriktssenteret* sine nettsider viser til eit stort omfang av litteratur, som t.d. handlar om

erfaringar med kommunereform, kriteria for god kommunestruktur og identitet og tilhøyrslse.¹¹ Blant anna Guri Mette Vestby og Ragnhild Skogheim sitt "Hode og hjerte? Lyst eller smerte? – Om lokal identitet og tilhøyrighet i kommunereformen"¹² frå 2014 og Svein Frisvoll og Reidar Almås sin "Kommunestruktur mellom fornuft og følelser. Betydningen av tilhøyrighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning"¹³ frå 2004. Sjølv om dette berre er nokre få døme, vil denne databasen vere sentral i mitt masterprosjekt.

1.4 Oppgåva sin struktur

Dette kapittelet har hatt som funksjon å aktualisere og kontekstualisere temaet som skal undersøkjast. Kapittelet har bestått av bakgrunnsinformasjon, utgreiing rundt problemstillinga, avgrensing av oppgåva, samt presentasjon av metode, forskingslitteratur og kjelder. Oppgåva sin vidare struktur vil innehalde eit metodekapittel, der eg systematisk går i gjennom kva metode som har vorte brukt i løpet av prosjektet, kva erfaringar eg har gjort meg undervegs og korleis kjeldene har vorte systematisert. Vidare vil tre analysekapitel verte presentert, og eit siste kapittel som samanfattar oppgåva sine funn og gjev ei avsluttande drøfting.

I det første analysekapittelet vil fokuset ligge på interne dynamikkar og lokale faktorar som har spelt ei rolle i at Bømlo kommune blei verande som ein eigen kommune. Typisk lokal identitet på Bømlo, vil her vere sentralt. Analyse av den gamle kommunereforma si rolle og samferdselending vil også talast om, samstundes som det vil verte vurdert om det har vore spenningsforhold som måtte handterast for å unngå oppløysing. Det andre analysekapittelet vil utforske forholdet mellom Bømlo og nabokommunen Stord i Sunnhordland. Element som storebror/veslebror-distinksjon, historiske og geografiske forhold som påverkar regionen si samanhengskraft, samt spenningar og samarbeid vil også verte belyst.

I det tredje analysekapittelet vil analysen utvidast til å omfatte nasjonale faktorar og rammer. Korleis Bømlo kommune har halde seg til nasjonale retningslinjer, korleis dei nasjonale

¹¹ Distriktssenteret, «Kommunereformen.»

¹² Guri Mette Vestby og Ragnhild Skogheim, *Hode og hjerte? Lyst eller smerte? – Om lokal identitet og tilhøyrighet i kommunereformen* (Oslo: NIBR, 2014).

¹³ Frisvoll og Almås, *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser*.

dynamikkane har forma Bømlo sin veg gjennom kommunereforma, er noko av det som vil verte drøfta. I tillegg vil potensielle konsekvensar av å verte verande som ein sjølvstendig kommune i ei tid der mange valde å slå seg saman også sjåast på. Gjennom desse tre analysekapitla vil oppgåva gje ein heilskapleg forståing av korleis lokale, regionale og nasjonale faktorar har forma Bømlo kommune si avgjersle om verte verande eigen kommune.

Avslutningsvis ynskjer eg å diskutere kva status for kommunereform er i dag, med fokus på notidas utfordringar og moglegheiter. Målet med denne oppgåva er ikkje berre å bidra til forståinga av historie og utviklinga av kommunereform, men også inspirere til refleksjon og debatt vidare. Ved å sjå på dagens situasjon, med erfaringane frå tidlegare reformprosessar i mente, kan ein både lære av fortida og forme framtida for kommunestrukturen. Heilt til slutt vil eg ha ein konklusjon som går gjennom dei viktigaste funna for oppgåva.

Kapittel 2: Metode

For å undersøke dei ulike faktorane til kvifor Bømlo kommune valde å stå utanfor ei kommunesamanslåing på 2010-talet, har eg teke i bruk fleire kvalitative metodar. Dette kapittelet gjev ein grundig gjennomgang av dei metodiske og teoretiske vala eg har teke undervegs i denne masteroppgåva. Formålet med dette kapittelet er å presentere korleis data vart samla inn, analysert og tolka, samt å forklare vala som vart teke undervegs i forskingsprosessen. For å belyse problemstillinga og underproblemstillingane mine, vart det difor valt eit kvalitativt forskingsdesign. Den kvalitative tilnærminga gjev moglegheit for ein djupare forståing av dei komplekse faktorane som påverka Bømlo kommune si avgjersle om ikkje å gå inn ein storkommune med nabokommunane sine.

2.1 Korleis gå fram og kva finst av skriftleg materiale?

I utforskinga mi av tilgjengeleg skriftleg materiale har eg systematisk samla inn ei rekke kjelder som belyser avgjersleprosessen til Bømlo kommune angående kommunesamanslåing. Dette inkluderer ein gjennomgang av policydokument på nasjonalt nivå som regulerer samanslåingsprosessar, kommunale retningslinjer og utsegn frå fylket. Desse dokumenta gjev eit overblikk over dei overordna rammene og retningslinjene som har påverka Bømlo kommune sitt handlingsrom i denne prosessen.

Gjennom masterprosjektet mitt har eg også vore i kontakt med Statsforvaltaren, og etter å ha skrive til dei per e-post har eg fått tilgang til nokre spesifikke møtereferat. Desse referata er det Ole Bakkebo har skrive etter å besøkt dei fleste kommunane i Sunnhordland i perioden 2020-2021, for å tale om blant anna kommunestatus etter kommunereforma gjennomført av Solberg-regjeringa. Å ha tilgang til desse referata gjev meg ein unik moglegheit til å forstå dynamikken og argumentasjonen som vart presentert under dei ulike møta.

I tillegg har eg gått gjennom relevant litteratur og forskning som handlar om liknande samanslåingsprosessar innanfor kommunalforvaltninga. Dette gjev ei teoretisk ramme og eit samanlikningsgrunnlag for å betre forstå Bømlo kommune sin situasjon i ein større kontekst. Distriktssenteret sine nettsider har her vore til stor hjelp med å vise veg fram til anna litteratur

og forskning eg ikkje hadde møtt på før. Vidare gav HIS301-oppgåva mi meg rom for å leite etter relevant litteratur, og mesteparten av det har vist seg å vere aktuelt.

Eg har også granska lokale dokument, blant anna kommunale møtereferat og postlister, for å fange opp dei spesifikke aspekta ved Bømlo kommune si avgjersle. Møtereferat opnar eit vindaug inn i diskusjonar, argumentasjon og eventuelle utfordringar som kan ha oppstått undervegs. Postlistene gjev innsikt i kommunen sin formelle kommunikasjon og korrespondanse angående kommunesamanslåingstemaet, og kan avdekke eksterne påverknadar eller press som kommunen har vore underlagt. Samstundes som denne leitinga gjekk føre seg, i løpet av våren 2023, kom eg i kontakt med noverande ordførar i Bømlo kommune Morten Helland. I løpet av samtalen vart eg blant anna tipsa om kven eg burde få i tale angående temaet og han bekrefta at han gjerne ville delta i prosjektet.

2.1.1 Fordelar og ulemper med skriftleg materiale

For å analysere alt av det skriftlege materialet, har eg valt å ta å bruk kvalitativ innhaldsanalyse som metode. Kvalitativ innhaldsanalyse utgjer ein sentral metodologisk tilnærming i denne masteroppgåva, og den gjev eit verdifullt rammeverk for å utforske kompleksiteten i kommunereforma si utvikling over tid. Metoden gjev spesiell tilgang til samtidige skriftlege kjelder, som inkluderer offentlege rapportar, politiske dokument og avisartiklar. Desse dokumenta utgjer ein essensiell del av materialet som vert analyserast for å skape inngåande innsikt i argumentasjonen og utviklinga av avgjersleprosessen på Bømlo. Analyse av sånne dokument gjev også ein strukturert presentasjon av argumentasjonen som vart nytta i avgjersleprosessen.¹⁴ Ved å følgje dokumenta kronologisk, kan ein tydeleg identifisere argumentasjonen og forstå utviklinga av prosessen.

Samstundes er det viktig å anerkjenne grensene ein kvalitativ innhaldsanalyse kan ha. Ei av utfordringane er at forskaren si kjeldekritiske forståing er grensa, og at tolkinga av tekstane vert påverka av dette. Det same kan seiast om forskaren sitt perspektiv, som kan kome til syne når ein skal velje ut eller tolke tekstane. Eit snevert perspektiv kan gjere at utvalet av tekstane vert skeivfordelt, og at vidare tolking av innhaldet vert for einsidig. Tekstar som har ein

¹⁴ Sigmund Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder* (Bergen: Fagbokforlaget, 2011), 190-192.

direkte tilknytning til problemstillinga kan verte oversett fordi innhaldet ikkje passar i forskaren sitt perspektiv. Vidare er det viktig at forskaren si kontekstuelle forståing ikkje er for avgrensa. Innhaldet i ein tekst kan verte feilaktig tolka fordi forskaren ikkje har nøye nok vurdert kven teksten er representativ for eller kva betydinga av teksten har.¹⁵

Sett i forhold til masterprosjektet sin nærleik til notida og fokuset på å analysere ein prosess på Bømlo knytt til kommunesamanslåing, opnar det seg også moglegheiter for bruk av intervju som ein komplementær metode. Nærleiken til notida gjev ein unik moglegheit til å hente førstehandsberetningar frå aktørane som var direkte involvert i prosessen. Kvalitativt intervju som metode tillèt ein djupare forståing av dei implisitte argumenta, motivasjonane og dynamikkane som kanskje ikkje er like tydelege i skriftlege kjelder.

Det er verdt å framheve at ulike typar kjelder utfyller kvarandre i forskingsprosessen. Medan skriftlege kjelder, som policydokument og møtereferat, gjev ei strukturert oversikt over formelle avgjersler og offisielle standpunkt, gjev intervju ei meir subjektiv og kontekstuell innsikt. Samspelet mellom desse kjeldetypane er med på å skape eit heilskapleg bilete av avgjersleprosessen.

2.2 Kvalitativt intervju

For eit forskingsprosjekt som undersøker kva faktorar som påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med nabokommunane, er det visse premisser for kva informasjon som kan innhentast gjennom intervju. Når eg gjennomfører intervju med dei som var direkte involvert i prosessen, er det ikkje nødvendigvis dei objektive fakta om hendingsforlaupet som står i sentrum. Det er nemleg informantane sine opplevingar og perspektiv på Bømlo si rolle i kommunereformprosessen som er avgjerande for meg. Gjennom desse intervju har informantane moglegheita til å uttrykke eigne erfaringar og forståingar knytt til kommunereforma.¹⁶ For mange av informantane er desse erfaringane basert på hendingar og diskusjonar som kan daterast tilbake fleire år. Dette har igjen betydning for korleis dei hugsar og skildrar prosessen. Informasjonen som vert samla inn vil difor bere preg av informantane

¹⁵ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, 192-193.

¹⁶ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, 159-161.

sine subjektive tolkingar og retrospektive refleksjonar, men dette utgjer samstundes ei verdifull kjelde for å forstå dei komplekse dynamikkane i kommunen. Dette syner at prosjektet søker å danne eit bilete av avgjersleprosessen og påverkinga den hadde på Bømlo kommune, ved å fokusere på informantane sine eigne tolkingar og erfaringar med situasjonen.

I denne samanheng er det viktig å belyse fenomenet eterrasjonalisering, der informantane, til tross for å vere aktørarar frå den aktuelle tida, kan reflektere over hendingar med dagens perspektiv. Dette aspektet legg eit interessant lag til intervjuet, då det kan føre til visse endringar i korleis informantane tolkar og minnst hendingane. Dette fenomenet forsterkast av faktumet at sjølv om kjeldene er samtidige, det vil seie dokument og andre skriftlege kjelder frå den aktuelle tida, kan informantane ha avgrensa eller dårleg hukommelse etter fleire år. Dette utfordrar naudsynet av ei mangfaldig tilnærming til datainnsamling, der oppfølgingsspørsmål og varierte kjeldetypar vert avgjerande for å fange opp og forstå nyansane i kommunereformprosessen på Bømlo.

Vidare gjev intervjuet moglegheit til å få fram implisitte argument som ikkje alltid finst i nedskrivne kjelder. Samtalar med aktørane kan avdekke nyansar, motsetjingar og perspektiv som kanskje ikkje er tydelege i det nedskrivne materialet. Ein kan seie at det er i dette møtet mellom ulike kjeldetypar at masteroppgåva vert til og analysen vert skapa. Denne kombinasjonen av skriftlege og munnlege kjelder styrkar forskingsprosjektet og gjev eit meir nyansert og djuptgåande bilete av kompleksiteten i prosessen rundt ein eventuell kommunesamanslåing på Bømlo.

I kvalitative intervjuet ynskjer ein gjerne å skaffe djupnekunnskap om eit tema, og gjerne ei bestemt hending med alle fakta rundt. For min del handla dette om å gjennomføre semistrukturerte intervju, der alle spørsmåla var skriva på førehand og nytta for å få ulike svar frå ulike personar. Dei fleste fekk dei same overordna spørsmåla, men informantane fekk ulike oppfølgingsspørsmål. Verdt å nemne her er at Ole Bakkebø, som arbeida på fylkesnivå på den tida, fekk litt andre spørsmål samanlikna med dei andre informantane. Årsaka til dette var for å utnytte hans erfaringar og perspektiv frå fylket, som kunne gje innsikt i prosessen på eit høgare forvaltingsnivå. Denne tilpassinga i metoden styrka djupna og breidda i informasjonen som vart samla inn gjennom intervjuet, og bidrog til å fange opp relevante aspekt av prosessen på både kommunalt og regionalt nivå. I intervjuguiden retta mot Bakkebø, la eg meir vekt på fylket si rolle ved prosessen og korleis fylkesnivået handterte

prosessen. Ser ein vekk i frå dette, fekk alle dei andre informantane som var knytt til kommunenivået, dei same overordna spørsmål. Ved å gjere dette, vart det danna ein tryggleik i samtalen både for meg og for intervjuobjektet, samstundes som ein ikkje nødvendigvis treng å kvele objektet med spørsmål ein merkar dei ikkje har noko svar på.¹⁷

Intervjuguiden vart strukturert rundt sju hovudtema som vart identifisert for å belyse hovudproblemstillinga og underproblemstillinga i denne studia. I byrjinga var spørsmåla knytt til dei store og opne tema: initieringsfasen, avgjerande fase, avsluttande fase.¹⁸ Vidare gjekk eg vidare til det som kan kallast for hypotesetesting, der eg stilte spørsmål som gjekk meir i djupna på underproblemstillinga mi. Her var tema som avgjersleprosessen, lokal identitet, storebror/veslebror og økonomiske omsyn meir aktuelle. Intervjuguiden vart utvikla med tanke på å gje eit strukturert rammeverk for intervju, samstundes som den tillèt rom for djupne og fleksibilitet.¹⁹ Denne tilnærminga gjev eit grundig grunnlag for å utforske dei ulike aspekta ved Bømlo kommune si avgjersle om å verte verande som eigen kommune, og gjer rom for informantane sine perspektiv og refleksjonar.

2.2.1 Utval og avgrensing av informantar

Det første av fleire val handla om å avgjere kva informantar som skulle kontaktast for dette masterprosjektet. Ynskte eg kommunestyrerepresentantar i Bømlo kommune, andre kommunar, representantar frå fylket, eller ei blanding? Valet vart til slutt avgjort basert på praktiske årsaker. Skulle eg gått i djupna på temaet med kvar informant, ville ikkje ei masteroppgåve gjeve rom til meir enn om lag ti intervju, sidan den er avgrensa både i størrelse og lengde. Med dette i tankane valde eg å ta i bruk kvalitative intervju som ein av metodane i dette forskingsprosjektet. Dette valet er basert på intensjonen om å hente inn grundige og djuptgåande svar, noko som vert prioritert framfor bruk av spørjeundersøkingar eller kvantitative intervju med større tal informantar.

Det vart tidleg bestemt eit tal på informantar som var realistisk å intervju, og ei ramme på mellom 5-8 intervju vart sett. Prosessen med å velje ut informantar starta våren 2023, då eg

¹⁷ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 159.

¹⁸ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 163.

¹⁹ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 161-162.

arbeida som eksamensvakt ved Bømlo vidaregåande skule. Kontaktpersonen min ved skulen var Helland, som viste interesse for prosjektet mitt og sa seg villig til å verte intervjuet til hausten. Han gav meg også ei liste over aktuelle informantar som kunne bidra til prosjektet, og prosessen med å velje ut kven som kunne vere interessante å snakke med starta då. Samtalen med Helland gav meg også idear for kva tema og spørsmål som kunne vere relevante for oppgåva mi. Vidare har også rettleiaren min ved masterprosjektet også tipsa meg om personar som kan vere av interesse. Det var på denne måten eg kom i kontakt med informanten frå Fylkesmannen i Hordaland.

Både planlegginga av sjølve intervjuet, transkripsjonen og analysen av desse måtte nøye vurderast for å balansere talet på informantar sånn at det var tilstrekkeleg variasjon i utvalet. Samstundes måtte eg ta omsyn til prosjektet si tidsramme og størrelse, gitt grensene for ei masteroppgåve. Med desse omsyna i tankane, gjennomførte eg sju kvalitative intervju med informantar. Dette talet på informantar og variasjonen i bakgrunnen deira mogleggjorde ei grundig utforsking av dei sentrale tema, samstundes som det heldt seg innafør prosjektet sine overordna rammer.²⁰

Valet om å ha 5-8 informantar vart vurdert nøye for oppnå ein balanse mellom tilstrekkeleg djupne og variasjon i forskingsmaterialet. Dette var viktig for å sikre perspektiv og erfaring frå ulike delar av Bømlo kommune, samt ulike politiske synspunkt. Blant informantane er representantar frå parti i lokalpolitikken på Bømlo, avisa Bømlo-Nytt og ein frå Fylkesmannen i Hordaland. Å ha med ein representant frå Bømlo-Nytt, den lokale avisa på Bømlo, og ein representant frå Fylkesmannen i Hordaland har særleg relevans for denne studia. Bømlo-Nytt spelar ei viktig rolle i å formidle informasjon og meiningar til innbyggjarane på Bømlo, og deira innsikt i korleis debatten knytt til kommunereform vart presentert er viktig. Vidare kan Fylkesmannen sin informant gje innblikk i korleis statlege myndigheiter og retningslinjer påverka avgjersleprosessen. Det gjev også ei forståing av korleis nasjonale målsetjingar kan ha spelt ei rolle i Bømlo kommune si avgjersle om å verte verande som ein sjølvstendig kommune.

I tillegg til variert bakgrunn var også konfidensialitet eit viktig omsyn. Informantane vart sikra om at anonymiteten deira ville verte respektert, men eg ynskte også å poengtere for dei

²⁰ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 101-102.

at eg hadde til hensikt å bruka namnet deira i oppgåva for å gje ærlegdom og openheit i presentasjonen av resultata. Dei hadde difor moglegheita til å velje om dei ynskte å verte nemnt med namn, partitilknytning og rolle under kommunereformprosessen i oppgåva, noko alle informantane samtykka til. Difor er det også viktig for forskaren å poengtere at det ikkje vart bede om eit skriftleg samtykke i samband med intervju. Eit munnleg samtykke vart gjeve i starten av kvart intervju av informantane, noko som er grunnen til at det ikkje ligg ved eit samtykkeskjema som vedlegg.

2.2.2 Gjennomføring og refleksjon – praktiske utfordringar med kvalitative intervju

Kva er nøkkelen til å gjennomføre eit vellukka intervju? Det finst fleire vurderingar som må takast før ein kan gå i gang med å stille spørsmål og setje i gong sjølve intervjuprosessen. Ein av dei viktigaste føresetnadane for eit godt intervju, er at samtalen går føre seg på ein trygg og komfortabel stad for informantane.²¹ Eg var nøye med å gje informantane moglegheita til å velje stad for intervjuet sjølv, både for å gjere det enklast for informantane sjølv og for at dei skulle føle seg mest mogeleg komfortabel. Intervjua mine vart i hovudsak gjennomført i lukka rom med lite støy rundt, med nokre unntak. Dette inkluderte både lobby på hotell, kontor og kantine. Det er verdt å nemne at ved nokre av desse stadane var det ein del bakgrunnsstøy, spesielt i område der det var mykje aktivitet. Denne utfordringa, forårsaka av bråk og uføresette lydar, kunne gjere både intervjusituasjonen og ikkje minst transkriberinga krevjande, og det var nødvendig å ta omsyn til dette under arbeidet med intervjudataet.

Informantane vart informert på førehand at intervjuet kunne ta omtrent ein time. Samstundes, under introduksjonen og innleiinga av samtalen, understreka eg at dei hadde full fridom til å bestemme lengda på intervjuet basert på si tilgjengelege tid. Alle intervjua vart gjennomført og alle informantane fekk moglegheit til å uttrykke seg utan tidspress. Intervjuvarigheita varierte derimot, og det kortaste intervjuet varte i underkant av 20 minuttar, medan det lengste strekte seg til litt over 40 minuttar. Denne tilpassinga av informantane sine eigne tidsrammer, kombinert med at dei var fri til å velje stad sjølv, følte eg var med på å skape ein avslappande atmosfære under samtalen og bidrog til å sikre at dei følte seg komfortable og respektert gjennom intervju.

²¹ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 163.

I løpet av intervju brukte eg ein påliteleg lydopptakar som var tilgjengeleg via mobiltelefonen min. Dette verktøyet var med på å sikre at alle detaljar og viktige utsegn vart nøyaktig fanga opp i kvart intervju. Etter kvart intervju vart desse taleopptaka nøye overført og lagra i ei passordbeskytta mappe på OneDrive, som er UiB sin skybaserte lagringsbase. Den passordsikra mappa og skybaserte lagringa vart valt som ei sikker og praktisk løysing for å oppbevare intervjudataet. Denne tilnærminga garanterte at dataet var beskytta og var berre tilgjengeleg for autoriserte personar.²² Samstundes gav det enkelt tilgang til dataet for vidare analyse og etterarbeid, og sørga for at ingen viktige aspekt gjekk tapt.

I transkriberingsprosessen, som vart gjennomført same dag eller i dagane etter intervju vart avslutta, oppnådde eg fleire fordelar. For det første mogleggjorde denne tilnærminga ei direkte handtering av eventuelle utfordringar som kunne oppstå, som til dømes uklarheiter eller vanske i dei verbale uttrykka som kunne komme fram under intervju. Dette var essensielt for å sikre at ingen vesentlege detaljar gjekk tapt i overgangen frå munnleg til skriftleg form. I tillegg til dette tidlege analysenivået, vart det klart at transkriberinga også byrja å påverke måten eg vurderte og tolka materialet.²³ Dette innleiande trinnet med å omsetja munnleg kommunikasjon til tekst bidrog til å forme mine eigne observasjonar og tolkingar.

Under sjølve transkriberingsprosessen var det ein høg prioritet å behalde originalen si truverd så godt som mogleg, inkludert pausar, nølande uttrykk og avbrytingar. Likevel vart det utført ei redigering for å fjerne unødvendige pausar og nølingar som ikkje hadde ein direkte relevans for samtalen. Dette vart gjort for å fremje ein meir jamn og forståeleg tekst, utan å gå på kostnad av nødvendige nyansar. Når sitat frå transkripsjonane seinare vert presentert i teksten, er det viktig å merke at desse har vorte redigert for å utelate sånne pausar og hengande uttrykk. Det er viktig å vere klar over at denne redigeringsprosessen også er eit aspekt ved korleis mi rolle som forskar og redaktør påverkar den endelege framstillinga av forskingsmaterialet.²⁴

²² Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 164.

²³ Knut Grove og Jan Heiret, «Å arbeida med munnlege kjelder», i *Historikerens arbeidsmåter*, redigert av Leidulf Melve og Teemu Ryymin (Bergen: Universitetsforlaget, 2018), 139.

²⁴ Grove og Heiret, «Å arbeida med munnlege kjelder», 139-140.

Det siste steget før eg kunne setje i gong med analysen av materialet, var å kode dei ulike samtaleobjekta og tema. Koding av det kvalitative datamaterialet er ein viktig framgangsmåte som bidreg til å skape oversikt ved å forenkla og summere opp teksten sitt innhald.²⁵ I mitt prosjekt handla dette om å ta utgangspunkt i dei overordna tema eg laga på førehand og val å fokusere på i intervjuguiden. Ved å gå systematisk og kronologisk gjennom kvart intervju, fann eg sitat og koda ut det eg meinte var relevant for å svare på problemstillinga. Dømer og overordna tema som intervjuobjekta sjølv valde å fokusere på under intervjuet, vart vidare knytt til kodar for kvar av dei i overordna tema, der dei lett kunne samanliknast med kvarandre.

Ei av dei største utfordringane som oppstod i kodingsprosessen, var at intervjuobjekta ofte følgde eigne tankebanar, noko som kravde ein grundig kodingsprosess for å spore og identifisere sporadiske inntredenar av dei sentrale tema i undersøkinga. Objekta viste også ulik grad av interesse og fokuserte på varierte aspekt av dei overordna tema, noko som resulterte i varierende mengd av data knytt til dei forskjellige kategoriane. Etter å arbeida med datamaterialet på denne måten, kunne eg enklare samanlikne og ekstrahere dei sentrale funna frå intervjuet. I løpet av denne prosessen nytta eg programvara Nvivo, som gav meg moglegheita til å organisere, kategorisere og utforske dataet meir effektivt. Dette verktøyet hjelpte meg med å oppdage mønster og samanhengar i dei store mengdene intervjudata, og gav meg ein strukturert tilnærming til analysen.²⁶

2.2.3 Fordelar og ulemper med kvalitativt intervju

Som tidlegare påpeika, var eit av dei viktigaste vala i dette prosjektet å avgrense utvalet. Dersom eg skulle valt å intervju alle kommunestyrerepresentantane i Bømlo kommune, ville dette prosjektet vorte alt for stort. Ved å velje vekk alle kommunestyrerepresentantane, har eg også valt vekk moglegheita til å høyre på andre sine perspektiv, og ikkje minst korleis dei opplevde prosessen knytt til kommunereform på 2010-talet. Likevel var det å få ta tak i nok respondentar, også ein vanskeleg del av prosessen. Med ei ramme på 5-8 respondentar, så kunne ein tenke at dette var veldig enkelt, men når ein ikkje får svar frå så mange ein

²⁵ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 246.

²⁶ «NVivo er et program for kvalitativ analyse...», tilgjengelig for UiB-studentar gjennom Tredjepartsportalen.

forventa, vert det ein krevjande prosess. Samstundes så har eg forsøkt å oppretthalde ei viss partipolitisk spreining blant intervjuobjekta, også ein viss balanse i kjønn.

Totalt sendte eg ut 12 e-postar, med eit informasjonsskriv angående prosjektet, til personar eg tenkte kunne hjelpe meg med å svare best på problemstillinga. Denne lista inkluderte ein balanse i kjønn og ei partipolitisk spreining blant informantane. Eg fekk svar på 10 av 12 e-postar eg sendte, der tre stykk takka nei og meina dei ikkje hadde mykje å bidra med. Då sat eg igjen med to menn frå Arbeidarpartiet, ein mann frå Kristeleg Folkeparti, ein mann frå Senterpartiet, ei kvinne frå Høgre, som alle har direkte vore involvert i kommunestyret på Bømlo. Vidare fekk eg også kontakt med ein person frå avisa Bømlo-Nytt, som kunne tenke seg å verte intervjuet, samstundes som tidlegare landbruksdirektør hjå Fylkesmannen i Hordaland også ville la seg intervjuet.

Når det gjeld utvalet av intervjuobjekt, må det takast eit omsyn om at dei kanskje ikkje er fullstendig representative for heile forskingsprosjektet. To av dei eg har valt å intervjuet, er personar forskaren tidlegare har hatt ein relasjon til. Den eine har tidlegare budd i nærleiken av forskaren, medan den andre har vore lærar på den vidaregåande skulen på Bømlo. Dette kan føre til at kommunikasjonen mellom forskar og respondenten kan fungere bra, og at samtalen flyt betre enn gjennom andre intervju. Men samstundes kan det også ha ein innverknad på svara respondenten vel å gi.

I tillegg til at eg har hatt ein relasjon til enkelte respondentar, er ei anna feilkjelde at alle intervjuobjekt også har hatt ein relasjon til kvarandre. Når det gjeld dei tidlegare kommunestyrerepresentantane eg har valt å intervjuet, har alle desse vore i same rom og snakka med kvarandre tidlegare over ein lengre periode. Dette kan naturlegvis påverke korleis det kan oppstå ein overrepresentasjon av visse meiningar og praksisar i mine resultat. Samstundes så er det også akkurat personar frå det aktuelle kommunestyret eg treng informasjon frå. Skulle eg til dømes fokusert på fleire kommunar enn Bømlo, så kunne eg passa på at utvalet var frå fleire kommunestyre og andre bakgrunnar.

Ei anna potensiell svakheit med intervju som metode, er at respondenten sin sjølvrepresentasjon kan påverke svara som vert gjeven. Grønmo poengterer at respondentar kan gje feilaktig informasjon om faktiske forhold, anten fordi dei har fortrent delar av verkelegheita eller fordi dei ikkje hugsar godt. Vidare peiker Grønmo på at respondentane kan

også gje feilaktige opplysningar om eigne meiningar eller handlingar, fordi dei vil framstille seg sjølv i eit gunstig ljøs ovanfor forskaren.²⁷ Samstundes så kan poenget til Grønmo også utfordrast, sidan dette i hovudsak er problem som oppstår når det har gått lang tid mellom intervjutidspunktet og dei forholda eg spurte om. Likevel er det eit viktig poeng å få fram her, nemleg at det utfordrande for forskaren å oppdage desse problema under sjølve intervjuet. Dette er noko eg ikkje har opplevd gjennom intervjuprosessen, då eg sat igjen med ein følelse av at alle respondentane var ærlege med meg og fortalte si side av historia. Eg prøvde også å motverke det Grønmo poengterer, då eg stilte ulike oppfølgingsspørsmål som kravde av dei ulike respondentane måtte konkretisere og utdjupe svara sine.²⁸

Sjølve intervjuprosessen gjekk føre seg fysisk, noko både eg og respondentane uttrykka stor glede over. Eg merkar spesielt at det er noko med å møte personar ein skal intervjuje, og oppnå ein slags relasjon til ein som kan bidra til masterprosjektet eins. Dette er også noko Grønmo peikar på som viktig, nemleg at samhandlinga mellom forskar og respondent verkar godt. Vidare peikar Grønmo på at val av tid og stad for intervjuet også er ein viktig føresetnad, og at det går føre seg utan forstyrringar eller innblanding frå andre.²⁹ Dette med lokasjon var noko eg særleg la merke til undervegs i prosessen. Som tidlegare nemnd lét eg respondentane sjølve velje stad og tid som var enklast og mest behageleg for dei, og lokasjonane var veldig varierende. To av intervjuva vart nemleg gjennomført på kontora til noverande ordførar og varaordførar på rådhuset i Bømlo kommune. Dette var ein stad også eg følte meg trygg, og det var med på å setje respondentane sjølve inn i situasjonen sidan det var i same bygg den endelege avgjersla om å stå som eigen kommune vart teke. Eg har også vore heime hjå personar eg har intervjuva, sidan dette var enklast for dei. Lobbyen på hotellet og kantina var utan tvil dei vanskelegaste intervjusituasjonane eg møtte på, sidan det var mykje bakgrunnsstøy og forstyrringar gjennom intervjuva. Hadde eg kunne gjennomført dette igjen, ville eg nok sett føre meg ein anna stad enn akkurat dette, for å hindre så mykje støy og liknande.

²⁷ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 164.

²⁸ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 165.

²⁹ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelig metode*, 163.

2.3 Presentasjon av informantar

Før eg set i gong med analysen i dette masterprosjektet, ynskjer eg å presentere informantane i prosjektet. Dei sju informantane eg har hatt gleda av å intervju, vart nøye valt ut med visse kriterium i tankane. Alle informantane er knytt til temaet kommunereform på 2010-talet, der mesteparten har ei direkte tilknytning til Bømlo kommune. Dette inkluderer representantar frå kommunestyret i Bømlo, ein representant frå Bømlo-Nytt, samt ein representant frå Fylkesmannen i Hordaland. Gjennom dette varierte utvalet, har eg sikra at fleire ulike perspektiv på kommunereformprosessen vert belyst i oppgåva. Dei ulike informantane representerer ei brei samansetning med tanke på politisk tilhøyrslø, kjønns og geografisk spreing. Dette bidreg til ein meir heilskapleg forståing av dei faktorene som påverka Bømlo kommune si avgjersle om ikkje å delta i ein storkommune med nabokommunane sine. Informantane har ulike bakgrunn og erfaring, noko som eg meiner kjem dei til gode i oppgåva, ved å bringe ulike perspektiv og kunnskap til analysen.

Nedanfor følger ein presentasjon av informantane i dette masterprosjektet. Alle namn er reelle og representerer dei faktiske informantane som har delteke i prosjektet. Valet om å ta i bruk dei verkelege namna på informantane vart gjort for å oppretthalde ei høg grad av ærlegdom, transparens og autentisitet i oppgåva. Ved å inkludere deira verkelege identitetar ynskjer eg å gje ei meir realistisk framstilling av informantane sine perspektiv og erfaring, samstundes som det også bidreg til å gje rett kreditt og anerkjenning til dei som har delteke i studia. Rollene til informantane som står nedanfor, er rollene dei hadde då debatten om kommunereforma initiert av Solberg-regjeringa var på dagsorden. Namna er organisert etter rekkefølga på intervju, frå den første til den siste.

John Magne Søvold (Ap): Kommunestyrerepresentant, medlem av utvalet for areal og samferdsel.

Morten Helland (KrF): Gruppeleiar for KrF og formannskapsrepresentant.

Odd Harald Hovland (Ap): Ordførar i perioden 2011-2019.

Ragnfrid Sønstabø (H): Kommunestyrerepresentant.

Sammy Olsen (Sp): Kommunestyrerepresentant.

Randi Olsen (Bømlo Nytt): Redaktør.

Ole Bakkebø (Fylkesmannen i Hordaland): Prosjektleiar for kommunereforma i Hordaland.

Kapittel 3: Bømlo på egne premiss

I løpet av intervjuet vart det klart for meg at dei fleste informantane meina at Bømlo klarte seg best på egne bein. Dette vart jo også resultatet av kommunereforma Solberg-regjeringa initierte i 2013, men kvifor vart det slik? Ramma for dette kapittelet vert Bømlo som eigen kommune, der eg ynskjer eg å sjå på korleis dei indre og lokale faktorane påverka kommunen si avgjersle om verte verande åleine i kommunesamanslåingsdebatten. Sentralt i analysen står Bømlo sin lokale identitet, den historiske konteksten, samt nye samferdselsmønster. Nokre av desse temaa var eg inne på i bacheloroppgåva mi, men no vil eg ta dette eit steg vidare og sjå på dette i ein annan kontekst. Eg ynskjer nemleg å sjå nærare på korleis lokal stoltheit, historiske forhold og endringar i samferdselsmønster har vege tungt i vurderinga av kva som vart best for Bømlo i møte med kommunereforma.

3.1 Bømlo-identiteten

Det som kan verke som ein av dei viktigaste faktorane for at Bømlo vart verande som eigen kommune, ein fellesnemnar hjå dei fleste informantane, er den sterke lokale identiteten på Bømlo. Identitet i denne samanheng vert skildra ulikt av dei forskjellige informantane, men alle peikar på at Bømlo ville klare seg best som ein eigen kommune. Denne sterke identiteten vert ikkje berre karakterisert ulikt, men informantane vektlegg ulike aspekt som dei meiner er viktigast for ein sterk Bømlo-identitet. I dei følgjande avsnitta vil eg forsøke å leggje fram dei viktigaste identitetsargumenta som kom fram i intervjuet, og vidare sjå på kvifor lokal identitet vert vektlagt så sterkt av informantane.

3.1.1 Ulike identitetsargument

«Me er veldig stolte av det å vera bømmlingar», laud det frå Ragnfrid Sønstabø då eg spurte om lokal identitet hadde hatt noko å seie i kommunereformprosessen.³⁰ Eit utsegn som kan tyde på at det å vere bømmling ikkje er noko ein skal ta for gitt, og er noko ein må vere stolt over. Sønstabø reflekterer også over forholdet mange av innbyggjarane har til øya, og at identitet

³⁰ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 2.

ikkje berre handlar om stadnamn og geografiske grenser, men også følelse av tilhørsle, fellesskap og felles historie. Det viktigaste stikkordet i utsegna til Sønstabø er stoltheit, noko som også nemnast av Odd Harald Hovland. «Likevel så er det jo sånn at Bømlo-identiteten er sterk i heile kommunen, og då trur eg at den handlar litt om stoltheit...»³¹. Hovland peiker her på mykje av det same som Sønstabø, og poengterer at stoltheit til kommunen sin er viktig. John Magne Søvold peiker på mange av dei same momenta som Sønstabø og Hovland, men vektlegg å «Landa og skapa den identiteten Bømlo aldri på ein måte har hatt.»³². Søvold refererer her til å skape og vidareføre ein identitet for heile Bømlo-samfunnet, som gjekk gjennom ei kommunesamanslåing i 1963, då dei tre kommunane Bømlo, Moster og Bremnes vart slegne saman til Bømlo kommune. Denne identiteten som Søvold meiner at Bømlo manglar, var ein viktig føresetnad for han, at Bømlo skulle fortsetje som eigen kommune. Randi Olsen, som var redaktør for lokalavisa Bømlo-Nytt i tida kommunereformdebatten var på dagsorden, peiker på at den lokale identiteten hadde noko å seie for lokalavisa sin del. Ho fortel at dei var «bømlingar» og at «Det var dei som hevda at me framleis kom til å verte bømlingar sjølv om me slo oss i saman med eit stort Sunnhordland.»³³

Sammy Olsen skildra Sunnhordlandsregionen som driftig og viktig for kommunane i regionen, men peika også på at Bømlo klara seg best som eigen kommune. «Bømlo kommune er ikkje nokon liten kommune. Og Sunnhordland er eit stort tyngdepunkt, og eg trur at me forvaltar oss nett like godt med eit styresett i Bømlo.» Vidare uttala han at «Bømlingane dei er fornøgde med rikets tilstand. Og på ein eller anna måte så var det direkte sånn at «nei, me har ingenting på Stord å gjera».³⁴ Ole Bakkebø, som arbeida hjå Fylkesmannen i Hordaland i perioden kommunereformdebatten var gjeldande, peika på liknande tendensar som Sammy Olsen når det gjeld lokal identitet. Bakkebø påpeiker at Bømlo ikkje hadde noko å vinne på å gå inn i ein storkommune, men var redde for å miste kontrollen over det dei hadde. Kontroll er eit viktig stikkord her. Dersom Bømlo hadde gått inn i ein storkommune med naboane sine, meiner Bakkebø at dei hadde mista kontrollen over sin eigen økonomi og ikkje minst si eiga utvikling.³⁵

³¹ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 3.

³² Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 4.

³³ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 1.

³⁴ Intervju Sammy Olsen, 7. november 2023, 1.

³⁵ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 2.

Den utbreidde vektlegginga av lokal identitet blant informantane kan skuldast ei rekke komplekse faktorar som reflekterer Bømlo si unike historie, kultur og samfunnsdynamikk. For det første kan stoltheita Sønstabø og Hovland peiker på vere ein indikasjon på motstanden som kan oppstå når ein diskuterer store endringar som kommunesamanslåing. Ein er ofte motvillig til å gje slepp på det ein er glad i og identifiserer seg sterkt med, og på denne måten kan lokal stoltheit verke som ei motkraft mot endringar som truar med å forandre dynamikken og karakteren til samfunnet.

Vidare kan ein trekke fram det Søvold og Sammy Olsen peikar på, nemleg at den lokale identiteten måtte skapast og landast før det var modent å sjå på eit nytt kommunesamanslåingsforsøk. Dette tyder på at identitet ikkje er statisk, men vert aktivt konstruert. Å vere ein sjølvstendig kommune gjev moglegheita til å fortsetje å forme sin eigen identitet, prega av lokale verdiar og særsegenskapar. Dette kan samanliknast med eit uttrykk for ynskje om å behalde ein dynamisk kulturell og sosial identitet som kan tilpassast endringar over tid.

På same måte kan ein også trekke fram det Sammy Olsen og Bakkebø talar om, nemleg at Bømlo står best på egne bein og at dei var redde for å miste kontroll. Utsegna til Sammy Olsen om at Bømlo står best åleine, kan indikere ei overtiding om at lokalsamfunnet har ei robustheit og sjølvstendighet som kan verte kompromittert i ei større eining. Det Bakkebø tek opp om kontroll over eigen utvikling og styring er også relevant i denne samanheng. Frykta for å miste kontroll over eigen kommune og styringa over den, kan vere med på å skape eit bilete av at Bømlo kunne miste noko viktig.

3.1.2 Industri- og næringsidentitet

I tillegg til å presentere ulike argument knytt til lokal identitet, kjem det også fram i intervjuet at ein sterk industri- og næringsidentitet eksisterer på Bømlo. Etter mi meining er dette noko fleire av informantane framhevar, både dei som tidlegare har hatt roller i kommunestyret og dei som framleis held på med politikk på Bømlo. Hovland peiker blant anna på oppdrett, fiske og industri som viktige faktorar for denne identiteten og kjenneteikn ved Bømlo.

Det er ein sterk industrikultur her, det har og smitta over på oppdrettkulturen og tradisjonelt fiskeri står framleis veldig sterkt. Folk er vane til å klare seg sjølv, det er mange positive eigenskapar i befolkninga som er bra. Ein har enno litt den at ein merkar at folk vil klare og ynskjer å hevde seg.³⁶

Sønstabø framhevar også betydinga av næringslivet på Bømlo i løpet av intervjuet. Ho skildrar eit miljø av gründerar og karakteriserer ein stor del av befolkninga som aktive samfunnsbyggarar. I tillegg peiker Sønstabø på at Bømlo kommune har meir varierte ressursar og eit mangfaldig næringsliv samanlikna med nabokommunen Stord.

Op det der med næringslivet, eg opplever at Bømlo kommune har meir, me har meir ulikt næringsliv, me har store rederi, shipping, store på fiskeri både på havgåande, trålbasert og ikkje minst på oppdrett. Samstundes har me ein industri, veldig viktig leverandørindustri.³⁷

Randi Olsen si påpeiking av at Bømlo hadde «...fond, næringsliv og større inntekter...» enn nabokommunen Stord, er etter mi vurdering av stor relevans i denne konteksten. Sjølv om Randi Olsen ikkje direkte diskuterer ei identitet knytt til næring og industri, antydar ho betydinga av økonomiske ressursar og styrka i næringslivet som ein del av Bømlo sin karakter. Ved å peike på eit viktig næringsliv på Bømlo, gjev det eit innblikk i korleis økonomisk velstand og ein variert næringssektor kan vere ein sentral del av lokalsamfunnet sin identitet. Vidare peikar ho på at «...folk var redde for at me skulle overta gjelda til Stord.», noko som kan tyde på at økonomiske bekymringar og ei frykt for byrder som gjeldsovertaking, kan vere sterke drivkrefter i bevaringa av ein sjølvstendig identitet.³⁸

Det informantane trekkjer fram som ein såkalla industri- og næringsidentitet kan stemme, men vert dette nytta som eit emosjonelt argument av informantane? Koplinga mellom identitet og industri på Bømlo kan på mange måtar seiast å manifestere seg som eit emosjonelt argument, då det involverer sterke følelsar av tilhøyrslø, stoltheit og lokalpatriotisme knytt til lokalsamfunnet si industrielle historie. Dette emosjonelle aspektet

³⁶ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 3.

³⁷ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 1.

³⁸ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 2.

vert tydeleg i informantane sine utsegn, der dei uttrykker ei djup forbinding med den lokale grunderkulturen og samfunnsbygginga som har vakse fram gjennom åra. Identifikasjonen med industrien si historie og betydning på Bømlo gjev også opphav til ein følelse av fellesskap og kollektiv stoltheit. Det emosjonelle engasjementet reflekterer ikkje berre ei interesse for økonomisk velstand, men også ei tilknytning til dei kulturelle og sosiale aspekta ved industrien. Lokalbefolkninga og lokalpolitikarane sin affeksjon for sin industrielle arv kan difor vere med på å skape ein sterk motstand mot endringar som kan true denne identiteten.

Emosjonelle argument omfattar også ei frykt for tap av kulturell arv og historisk betydning. Lokalpolitikarane på Bømlo verkar bekymra for at eventuelle endringar i industripolitikken kan føre til tap av unike kjenneteikn ved Bømlo og vidare svekke den lokale identiteten. Dette engasjementet knytt til kjensle, gjer at spørsmål om næring- og industripolitikk vert meir enn berre økonomiske avgjersler; det vert nemleg eit spørsmål om å bevare kulturarv og den historiske kontinuiteten.

Bømlingar ber nemleg med seg ei stolt historie knytt til fiske og industri, som har forma både identiteten og kvardagen til lokalbefolkninga. Fiskeri har gjennom generasjonar vore ein hjørnestein i bømlingar sitt tilvære, og har bidrege til å definere lokalsamfunnet. Det same kan seiast om industrikulturen. Industrien på Bømlo er tett knytt til dei lokale bedriftene som har vore hjørnesteinsbedrifter i samfunnet. Bedrifter som ikkje berre har skapa arbeidsplassar, men også forma identiteten til bømlingar og sett sitt preg på lokalsamfunnet gjennom generasjonar.

På overflata kan argumentasjonen om denne industri- og næringsidentiteten stå fram som eit tilsynelatande emosjonelt standpunkt. Dette kan tolkast som kjenslemessig appell til autonomi og stoltheit knytt til lokal identitet. Samstundes kan denne argumentasjonen som kjem fram hjå informantane også inneha materielle undertonar som kastar ljøs over dei økonomiske realitetane og bekymringane for lokalsamfunnet. I intervjuet med Bakkebø, poengterer han nemleg at dersom det hadde vorte ei kommunesamanslåing i Sunnhordland, ville Bømlo tapt «Det å ha kraft til å avgjere eige utvikling og setje kraft og pengar bak det. At dei har kontroll.». Bakkebø trekkjer også inn at dette gjeld mange småkommunar i prosessen knytt til samanslåing, og at ein veit kor mykje pengar og kor mange innbyggjarar ein har. Det usikre

momentet er lengre fram i tid hevdar Bakkebø, at ein ikkje veit kva som skjer i eigen kommune med pengar eller policy.³⁹

For det første reflekterer frykta Bakkebø uttrykker for at nokon andre skal styre industripolitikken på Bømlo, ei legitim frykt for tap av kontroll over økonomiske avgjersler som direkte påverkar lokalsamfunnet. Dersom avgjersler som angår industri og økonomi ikkje vert tekne på Bømlo, kan det i verste fall ha konsekvensar for arbeidsplassar, økonomisk vekst og generell berekraft på øya. Denne bekymringa er ikkje berre emosjonell, men også forankra i den materielle realiteten av økonomisk ettertanke. Argumentasjonen til informantane om ein industri- og næringsidentitet kan tolkast som ein reaksjon på trusselen om å miste kontroll over lokale forhold. Dersom andre aktørar, i dette tilfellet ei samling av Bømlo, Stord og Fitjar, der Bømlo ville hatt mindre styringsrom, kan det true det unike samfunnet og den identiteten som er bygd opp over tid på øya. Basert på mine funn, handlar ikkje dette berre om ei sentimental tilknytning til staden, men også konkrete utfordringar knytt til økonomi og sjølvråde. Samla sett indikerer diskusjonen at sjølv om argumentasjonen om ein industri- og næringsidentitet kan høyrast kjenslemessig ut, går det an å trekke inn materielle forhold og bekymringar for økonomisk berekraft på Bømlo.

3.2 Kvifor talar alle om lokal identitet?

Lokal identitet er eit gjennomgåande tema blant informantane når det gjeld diskusjonen om kommunesamanslåing på Bømlo. Den sterke tilknytninga til lokalsamfunnet kjem tydeleg fram gjennom informantane sine utsegn om stoltheit, samfunnsbyggjarar og ein industri- og næringsidentitet. For mange av informantane verkar Bømlo ikkje berre som ein stad å bu, men det er ein del av identiteten deira og tilhøyrsla til staden.

I tillegg til den emosjonelle tilknytninga til heimstaden, er lokal identitet også knytt til eit ynskje frå informantane om autonomi og lokal styring. Mange av informantane uttrykker bekymring for å miste kontrollen over lokale avgjersler og prioriteringar, dersom Bømlo skulle verte del av ein større kommune. Å oppretthalde lokalt sjølvstyre og påverknad verkar difor som ein viktig faktor for å halde på sin eigen lokale identitet og samhøyrsla. På den

³⁹ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 2.

andre sida kan informantane sitt fokus på lokal identitet sjåast i ljøs av motstanden mot endring og usikkerheit som ei kommunesamanslåing kan føre til. For fleire av informantane verkar det som endringa er assosiert med frykt for å miste det som gjer Bømlo unikt. På denne måten verkar lokal identitet som ein stabiliserande faktor i møte med endringar, ved å gje ei kjensle av kontinuitet og tryggleik.

Analysen av informantane si vektlegging av lokal identitet som ein sentral faktor for Bømlo kommune, kan knytast til fleire teoretiske perspektiv innanfor forskning knytt til lokal identitet i kommunesamanslåingar. Flo framhevar nemleg viktigheita av lokal identitet som ein kritisk faktor i folk si tilhøyrslø og engasjement i lokalsamfunnet. Informantane sitt fokus på lokal identitet kan i ljøs av det Flo påpeiker, omtalast som ein forsvarsmekanisme mot truslar om endring. Dette handlar om deira tilknytning til staden og ynskje om å bevare det unike ved Bømlo. Vidare kan ein trekke inn det Flo peikar på då han argumenterer for at identitet er knytt til tilhøyrslø og kjensla av å vere del av noko større.⁴⁰ Når informantane uttrykker stoltheit av å vere bømlingar og legg vekt på lokal historie, kultur og tradisjonar, reflekterer dette ei djup forankring i det lokale fellesskapet. Denne forankringa kan igjen vere ei kjelde til ei fellesskapskjensle, noko som er særleg viktig i småsamfunn der relasjonane mellom innbyggjarane er tette.

I ljøs av Guro Mette Vestby og Ragnhild Skogheim sitt notat “Hode og hjerte? Lyst eller smerte? Om lokal identitet og tilhøyrighet i kommunereformen”, kan informantane si vektlegging av lokal identitet sjåast frå fleire vinklar. Informantane si vektlegging av sterk kjenslemessig tilknytning til Bømlo, som uttrykka gjennom stoltheit til lokalsamfunnet samsvarar med Vestby og Skogheim sitt fokus på emosjonelle aspekt ved lokal identitet. Lokal identitet vert karakterisert som “relasjonar mellom mennesker og stader.” av forfattarane og er ofte prega av affektive koplingar, noko som gjer at informantane kan oppleve eit sterkt kjenslemessig band til Bømlo, som motiverer dei til å motstå endringar.⁴¹

Vidare kan ein trekke inn det Vestby og Skogheim peiker på når dei refererer til omgrepet “smerte” i forbindelse med endringar.⁴² Kan det vere ei frykt for å miste det unike ved Bømlo?

⁴⁰ Flo, «Identitet og historie i kommunereformas tid», 336-337.

⁴¹ Vestby og Skogheim, «Hode og hjerte? Lyst eller smerte?», 2.

⁴² Vestby og Skogheim, «Hode og hjerte? Lyst eller smerte?», 11-12.

Eller vert Bømlo mindre Bømlo dersom ein går saman til ein større kommune? Motstanden mot kommunesamanslåing kan vere motivert av ynskje om å unngå smertefulle konsekvensar, som t.d. tap av lokal autonomi, endring i samfunnsstruktur og svekka lokal identitet. Gjennom historia har Bømlo utvikla ein eigenarta kultur, identitet og samfunnsstruktur som skil seg frå nabokommune. Informantane i dette masterprosjektet identifiserer seg sterkt med denne identiteten og frykta for at ei samanslåing vil føre til at Bømlo mistar sitt særige og vert assimilert i ei større eining der den lokale identiteten kan gå tapt.

Identitetsargumentet kan dermed innehalde ei rekke underliggande bekymringar og følelsar som strekkjer seg utover sjølve identiteten, og det kan vere nettopp difor det opplevast som så sterkt og overtudande for informantane i dette masterprosjektet. Det handlar nemleg ikkje berre om å bevare ein følelse av tilhøyrse eller stoltheit, men også å bevare ein heilskapleg samfunnsstruktur, lokal autonomi og følelse av kontroll over eigen skjebne. På denne måten verkar identitetsargumentet som ein fellesnemnar for alle faktorane nemnt ovanfor, og det er kanskje akkurat så sterkt på Bømlo fordi det tek opp i seg så mange andre argument.

3.3 Tidlegare kommunesamanslåingar

Ein annan faktor eg ser på som relevant til den lokale identiteten på Bømlo, er dei tidlegare kommunereformene kommunen har vore gjennom. Splittinga av gamle Finnås kommune i 1916 og samlinga av dei tre tidlegare kommunane Bremnes, Bømlo og Moster i 1963, markerer begge tydelege skifte i det lokale landskapet. Kommunesamanslåinga i 1963 diskuterte eg i bacheloroppgåva mi, og har difor ein del kunnskap om dette emnet frå før. Likevel ynskjer eg no å sjå på dette i ein annan kontekst og fokusere på andre tema. I denne delen av oppgåva ynskjer eg ikkje å gå i djupna på kvar av hendingane, men eg ser det som relevant å trekke parallellar til tidlegare samanslåing- og splittingsprosessar på Bømlo. Fokuset vil vere på å sjå samanhengar mellom den lokale identiteten frå hundre år bak i tid og til vår eiga tid og konstatere at ein kommunal identitet var til stade før den første delinga av kommunen.

I ein kronikk i avisa *Kommunal Rapport*, skildra Yngve Flo korleis kommunane som vart slegne saman på 2010-talet, måtte finne ut korleis dei skulle bygge ei samkjensle no som dei var samla. Vidare trakk han fram at dette ikkje var noko som skjedde av seg sjølv, og at

behovet for dei nye kommunane var å finne ut kva fellesskap dei tok sikte på å verte og korleis ein skulle formidle dette.⁴³ Her meiner eg at ein kan trekke parallellar til splittings- og samanslåingsprosessane som gjekk føre seg for over 100 og 60 år sidan. For både delinga av Finnås kommune og samlinga av Bømlo, Moster og Bremnes, gjaldt det for innbyggjarane å finne ei samkjensle for kommunane og arbeide i lag for å skape ein kommunal identitet.

Men denne prosessen med å finne og skape ei samkjensle som éin kommune, var på fleire måtar krevjande. På Bømlo starta denne prosessen for alvor i 1911, då ei innstilling om å splitte gamle Finnås kommune var klar. Innstillinga vart lagt fram av ein delingskomité, som bestod av to representantar frå kvart av sokna Bømlo, Moster og Bremnes, der fleirtalet av nemnda gjekk inn for at kommunen skulle delast i tre. Mindretalet i nemnda, representantane frå Moster, meinte derimot at ein burde halde på dei eksisterande grensene og halde fram som ein kommune. I 1916 vart det likevel ved kongeleg resolusjon avgjort at Finnås herad skulle delast etter premissane kommunestyret avgjorde i 1911.⁴⁴

Det som er interessant i denne saka, er at ein faktisk finn spor av ein felles kommunal identitet i innstillinga til delingskomiteen. Dette vert drøfta i *Bømlo Bygdebok* bind 6, der det både var einigheiter og ueinigheiter knytt til ei deling av kommunen. I innstillinga la fleirtalet først vekt på dei topografiske høva i kommunen. Dei tre sokna var delte på den måten at kvart av sokna i hovudsak låg på kvar si øy, der avstandane var lange og kommunikasjonane var dårlege. Samstundes peika også representantane frå Bømlo og Bremnes på at dei tre sokna hadde utvikla eigne særtrekk, noko som ein kan tenke seg var ein konsekvens av at dei tre sokna var delt av naturen. Likevel vart det poengtert av fleirtalet i komiteen at det fanst ein lokal identitet hjå kvart av sokna. Mindretalet i komiteen tok til orde for at det var lite framsynt å splitta kommunen, men underbygga dette ved å vise til dei økonomiske høva. Representantane frå Moster peika på at ein større kommune hadde betre bereevne enn tre små.⁴⁵

Også før 1911, då innstillinga frå nemnda var klar, finn ein spor av ein lokal identitet på Bømlo. Dette kjem til syne når forfattaren skildrar soknestriden, der det i hovudsak fanst to

⁴³ Flo, «Kommunar på jakt etter fellesskap».

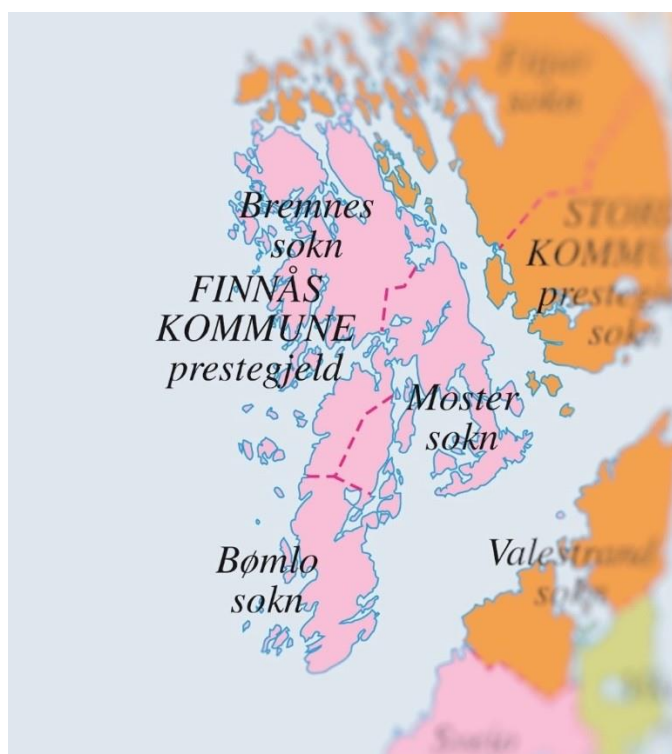
⁴⁴ Nils Kolle, *Bømlo Bygdebok band VI. Eit øysamfunn i omforming. Bygdehistoria frå ikr. 1850 til 1945* (Bergen: Bømlo kommune, 1989), 250.

⁴⁵ Kolle, *Bømlo Bygdebok band VI*, 250-251.

løysingar på konflikten. Nils Helle peikar på fleire av dei same argumenta som fleirtalet av delingskomiteen gjorde, då han talar om dette. Han meiner også at soknestriden frå slutten av 1800-talet, vart løyst då Finnås kommune vart delt i 1916. Samstundes peikar Helle på at det fanst ein lokal identitet i kvart av sokna, og at den truleg hadde gode vekstkår i heradsstyret.

Dei naturgjevne vilkår hindra kontakt mellom soknene, og sjølv om fiske og jordbruk var den dominerande næringsforma, kan det ikkje vera tvil om at soknene opp gjennom tidene hadde utvikla egne særtrekk.⁴⁶

Det som likevel verkar som den viktigaste årsaka til at Finnås kommune vart delt i tre, er dei ulike skatteinntektene kvart av sokna stod for. Det kjem fram i ein tabell i frå *Bømlo Bygdebok* bind 6, der ein tydeleg kan sjå at Moster bar den minste delen av fellesskatten, medan Bømlo tok dei tyngste bøkene. Bømlo, som berre hadde 18 % av innbyggjarane i kommunen, stod for over 26 % av fellesskatten. Helle peikar vidare på at Moster var det soknet som slapp billigast unna, og fekk fleire av utgiftene sine dekkja med skattepengar frå dei andre sokna. Sjølv om fleirtalet av komiteen ikkje fokuserte på dette som eit argument, er det tenkeleg at Bømlo såg seg lite tent med eit fellesskap der skatteinntektene deira gjekk til andre delar av kommunen. Likevel var det sånn at etter 1916 fanst det tre kommunar på Bømlo, delte av naturen og med ulike særtrekk.⁴⁷

Figur 1 - kart over kommunegrensar før 1964

Grind.no - Prestegjeldsgrensar 1837 og kommunegrensar før 1964. <https://www.grind.no/temakart/folk-samfunn/prestegjeldsgrensar-1837-kommunegrensar-1964>

Over 40 år seinare, på 1960-talet, gjekk Bømlo i gjennom ei ny endring i det kommunale landskapet. Denne gongen regissert av Schei-komiteen, også kalla

⁴⁶ Kolle, *Bømlo Bygdebok band VI*, 228.

⁴⁷ Kolle, *Bømlo Bygdebok band VI*, 251-252.

kommuneinndelingskomitéen. No vart dei tre kommunane Bømlo, Moster og Bremnes igjen samla til ein kommune, nemleg Bømlo. Eit «tvangsekteskap» vert denne samanslåinga skildra som, av forfattaren av det lokalhistoriske verket *-driftige folk i vakker natur*. Noko eg finn litt underleg i debatten knytt til kommunesamanslåinga på 1960-talet, er at ikkje vart uttrykka noko misnøye før avgjersla om samanslåing var eit faktum. Kristine Sele påpeiker at det var frå den sørlege delen av øya misnøya kom frå, og at dei i fleire år var bitre og meina at bremnesingane fekk alle «godane». I 1969 uttala eit medlem av kommunestyret seg, Lauritz Eidesvik, som sjølv kom frå den sørlege delen av øya, at det no fanst sterk misnøye til den nye storkommunen. I argumentasjonen si, påpeika Eidesvik at kontorsjef, ordførar, heradsstyret og formannskapet arbeida i mot den sørlege delen av øya, og at han truga med å sjå på moglegheita om å rive seg laus gamle Bømlo kommune, frå storkommunen.⁴⁸

På den eine sida hadde Eidesvik grunnlag for å ynskje seg ut av den nye storkommunen, då tidlegare Bømlo kommune hadde vore under liknande rammer. Trekkjer ein parallellar til delinga i 1916, då Bømlo stod for meir av fellesskatten enn andre sokn, kan ein skjønne Eidesvik sine argument. Sele peiker derimot på at planane om å byggje ein aldersheim i den sørlege delen av øya, var bakgrunnen til Eidesvik sine utsegn. Forfattaren skildrar også kommunesamanslåinga i 1963 som noko innbyggjarane på øya fekk «tredd over hovudet». Likevel var det ikkje alle frå den sørlege delen av øya, som delte meininingane til Eidesvik. Han tala nemleg om noko som kunne minnast om krigsstemming, medan Knut Kvernenes skildra at befolkninga i sør klara seg godt sidan dei allereie hadde fått ny skule og kyrkje.⁴⁹ Ein kan då stille spørsmålet, var det så stor motstand likevel?

Samstundes kan ein trekke parallellar til den kommunale identiteten i Eidesvik sine utsegn. Som eg var innom tidlegare då eg trakk inn Flo sin diskusjon rundt kommunesamanslåingsprosessen på 2010-talet, måtte ein også på 1960-talet sjå framover og finne ut kva for eit fellesskap ein var del av. Det verkar som at kommunesamanslåinga ikkje var noko ein ynskja på Bømlo, men faktumet var at det skjedde og dette kan ha verka samlande i seg sjølv. Dette førte til ei samling av kommunen igjen, og den lokale identiteten verka samlande att. Det som tidlegare hadde splitta øya, førte no til at ein kunne samlast og

⁴⁸ Kristine Sele, - *driftige folk i vakker natur* (Bremnes: Vikse A/S i samarbeid med Bokmaker Forslag AS, 2013), 34-35.

⁴⁹ Sele, - *driftige folk i vakker natur*, 35.

gjere det beste ut av situasjonen. Nye kommunikasjonar og mindre avstandar førte også til at folk lettare kunne møtast og utveksle samtalar og minner. Dette førte også til at Bømlo vart utvida, der dei fekk overført øyane i nord frå Fitjar kommune, sånn at desse også vart med i kommunen. Etter at dei tre tidlegare kommunane hadde levd omtrent åtskilt og utvikla sin eigen kommunale identitet, kunne dei no arbeide mot ein samla identitet og la den blomstre vidare.

På 2010-talet kom også den kommunale identiteten på Bømlo til syne, men denne gongen gjennom andre argument enn tidlegare. I 1916 vart argumentet om ein kommunal identitet nytta til å splitte ein kommune og i 1963 handla det om å bygge ein ny kommune, medan på 2010-talet var argumenta baserte på å bevare ein kommune. Argumenta som har kome fram tidlegare, gjennom drøftinga av den lokale identiteten på Bømlo, syner at ein no var oppteken av eit samfunn i vekst og ein ynskte ikkje å gå inn i ein storkommune. Dette er sjølvsagt informantane sin innfallsvinkel, og kan ikkje verke generaliserande for ein heil lokalbefolkning. Likevel verkar det som at den kommunale identiteten på Bømlo har endra seg til å verka samlande, og ikkje splittande som den gjorde for over 100 år sidan.

På spørsmål om dei gamle kommunereformene hadde hatt noko å seie i debatten om kommunesamanslåing på 2010-talet, var svara frå informantane ulike og mangfaldige. Dei fleste peika på at dei tidlegare reformene hadde hatt ein innverknad på Bømlo kommune i dag, og enkelte gjekk så langt som å hevde at det framleis eksisterer tre kommunar på Bømlo.⁵⁰ Sønstabø er ei av dei som peiker på dette, men samstundes meiner ho at ein må ta vare på delsentra. Ho meiner også at sentrumsdebatten var viktig på 1960-talet, og at kommunesenteret kunne vore annleis dersom tidlegare Bremnes kommune la eit rådhus midt på øya, på Finnås. Likevel hadde Bremnes kommune eit rådhus, og når Schei-komiteen la vekt på at det var den kommunen med mest innbyggjarar og nyaste rådhus som kunne passe kommuneadministrasjonen, så vart det naturleg å legge kommunesenteret der.

...ganske sikker på den (at den gamle kommunereforma spelte ei rolle), for me opplever jo den dag i dag at me framleis kan vere tre kommunar. Eg er heilt sikker på at den har spelt ei rolla. Det er klart at det er mange som «bremnesingane fekk alt» og

⁵⁰ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 3.

*sånn og sånn, men skal me gå vidare som kommune må ein ha eit sterkt kommunesenter. Og så skal me ha delsentra, dei også er veldig veldige viktige.*⁵¹

Randi Olsen vel å sjå på dei tidlegare splitting- og samanslåingsprosessane på ein litt annan måte. Ho vel å tale om eit «spøkelse» som framleis eksisterer på Bømlo, som ein av dei moglege faktorane.⁵² Utsegnet frå Randi Olsen reflekterer ikkje berre bekymring og usikkerheit til arva frå dei tidlegare reformprosessane, men tyder på at dei gamle skiljelinjene mellom innbyggjarane på øya, framleis er til stade i bevisstheita til enkelte. Sjølv om dei tre tidlegare kommunane no lever side om side, indikerer utsegna under at dynamikken mellom dei ikkje heilt er som den var då dei vart slegne saman i 1963.

*...til tider dukkar det spøkelset opp att. Det er dei i sør, mostringane og bremnesingane. Dei lev i beste velgåande framleis, sjølv om det kanskje ikkje er sånn som når ein slo seg saman. Då var det harde frontar. Eg trur ikkje ein ny storkommune hadde hjelpe å verte kvitt det spøkelset der. Så det hadde nok noko å seie. Det vart jo aldri helde ei folkeavstemming, så me veit jo eigentleg ikkje. Eg trur ikkje det var temaet. Men kva som hadde vorte resultatet er ikkje godt å sei.*⁵³

Ut i frå desse to utsegna, gjeve av Sønstabø og Randi Olsen, kan ein sjå at argumentasjonen som vert nytta på 2010-talet om ein kommunal identitet, har endra seg sidan dei førre reformprosessane. Når ein valde å splitte Finnås kommune i 1916, peika ein på i innstillinga at det var ulike særtrekk ved dei ulike sokna i kommunen. No på 2010-talet, verkar det framleis som det eksisterer ulike særtrekk ved kvart delsender på øya. Likevel har betra kommunikasjonar og mindre avstandar mellom delsentra gjort at denne kommunale identiteten verkar samlande, og ein arbeidar no for eit felles Bømlo. Før ville ein splitte pga. ulike identitetar, medan no verkar normalen som at Bømlo er eitt og ein må stå i mot ei større kommunesamanslåing, fordi ein er redd for at identiteten vil forsvinne. Dette er med på å vise at den kommunale identiteten på Bømlo er til stade.

⁵¹ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 3.

⁵² Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 1.

⁵³ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 1-2.

3.4 Reaksjon på ei eventuell kommunereform?

Eit anna moment eg la merke til undervegs i intervjuprosessen, var at informantane forsøkte å konstruere eit bilete av at ein kommunereformprosess på Bømlo, ikkje var noko innbyggerane ynskja. Informantane som sat i kommunestyret på Bømlo i perioden temaet om kommunesamanslåing var aktuelt, meinte at dei ikkje ville vera med på ein prosess der dei gjekk i mot veljarane sine. Dei følte seg nemleg trygge nok på at valet dei tok, ville vere det rette for Bømlo sine innbyggjarar. Noko av dette kjem fram i utsegna under, t.d. at Helland var sikker på at det var lite sannsyn for å gjennomføre ei kommunereform på Bømlo.

At det ville vorte ei folkeavstemming på Bømlo? Eg trur me var så sikre på kva bømningane ville, så det var aldri eit spørsmål om at dette var noko folket ville ha. Eg trur me var såpass sikre på kva ei folkeavstemming hadde gjeve av resultat. Det var aldri diskutert heller.⁵⁴

Helland uttrykker her ei høg grad av sikkerheit om kva bømningane ynskte seg i prosessen knytt til kommunereform på 2010-talet. Dette tyder på ei form for kollektiv forståing eller ei brei einigheit blant lokalbefolkninga om preferansane deira angående spørsmålet om kommunesamanslåing. Samstundes peikar Helland på ei generell oppfatning av at saka var så klar at ei folkeavstemming ikkje var nødvendig eller at det var ei form for unnlating når det gjaldt å vurdere alternative avgjersleprosessar. Likevel vert det indikert at det ikkje var nokon diskusjon om kva resultatet av ei folkeavstemming ville vore, noko som kan tyde på ei form for førehandsdømming eller mangel på interesse for å i det heile utforske alternative scenario.

Mange liknande tendensar finn ein også i det Søvold seier om innbyggjarane sin reaksjon på ei eventuell kommunesamanslåing. Samanlikna med det Helland tala om tidlegare, tyder det på at Søvold skildrar at det var ulike synspunkt på behovet for ei folkeavstemming. Medan Helland meinte det ikkje var nødvendig å diskutere temaet, meiner Søvold at det var viktig for å sikre ein breiare representasjon av befolkninga sine stemmer.

⁵⁴ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 2.

Eg trur uansett at det måtte ha vorte ei folkeavstemming. Det var alltid nokon som meinte det at folkeavstemming var ikkje vits, for me som sat i kommunestyre representerte folket og eg trur ikkje at det hadde me klart.⁵⁵

Samstundes som Søvold indikerer at ei folkeavstemming måtte til, dersom det vart aktuelt for Bømlo å endeleg avgjere om dei skulle delta i ei eventuell kommunesamanslåing, så peikar han på at det var ei stemning for at dei folkevalde ville gjere det rette valet. Han indikerer at det var nokon som meinte at dei som sat i kommunestyret representerte innbyggjarane tilstrekkeleg, og at det ikkje var behov for ei folkeavstemming. Dei to utsegna frå Helland og Søvold gjev eit bilete av ein samfunnsdebatt der spørsmålet om folkeavstemming ville vorte aktuelt dersom Bømlo gjekk vidare med prosessen knytt til kommunereform i Sunnhordland. Det var ulike meiningar om det var nødvendig med ei slik avstemming, og ei anerkjening av ulike synspunkt på kommunestyret si rolle i å representere befolkninga.

Likevel var ei kommunereform noko som måtte diskuterast. Dette var ikkje samtalar ein slapp unna, og det var noko som alle kommunane i Sunnhordland måtte vere med på. Diskusjonane om ei eventuell kommunereform involverer fleire lag av kompleksitet. Det nasjonale aspektet indikerer at det er ein del større reformagenda som rører ved heile landet. Samstundes er det lokale prega av Bømlo sine særegenheiter og utfordringar. Regionale rammer legg ein ytterlegare dimensjon til diskusjonane, då det kan vere påverknad og interaksjon med nærliggande kommunar som vurderer samanslåing.

Ein av dei mest utfordrande dynamikkane i dette masterprosjektet, er at alle informantane var samstemte om at Bømlo klarte seg best som eigen kommune. Det kan indikere ein inngrodd motstand mot ei samanslåing, men det kan også vere eit resultat av avgrensingar i dialogen som har funne stad så langt. Dette tyder på at sjølv om det generelle synspunktet er einigheit om å motstå samanslåing, kan det vere individuelle eller små grupper som ser potensielle fordelar eller moglegheiter i ei reform.

At alle informantane var samstemte om at Bømlo klarte seg best åleine, går også att i at det var programfesta hjå alle lokale parti på Bømlo. At lokalpartia ynskte å fortsetje med Bømlo

⁵⁵ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 4.

som eigen kommune, var viktig for fleire av informantane å påpeike. Både Sønstabø⁵⁶ og Hovland⁵⁷ hevda at det ville vore «politisk sjølv-mord» å gå hardt ut og argumentere for ei kommunesamanslåing på Bømlo. Dette viser igjen til at informantane var i mot kommunereform, og at politikarane i kommunestyret følte dei gjorde det rette for heile lokalsamfunnet. Når ein er inne på temaet om lokalpolitikk, vil det også vere relevant å trekke parallellar til den nasjonale politikken som gjekk føre seg. I kommunepolitikken, som er det øvste organet i kommunen og består av fleire folkevalde representantar, handlar det om å gjere vedtak på kommunen sine vegne. Om politikken lokalt var lik som nasjonalt, vil eg sjå vidare på i eit seinare analysekapittel.

3.5 Bømlopakken

Eit anna moment eg meiner er nødvendig å trekke inn når ein talar om Bømlo på eigne premiss, som også kan sjåast på som ein faktor for at Bømlo valde å stå utanfor ei kommunesamanslåing, er Bømlopakken. Dette vegprosjektet, som har bidrege til betre vegstandard og betra trafikktryggleik og framkome, starta i 2008 og skal fullførast før 2030.⁵⁸ I tillegg til å betre vegstandard, er Bømlopakken med på å knyte øya meir saman. Det vert nemleg kortare avstandar frå nord til sør, og frå aust til vest. Her kan ein trekke parallellar til den gamle kommunereforma – sidan Bømlopakken knyt øya nærare, vert også avstanden mellom bygdene og dei gamle kommunane kortare.

Bømlopakken fører ikkje berre til reduserte avstandar mellom bygdene, men ved å knyte desse saman vert spreidde lokalsamfunn meir samla. Ein betra infrastruktur fører til auka aktivitet og samhandling mellom lokalsamfunna, og kan på denne måten bidra til å styrke kjensla av fellesskap og identitet blant innbyggjarane. Dette peiker også Randi Olsen i intervjuet, då ho hevdar at Bømlopakken kunne motverke ei kommunesamanslåing. Randi Olsen meiner nemleg at «Visst Bømlopakken var ferdig og alle vegane var nye, så trur eg ikkje det hadde verka noko samanslåing-fremjande.»⁵⁹ Eit meir samanhengande Bømlo, som

⁵⁶ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 2.

⁵⁷ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 6.

⁵⁸ Vestland Fylke, «Bømlopakken».

⁵⁹ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 2.

Bømlopakken vil bidra med, kan verke som eit samlande element og redusere skilnadane mellom bygdene, og dermed styrka eininga i lokalsamfunnet.

Denne tanken støttast også av Søvold, som ser ein samanheng mellom reduserte avstandar og kjensle av eining. Han uttrykker at trua på Bømlopakken, når den vert ferdigstilt, vil gjere Bømlo meir tilgjengeleg og bidra til å samle øya.⁶⁰ Den samferdselsmessige forbetringa kan dermed talast om som ein faktor som påverkar oppfatninga om samanslåing, ved å redusere dei praktiske utfordringane ved geografisk spreidde lokalsamfunn. Bømlopakken kan dermed verke som ei motverkande kraft mot argument for kommunesamanslåing i Sunnhordland.

Skal berre sjå når Bømlopakken vert ferdig og Bømlo vert liten, i samferdsel, det er det som bergar Bømlo. [...] Eg trur eigentleg at Bømlo har vorte sterkare som kommune, og at folk er glad for at det ikkje vart og så trur eg me framleis har igjen å sjå korleis Bømlo vert, for det er framleis eit par prosjekt igjen i Bømlopakken, og det er det Bømlo vert knytt tettare.⁶¹

Samstundes kan ein trekke parallellar til det Sønstabø tala om tidlegare, då ho peika på fleire av innbyggjarane som samfunnsbyggjarar. I følge Sønstabø gjekk fleire av bedriftene på Bømlo inn og forskoterte enkelte prosjekt i Bømlopakken og dette var grunnen til at ein kunne starte med vegprosjektet.

Som i forskottering i enkelte prosjekt i Bømlopakken til og begynne med og, så gjekk jo bedriftene og sa «me må ha denne vegen, me forskotterer, me må ha veg til Kvednavikjo og me må ha veg sørover, me må ha sånn og sånn», og dei fekk dei store bedriftene med, noko som var avgjerande for at me fekk komma i gong.⁶²

Reduksjonar av avstandar som følge av infrastrukturforbetringar, som Bømlopakken, kan både ha positive og negative implikasjonar for avgjersla om å slå seg saman med nabokommunen. På den eine sida kan ein reduksjon av avstandar på Bømlo bidra til å styrke banda mellom lokalsamfunna på øya, noko eg har drøfta no. Samstundes vil den auka

⁶⁰ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 3.

⁶¹ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 3-5.

⁶² Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 2.

tilgjengelegheita også føre til kortare avstand til nabokommunane. Då kan ein stille spørsmålet, kvifor ikkje slå seg saman til ein større kommune når avstandane mellom dei vert mindre?

Sjølv om lokalpolitikarane på Bømlo har vore veldig tydelege i intervjuet på at Bømlopakken vil vere eit gode for Bømlo, vil det samstundes vere med å minke avstandane til Stord. Dette peiker også informantane på sjølve, men motargumenta står likevel ikkje så sterkt. Det verkar som at frykta for å verte ein utkant og verte slukt inn i ein større kommune, er større enn gevinstane med ein storkommune.

Med mindre avstandar til Stord vil det også vere meir naturleg å slå saman dei tre kommunane Bømlo, Fitjar og Stord, sånn at ein får ein stor Sunnhordlandskommune. Eit oppgradert vegnett vil på mange av dei same punkta, ha like fordelar for Bømlo åleine og Bømlo som del av ein større kommune. Det vert lettare for innbyggerane å reise til og frå skule, arbeid og andre stadar i kommunen. Samstundes som det aukar mobiliteten ved kortare reisetider og betra transportmoglegheiter, vert også forbindingane med omkringliggende regionar og kommunar styrka. Det er difor viktig å poengtere at Bømlopakken også vil styrke kommunen si forbinding med andre regionar og kommunar. På denne måten vert det lagt til rette for auka samarbeid, handel og utveksling av ressursar på tvers av regionsgrenser, noko eg vil diskutere i eit seinare kapittel.

3.6 Delkonklusjon

Identitetsargumentet viser seg som ei sentral drivkraft i debatten om kommunesamanslåing på Bømlo, der informantane si vektlegging av tilhøyrse, stoltheit og samhøyrse med sin lokale identitet som «bømling» har vore tydeleg til stade. Identitetsargumentet verkar å appellere til folk si kjensle og tilknytning til eit lokalsamfunn. Ved å understreke den unike karakteren og historia til Bømlo som ei sjølvstendig eining, har identitetsargumentet mobilisert støtte frå informantane og skapa ein felles front mot samanslåing med andre kommunar.

I tillegg til å styrke motstanden mot ei eventuell samanslåing med nabokommunane, har identitetsargumentet bidrege til å forme diskursen rundt lokalt sjølvstyre og autonomi. Det har framheva betydinga av å bevare lokal kontroll og avgjerslemynde innanfor

kommunegrensene, og bidrege til å fremje ideen om Bømlo som ei uavhengig og sjølvstendig eining. Bømlopakken har også vorte nemnd, vegprosjektet som både minkar avstandane internt i kommunen, men også til nabokommunane. Samstundes kan tidlegare erfaringar med kommunesamanslåingar, både nasjonalt og lokalt, ha spela inn i informantane sine synspunkt. Dei negative konsekvensane av tidlegare reformer, som tap av lokal tilhøyrse, redusert tilgjengelegheit på kommunale tenester og svekka lokalpolitisk påverknad, har kanskje gjort informantane meir tilbakehaldne og skeptiske til ny samanslåing.

Reaksjonen på reformforslaget, spesielt frå dei ulike politiske partia og lokalavisa på Bømlo, har også vore med på å forme debatten. Politiske motstandarar av samanslåing har argumentert sterkt for bevaring av Bømlo som ei sjølvstendig eining. Samstundes har også informantane vist at dei ser at ei kommunesamanslåing har sine fordelar, som auka ressurstilgang og styrka samarbeid med nabokommunane.

Samla sett verkar det som identitetsargumentet, støtta av erfaringar frå tidlegare reformer, Bømlopakken og politiske reaksjonar, har spela ei viktig rolle i debatten om kommunesamanslåing på Bømlo. Informantane kan derimot ikkje vite om dette er generaliserande for innbyggjarane på Bømlo, sidan det aldri vart ei folkeavstemming om ein skulle slå seg saman eller ikkje. Diskusjonen vil difor fortsetje å utfalde seg, med vekt på bevaring av lokal identitet, sjølvstyre og kva som vert sett på som den beste vegen for Bømlo si framtid.

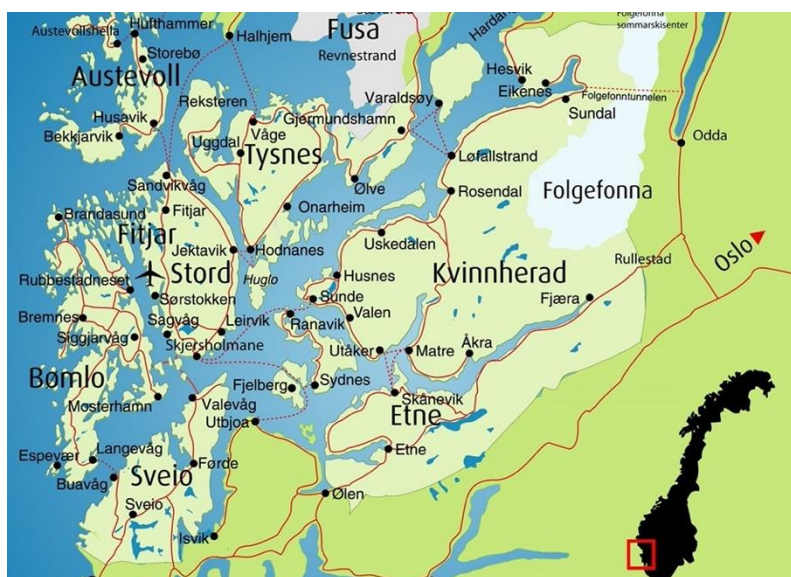
Kapittel 4: Bømlo i eit geografisk landskap

No som eg har tatt føre meg Bømlo som ein eigen kommune, vil eg i dette kapittelet rette søkelyset mot Bømlo si plassering og rolle i den større Sunnhordlandsregionen. Ramma for dette kapittelet er Bømlo i eit geografisk landskap, og analysen vil ta føre seg det komplekse samspelet mellom Bømlo og nabokommunane, med fokus på storebror/veslebror-distinksjonen. I tillegg vil sider av det interkommunale samarbeidet også verte diskutert. I ljøs av intervjuet, vil eg også gje innsikt i korleis desse dynamikkane har påverka Bømlo kommune sine val og relasjonar i kommunereformprosessen på 2010-talet. Gjennom ei utforsking av persepsjonen rundt Bømlo som ein mindre kommune i regionen, søker eg å avdekke korleis denne oppfatninga har forma lokale perspektiv og potensielt bidrege til haldningane i debatten om kommunesamanslåing.

4.1 Sunnhordlandsregionen

Før eg tek fatt på analysen av Bømlo i geografiske rammer, ser eg på det som viktig å gje litt informasjon om sjølve Sunnhordlandsregionen. Det er i hovudsak denne ramma kapittelet vil fokusere på, og eg meiner difor det er nødvendig å fortelje om kvar denne regionen ligg og kva som kjenneteiknar den.

Sunnhordland ligg i Vestland fylke, i det som tidlegare vart kalla for Hordaland og omfattar eit område som strekk frå fylkesgrensa mot Rogaland i sør og opp til Selbjørnsfjorden og Bjørnefjorden i nord. Denne regionen har historisk sett vore ein viktig del av Noreg sine maritime tradisjonar, og vore eit knytnepunkt for handel og sjøfart gjennom hundrevis av år. Dei sju

Figur 2: kart over Sunnhordlandsregionen

Samarbeidsrådet i Sunnhordland – Regional utvikling.
<https://www.samarbeidsraadet-sunnhordland.no/satsingsomrader/regional-utvikling-2>

kommunane som vanlegvis reknast som ein del av Sunnhordland er Bømlo, Stord, Fitjar, Sveio, Etne, Kvinnherad og Tysnes. Totalt har desse kommunane eit samla flatemål på 2890 kvadratkilometer og huser over 60 000 innbyggjarar. Det er eit mangfaldig område, med variert natur som inneheld fjordar, øyer, fjell og skog.⁶³

Austevoll kommune er ikkje inkludert i denne lista, men er tilslutta regionrådet Samarbeidsrådet for Sunnhordland. Dette rådet har sidan 1981 spela ei viktig rolle i å fremje samarbeid og koordinering mellom kommunane i regionen. Dette rådet verkar som ei plattform der kommunane kan utveksle kunnskap og erfaringar, samt diskutere felles utfordringar og strategiar for framtida. Dette bidreg til å styrke samhaldet og samarbeidet mellom kommunane, og legg grunnlaget for eit meir einsarta og berekraftig utvikling i heile Sunnhordlandsregionen.⁶⁴

Bygd på tradisjonane frå dei gamle skipsverfta har regionen utvikla seg til å verte eit senter for maritim næring og teknologi, med fleire bedrifter som spesialiserer seg på skipsdesign, maritimt utstyr og tekniske løysingar for sjøfart. Større industri finn ein til dømes ved Leirvik, Husnes, Rubbestadneset og Halsnøy. Alle kommunane i Sunnhordland er også knytt saman ved ferjefrie fastlandsforbindingar, men sjøvegskommunikasjon er framleis ein viktig faktor.⁶⁵

4.2 Storebror-/veslebror-distinksjonen

Som underproblemstillinga til denne masteroppgåva fokuserer på, ynskjer eg å finne ut om den såkalla storebror-/veslebror-distinksjonen mellom Bømlo og nabokommunen Stord var ein av faktorane til at Bømlo valde å stå utanfor ei kommunesamanslåing. Historisk sett har desse kommunane hatt eit nært samarbeid, men samstundes har det vore spor av spenningar og ujamn maktfordeling. For å belyse denne dynamikken vil eg utforske om Bømlo verkeleg er ein veslebror i forhold til nabokommunen, ved å sjå på tema som økonomi, areal og innbyggartal. Vidare ser eg det som relevant å sjå på kva informantane meiner om temaet, om dei ser på Bømlo kommune som ein veslebror og kva rolle dette kan ha spelt i debatten om kommunesamanslåing i Sunnhordland på 2010-talet.

⁶³ Store norske leksikon, s.v. «Sunnhordland, av Geir Thorsnæs, lest 15/02/24. <https://snl.no/Sunnhordland>

⁶⁴ Samarbeidsrådet i Sunnhordland, «Om oss»

⁶⁵ Store norske leksikon, s.v. «Sunnhordland, av Geir Thorsnæs, lest 16/02/24. <https://snl.no/Sunnhordland>

4.2.1 Bømlo – verkeleg ein veslebror?

Bømlo og Stord har mykje til felles og dei delar ei felles historie som øykommunar i Sunnhordlandsregionen. Begge har ein rik arv knytt til maritime ressursar, og avhengige av ein god infrastruktur og effektiv samferdsel for å knytte øyane til fastlandet og regionen. Samstundes har begge kommunane ei blanding av tettstadar og meir spreidd busetnad, med ein urban kjerne og fleire mindre lokalsamfunn og bygder spreidd over øyene. Leirvik, som er administrasjonssenteret på Stord, har bystatus i motsetnad til Bremnes på Bømlo. I tillegg er både Stord og Bømlo knytt saman gjennom interkommunale samarbeid. Verdt å nemne her er Sunnhordland Interkommunale Miljøverk (SIM), legevakt og barnevern, men dette vil eg gå i djupna på seinare i oppgåva.

Sjølv om Bømlo og Stord delar mange likskapar, er det også fleire distinkte skilnadar som kan bidra til å underbygge påstanden om at Bømlo er ein «veslebror» i forhold til Stord. Ein slik forskjell er innbyggartalet. Tradisjonelt sett har Stord hatt eit større befolkningstal samanlikna med naboøya Bømlo. I dag har Stord over 19 000 innbyggjarar i kommunen sin, medan Bømlo har litt over 12 000 innbyggjarar på. Denne skilnaden gjer at Stord har det klårt høgste talet på innbyggjarar blant kommunane i Sunnhordland, medan Bømlo ligg på tredjeplass.⁶⁶

Med eit større innbyggartal kan Stord også ha ei større politisk tyngde enn Bømlo. Større befolkningsgrunnlag set også Stord i ein sterkare posisjon når det gjeld å tiltrekke seg investeringar, næringsliv og offentlege tenester. Dette viser seg gjennom eit betre tilbod i helsevesen, utdanning og kultur. Samstundes vert det også spegla att i korleis ressursar vert fordelt, politiske avgjersler teke og kva innverknad kvar kommune har i regionale og nasjonale spørsmål. Denne politiske tyngda til Stord i ein eventuell Sunnhordlandskommune, var fleire av informantane også redde for. Fleire av informantane peika på dei var redde for å miste tenestene som Bømlo kommune har til Stord, og at øya ville verte oppslukt. Sønstabø trekk også inn frykta for at bømblingane si stemme i politikken ville forsvinne, dersom Bømlo tok del i ei kommunesamanslåing.

⁶⁶ Bømlo kommune, «Størst folkevekst i Sunnhordland.»

...me er redde at me mister alt for mange av tenestene våre, som går då til Stord og at me vert eit underbruk og me er jo ein desentralisert kommune, eigentleg ein stor kommune [...] me hadde vorte ein utkant og hadde fått mykje mindre og sei, og det er klart at i eit demokrati så er det fleirtalet som bestemmer, og dei hadde nok stemt inn mange av sine.⁶⁷

I utsegna til Sønstabø kan ein trekke parallellar til eit tidlegare tema i denne masteroppgåva, nemleg frykt. Vestby og Skogheim diskuterer frykt i kommunesamanslåingsdebatten, og denne gong syner frykta seg som forankra i ei oppfatning av at større kommunar har ein tendens til å dominere avgjersleprosessar. Bekymringa til Sønstabø understrekar den asymmetriske maktfordelinga og dei potensielle ulempene som kan følge for mindre kommunar i ein samanslåingsprosess. På denne måten styrkar dette sitatet argumentet om at Bømlo vert oppfatta som ein underordna part i forholdet til Stord, og at denne oppfatninga igjen kan ha påverka kommunen si avgjersle om å stå utanfor ei kommunesamanslåing.

Vidare ynskjer eg også å trekke inn rapporten «Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse», levert av *Norsk senter for bygdeforskning*. Sjølv om denne rapporten omhandlar kommunar utan landfast forbindelse, noko Bømlo og Stord ikkje manglar, ser eg det likevel som relevant å trekke inn dei erfaringane og synspunkta som kjem fram. Sønstabø peika på at Bømlo hadde vorte ein utkant i ein større kommune, og trekk inn demokratiargumentet, nemleg frykta for at Stord sine innbyggjarar hadde stemt inn fleire av sine egne i eit samla kommunestyre for Sunnhordland. I rapporten fokuserer forfattarane mykje på det same og karakteriserer dette som ei avstandsulempe. Forfattarane peiker på at avstandsulempa både er geografisk og mental, noko ein også kan finne att i kommunesamanslåingsdebatten i Sunnhordland. I rapporten vert det hevda at dei kommunane som er i mindretal, vil verte nedprioritert sidan dei får mindre representantar i eit nytt kommunestyre og moglegheita til å verte høyrte minkar. Samstundes trekkjer dei også inn at avstandane mellom det opphavlege rådhuset der kommunestyremøta vil vere og det nye, vil verte lengre.⁶⁸ Dette ser eg ikkje på som eit stort problem i masterprosjektet sitt tilfelle,

⁶⁷ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 2.

⁶⁸ Svein Frisvoll, mfl. *Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse*, (Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning, 2015), 98.

grunna det nye vegprosjektet (Bømlopakken) som er i gong og at avstandane mellom kommunane geografisk er kortare enn nokon gong.

Sjølv om innbyggartalet til Stord er høgare enn Bømlo, og ein veslebror kjem til syne i argumenta til Sønstabø, syner likevel ein artikkel frå avisa *Sunnhordland* i 2013 at Bømlo-verksemdene i 2012 omsette for 11,7 milliardar kroner. Stord sine verksemder derimot, omsette for 9,4 milliardar. Overskrifta på denne artikkelen er «Bømlo knuser Stord», noko som også kjem fram i tala den syner.⁶⁹ Kvifor vert då diskusjonen om Bømlo er ein veslebror ovanfor nabokommunen sin då relevant og aktuell kort tid seinare i kommunesamanslåingsdebatten?

Rapporten levert av *Norsk senter for bygdeforskning*, fokuserer også på korleis ei eventuell kommunesamanslåing vil påverke den økonomiske styringa. Det kjem likevel fram at innbyggjarane i øykommunane utan landfast forbinding fryktar meir for eigen moglegheit til medverknad, enn korleis den økonomiske styringa vil verte påverka.⁷⁰ Dette er ulikt det informantane i dette masterprosjektet skildra. Fleire av informantane peika nemleg på at Bømlo stod i ein betre økonomisk situasjon enn Stord då kommunesamanslåingsdebatten var aktuell. Helland peika blant anna på at Bømlo kommune var kome lengre i framtidige prosessar og var betre rusta for framtida. «Me har komme veldig mykje lenger i mange viktige utbyggingsprosjekt som førebur oss på framtida enn det eg såg Stord var. Me såg at Stord var på etterslep...»

Observasjonen til Helland peiker på ein mogleg divergens mellom uro rundt økonomisk styring og faktisk økonomisk situasjon. Medan rapporten «Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse» legg vekt på bekymringane til øykommunar utan landfast forbinding angående medverknadmoglegheiter, fokuserer informantane i dette masterprosjektet meir på den faktiske økonomiske situasjonen til kommunane. Dette indikerer at for nokon kan den opplevde økonomiske styringa til deira eigen kommune vere ein viktigare faktor enn uroene for medverknad i avgjersleprosessar ved samanslåing. Liknande tendensar finn ein i utsegna til Sønstabø også, som trekkjer inn eit økonomiargument i tillegg.

⁶⁹ Røli, «Bømlo knuser Stord».

⁷⁰ Frisvoll, mfl. «Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse», 98.

Ho fokuserer også på at Bømlo var i ein betre situasjon enn Stord økonomisk, og peika vidare på at det «... hadde ikkje vore kjempestas å vere ilag med dei akkurat no».

Me følte me var komme mykje lengre enn Stord, kanskje i den prosessen der då. Og at det var rett og slett litt økonomi oppi dette her då, at me har tatt alt skal me då hjelpe stordingane og få gjennomføre alt...⁷¹

Likevel er det viktig å påpeike at informantane i dette masterprosjektet kan ha frykta for både eigen medverknad og økonomisk styring. På den eine sida uttrykker fleire av informantane bekymring for eigen medverknad i avgjersleprosessar dersom ei kommunesamanslåing ville finne stad, og peikar på at Bømlo ville vorte ein utkant med mindre personar i eit nytt kommunestyre. Dei fryktar at ein større kommune, særleg dersom den inkluderer fleire geografiske områder, kan føre til at deira stemme og påverknad vert mindre. Her kan ein sjå ei uro for lokaldemokratiet og moglegheita til å påverke avgjersler som har med deira lokalsamfunn å gjere.

Samstundes vektlegg informantane også den økonomiske styringa til sin eigen respektive kommune. Mange framhevar av Bømlo, sett frå eit økonomisk perspektiv, stod sterkare enn nabokommunen Stord på 2010-talet. Informantane peikar på investeringar og utviklingsprosjekt som Bømlo kommune har gjennomført, og hevdar at dette har rusta dei betre for framtida, samanlikna med Stord. Denne økonomiske tryggheita kan oppfatast som ein viktig ressurs for å sikre kommunen si berekraft og evne til å oppfylle innbyggjarane sine behov.

Å finne svar på om Bømlo er ein veslebror i forhold til nabokommunen Stord, har avslørt ein kompleks dynamikk mellom dei to kommunane. Medan nokre argument indikerer at Bømlo kan oppfatast som ein mindre dominerande aktør, samanlikna med Stord, er det andre faktorar som trekkjer i motsett retning. På den eine sida finn ein bekymringar om Bømlo sin relative størrelse og innverknad samanlikna med Stord. Uttrykka frykt for å miste tenester og autonomi til fordel for Stord, samt ein generell oppfatning av Stord som ein større og meir dominerande aktør, indikerer ein oppleving av Bømlo som underordna.

⁷¹ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 1.

På den andre sida viser økonomiske data og informantane sine egne observasjonar at Bømlo ikkje nødvendigvis er underlegen Stord når det gjeld økonomisk styring og berekraft. Sterke økonomiske indikatorar, som høgare omsetning for Bømlo-verksemdar samanlikna med Stord, tyder på at Bømlo har ei solid økonomisk plattform. Difor speglar drøftinga ein situasjon der opplevinga av Bømlo som ein «veslebror» i forhold til Stord er delvis basert på kjensler og persepsjonar, medan andre faktorar, som økonomisk styrke og berekraft, viser at Bømlo ikkje nødvendigvis er underlegen.

4.2.2 Var det eit storebror/veslebror-forhold mellom Bømlo og Stord?

No som eg har stilt spørsmålet om Bømlo kommune er ein veslebror i forhold til nabokommunen Stord, kan me gå vidare til å sjå om det faktisk eksisterer eit storebror/veslebror-forhold mellom dei. Fleire av informantane tek i bruk akkurat denne skildringa av dei to kommunane, men sidan eg ikkje har intervjuar nokon representantar frå Stord er det umogleg å seie om dette er realiteten. Ved å sjå på kva informantane meina om saka og korleis lokalavisene skildra rundt situasjonen, forsøker eg å forstå om det finst ein storebror/veslebror-distinksjon mellom kommunane.

Eit storebror/veslebror-forhold mellom kommunar er ikkje unormalt, og fleire nyheitsbyrå skreiv om dette på 2010-talet då kommunereformprosessen regissert av Solberg-regjeringa var aktuell. Også lokalavisa *Bømlo Nytt* har skrive om dette fenomenet, men ikkje i noko vesentleg grad. Lokalavisa syner tydeleg at dei skriv på vegne av innbyggerane på Bømlo, og vektlegg at Bømlo ynskjer å forsetje som eigen kommune. Dette er også noko tidlegare redaktør i avisa bekrefta i løpet av intervjuet, då Randi Olsen skildra at dei som skreiv for lokalavisa var «bømlingar». Ho peika vidare på at den lokale identiteten stod sterkt på øya og at den også hadde noko å seie for *Bømlo Nytt*.⁷²

Det eine innlegget som kjem fram i lokalavisa på Bømlo, ser eg likevel på som eit av dei viktigaste innlegga i *Bømlo Nytt* frå denne perioden, nemleg eit lesarinnlegg skrive av ein stordabu. Dette vart skrive i etterkant av at Bømlo kommune la prosessen om kommunesamanslåing frå seg, i eit formannskapsmøte den 24. november 2015, der dei valde

⁷² Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 1.

ikkje gå vidare med intensjonsavtalen om ein større Sunnhordlandskommune. Faktumet at eg ikkje har intervjua nokon representantar frå Stord i dette masterprosjektet, gjer også dette lesarinnlegget enno meir relevant. Innlegget tek nemleg føre seg at Bømlo kommune valde å sei nei til samanslåing med nabokommunane i Sunnhordland, og stiller spørsmålet om Bømlo kommune har eit mindreverds kompleks ovanfor Stord.⁷³

Basert på artikkelen frå Bømlo Nytt skrive av Kjell Larsen, ser det ut til at det er ein oppfatning blant enkelte at det finst ein storebror/veslebror-distinksjon mellom Stord og Bømlo. Larsen refererer nemleg til eit «hengande mindreverds kompleks» i Bømlo kommune, som etter sigande har eksistert i mange år. Han peikar også på at politikarane på Bømlo kanskje ikkje er framtidsretta nok og at dei ikkje ser moglegheitene og fordelane ved ei kommunesamanslåing med Stord. Vidare argumenterer Larsen for at storkommunane historisk sett har hatt fordelar framfor mindre kommunar, noko som vil føre til mindre kostnadar både på investeringar og drift. Larsen peikar her på at Bømlo kommune kanskje ikkje har teke omsyn til desse fordelane i sine vurderingar, og at dei difor bør vurdere tilbodet frå «storebror» Stord. Lesarinnlegget tek også føre seg avhengigheita Bømlo har hatt av Stord, særleg som den største arbeidsplassen i Sunnhordland. Samstundes utfordrar Larsen kommunen til å vurdere saka att, sjølv om den vart avslutta samrøystes i formannskapet.⁷⁴

I svaret som Larsen fekk på sitt innlegg, vert det tydeleg at det ulike oppfatningar om storebror/veslebror-forholdet mellom Stord og Bømlo. Lesarinnlegget frå Jan Willy Folgerø-Holm, som var på plass nokre veker etter Larsen sitt innlegg, utfordrar perspektiva og påstandane hans. Det vert tidleg påpeika av Folgerø-Holm at det som verkeleg bør bekymre Larsen er historieforteljinga og opplevinga av røynda. Svaret karakteriserer også Larsen som ein representant for storebror sin arroganse ovanfor naboane.⁷⁵

Vidare vert Larsen sin påstand om storkommunane sine fordelar utfordrar. Det vert spurt om han har belegg for ein sånn påstand, og refererer til dåverande Stord-ordførar Harry Herstad sine utsegn om vrangførestillingar knytt til sentralisering og store einingar. Dette tyder på at det er ulike synspunkt på kva fordelar storkommunar faktisk har. Ein annan sentral del av

⁷³ Larsen, «Har Bømlo kommune mindreverdigheitskompleks ovanfor Stord?».

⁷⁴ Larsen, «Har Bømlo kommune mindreverdigheitskompleks ovanfor Stord?».

⁷⁵ Folgerø-Holm, «Bømlingane sitt mindreverds kompleks».

svaret er knytt til påstanden om at Bømlo bør vere takksame ovanfor Stord for å ha gjeve dei «brød». Dette vert møtt med ein motargumentasjon om at Stord også er avhengige av Bømlo, særleg når det gjeld arbeidskraft til offshoreverksemdar. Det vert peika på at denne avhengigheita har verka godt over kommunegrensene.⁷⁶

Eit storebror/veslebror-forhold mellom kommunane Stord og Bømlo vert ikkje berre teke opp i lokalavisa *Bømlo Nytt*, men vert også vektlagt av informantane i dette masterprosjektet. Eit av hovudpunkta informantane trekte fram, og noko dei nærmast var samstemte om, var at det eksisterte eit storebror/veslebror-forhold mellom dei to kommunane. Fleire av informantane nemnte denne distinksjonen uspurd, utan noko form for motivasjon frå forskaren. Då dei informantane det gjaldt hadde snakka seg ferdig spurte eg vidare kva dei la i dette, og svara vart ulike. Hovland og Søvold peika på at det eksisterte eit sånt forhold mellom dei to kommunane, og at dette var veldig tydeleg i debatten knytt til kommunesamanslåinga. Hovland, som var ordførar på Bømlo i den tida, uttalte at «ein følte at Stord ville eller kunne verte ein storebror» og at det var lite stønad å hente frå lokalbefolkninga og det politiske miljøet om dette.⁷⁷ Søvold derimot meina at i sine auge er Stord stor og Bømlo er mykje mindre, og at «Uansett kva møter ein var i og kven ein møtte på Stord, så var det den storebror/veslebror.»⁷⁸

Teikn på at denne distinksjonen også var gjeldande i debattane og diskusjonane om kommunereform i Sunnhordland, kjem tydeleg fram i utsegna til Hovland. Han peika vidare på at det fanst ein dynamikk mellom kommunane som var gjeldande både i regionale og nasjonale rammer. Hovland meina at «dersom ein går inn i noko sånt så vil storebror verte mykje, mykje større og me mindre og tapar». I dette kan ein trekke parallellar til det som tidlegare har vorte sagt om at Stord har større befolkning og meir politisk tyngde, og at dette kan dominere endå meir etter ei samanslåing. I tillegg peiker Hovland på at «Mange skildrar det som eit gjennomgåande einsidig tapsprosjekt eller ein kunne frykte det.»⁷⁹ Om Hovland refererer til tap av den sterke lokale identiteten eller stoltheita på Bømlo er ikkje sikkert, men at Bømlo ville vorte ein utkant og ein mindre del av ein større Sunnhordlandskommune er informantane samstemte om.

⁷⁶ Folgerø-Holm, «Bømlingane sitt mindreverdskompleks».

⁷⁷ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 2.

⁷⁸ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 1.

⁷⁹ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 4.

Hovland sine utsegn om dynamikken mellom storebror og veslebror i konteksten av kommunesamanslåing, er eit viktig perspektiv og mykje av det same går att blant informantane. Det vert peika på ei oppleving av at ei samanslåing vil føre til at Bømlo vert ein mindre aktør i forhold til Stord, som igjen oppfattast som «storebror» i regionen. Randi Olsen verkar å vere einig i mykje av det Hovland og Søvold tala om rundt dette temaet, men trekkjer også inn viktige poeng som bidreg til å belyse dynamikken mellom Bømlo og Stord i kommunesamanslåingsdebatten.

Det er klart at etter me hadde vore på det møtet i Oslo så var me heilt klare i avisa at kommunesamanslåing det sat veldig langt inne! Det hadde mykje med historie å gjere. Det hadde mykje med arrogansen til nabokommunen å gjera. Ein del i alle fall, at «kom til oss så skal de få det så bra. Me skal ta oss av dykk, på ein måte». Og det er ikkje greitt for Bømlo, for me klarar oss så godt sjølv. Me var der ganske tidleg.⁸⁰

For det første trekk Randi Olsen fram ein oppleving av ein form for arroganse frå Stord si side. Dette kan tolkast som ei oppfatning av at Stord opptreer som den dominerande aktøren som tilbyr «hjelp» eller «beskyttelse» til Bømlo. Denne forma for paternalisme som Randi Olsen antydar, der Stord meiner dei veit best og kan ta vare på Bømlo, kan oppfattast som nedlatande for informanten. Det er ikkje uvanleg at mindre kommunar føler seg undervurdert eller sett ned på av større naboar, noko som igjen kan føre til at Bømlo ikkje vert teke seriøst eller respektert i diskusjon om samanslåing.

Vidare peiker Randi Olsen på Bømlo si eiga oppleving av å klare seg godt, noko som igjen kan indikere ei stoltheit og sjølvfølelse i samfunnet på Bømlo, der dei ynskjer å halde på sjølvstendigheita si. Tanken om å verte del av ein større kommune kan då opplevast som unødvendig eller til og med truande for Bømlo, spesielt dersom dei føler dei har god kontroll over sine eigne behov og ressursar. Samstundes reflekterer Randi Olsen over stordabuane si haldning til samanslåingss spørsmålet. Ho fortel at «Stordabuen var litt «whatever», dei brydde seg ikkje noko særleg.⁸¹ Det var det same om dei fortsett åleine eller i saman med nokon.». Dette kan sjåast som eit uttrykk for at Stord, med større befolkning og politiske tyngde,

⁸⁰ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 1.

⁸¹ Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 2.

kanskje ikkje ser like mykje på Bømlo som ein likeverdig partner. Det kan opplevast som om Stord uansett vil klare seg godt, medan Bømlo står i fare for å tape på ei samanslåing.

Lesarinnlegga i *Bømlo Nytt* og utsegna frå informantane peikar på ein kompleks dynamikk mellom Bømlo og Stord, prega av opplevingar av arroganse, sjølvstendigheit og likegyldigheit. Larsen sitt innlegg illustrerer ei oppfatning av at Stord, som ein større kommune, kan tilby noko Bømlo manglar, som igjen kan verke nedlatande for representantane på Bømlo. På den andre sida reflekterer Randi Olsen over stordabuen si tilsynelatande likegyldigheit til samanslåingsspørsmålet, enten det er med Bømlo eller åleine.

Perspektiva viser på ein kompleks og nyansert måte korleis Bømlo og Stord stiller seg til kvarandre i kommunesamanslåingsdebatten. Sjølv om Larsen, Folgerø-Holm og informantane fremjar sterke synspunkt, er det viktige å hugse at dette er subjektive opplevingar og ikkje nødvendigvis refleksjonar av objektive fakta. Spørsmålet om korkje det finst eit reel storebror/veslebror-forhold mellom Bømlo og Stord kan difor ikkje svarast på eintydig. Det er snarare eit spørsmål om opplevingar, perspektiv og følelsar som varierer på person til person og situasjon til situasjon.

4.3 Samarbeid på tvers av kommunegrensene

Ein storebror/veslebror-distinksjon mellom Bømlo og Stord har vist seg å vere eit av fleire gjennomgåande tema blant informantane når det gjeld kommunesamanslåing i Sunnhordland. Likevel finst det fleire argument som peikar på at ein ikkje treng å slå saman kommunar som allereie samarbeider godt på tvers av kommunegrensene. Eit spørsmål som då kjem opp er kvifor slå desse kommunane saman i det heile tatt? I dei følgjande avsnitta ynskjer eg å fokusere på kva det interkommunale samarbeidet går ut på, med fokus på Bømlo, Stord og Fitjar. Eg ynskjer vidare å sjå på kva informantane meina om det interkommunale samarbeidet og finne ut om det er nødvendig å slå saman kommunar som truleg har eit godt nok samarbeid.

4.3.1 Kva gjekk samarbeida ut på?

I forkant av debatten knytt til kommunereform i Sunnhordland hadde dei tre kommunane hatt eit velfungerande og varig interkommunalt samarbeid på fleire område. Dette samarbeidet kan seiast å ha vore eit fundamentalt element for å sikre nødvendige tenester og ressursar for innbyggjarane i regionen. Ein sentral aktør i dette samarbeidet har vore Samarbeidsrådet i Sunnhordland, som har verka som eit forum for koordinering og samarbeid mellom alle kommunane i Sunnhordland.⁸² Blant dei mange interkommunale samarbeidsprosjekta som vart løfta fram gjennom intervjuprosessen, finn me blant anna SIM (Sunnhordland interkommunale miljøverk). Dette selskapet er eigd av alle kommunane i Sunnhordland og spelar ei viktig rolle i handteringa av miljø- og renovasjonstenester på tvers av kommunegrensene.

I tillegg til regionale samarbeidsstrukturar har Bømlo, Stord og Fitjar også utvikla egne interkommunale samarbeid på tvers av dei tre kommunane. Eit døme på dette er den mykje omtalte legevakta, der kommunane har gått saman for å sikre ei tilgjengeleg helseteneste utanfor ordinær opningstid. Dette samarbeidet har vore svært viktig for innbyggjarane sin tryggleik og helse, og har vist seg å vere ein vellykka modell for effektiv ressursbruk og kompetansedeling. Mykje av det same kan seiast om interkommunale samarbeidet innanfor barnevernstenesta. Samarbeidet mellom dei tre kommunane har vore avgjerande for å sikre nødvendige støtte og beskyttelse for barn og unge i sårbare situasjonar. Gjennom eit felles ansvar og samarbeid har kommunane hatt moglegheit til å handtere sakar innanfor barnevernstenesta på ein effektiv og koordinert måte.

Også etter debatten om kommunesamanslåing i Sunnhordland på 2010-talet, verkar det som at det interkommunale samarbeidet fungerte godt. Sønstabø vektlegg på si side at det interkommunale samarbeidet i Sunnhordland gagnar Bømlo godt, og at dei samarbeider på områda det er trong for.

Me ser at me er ein robust kommune, og i dei områda me har trong for samarbeid som barnevern, som me har interkommunalt, revisjon, og alt dette har me interkommunalt

⁸² Samarbeidsrådet i Sunnhordland, «Om oss».

*samarbeid. Ikkje minst legevakt, store innkjøp. Me har områder der me samarbeider veldig godt med Stord.*⁸³

Dette peikar på ein styrke i kommunen som har oppstått nettopp gjennom samarbeid på tvers av kommunegrensene. Ved å samarbeide med nabokommunane, særleg på område som krev spesialisert kompetanse eller større ressursar, har Bømlo hatt moglegheita til å oppretthalde og styrke kvaliteten på tenestene dei leverer. Dette viser at det interkommunale samarbeidet ikkje berre handlar om kostnadssparing, men også å byggje ein sterkare og meir robust kommunal struktur.

Hovland peiker på si side at på fleire område har Bømlo, Stord og Fitjar over tid samarbeida godt, men at på enkelte felt har det interkommunale samarbeidet vore gjennom ein viss slitasje. I utsegna til Hovland, som gjev eit innsyn i det interkommunale samarbeidet mellom Bømlo og Stord, peiker han på at sjølv om Stord er vertskommune for barnevernet, har politikarane på Bømlo alltid følt eit ansvar for at denne instansen fungerer.

*På nokon felt har det vore ein viss slitasje, på barnevern har det vore ein vanskeleg periode. Stord er vertskommune, men politikarane på Bømlo har alltid vore tydeleg på det at me har og føler eit ansvar for at barnevernet fungerer. Ikkje sånn at me har gjeve frå oss ansvaret, altså Stord kommune er vertskommunen og har sånn sett det operasjonelle ansvaret, men det overordna ansvaret kan ikkje politikarane i Bømlo sei at «dette har Stord».*⁸⁴

Vidare trekk Hovland fram etableringa av interkommunal legevakt som ein ganske tung prosess, prega av politisk ueinighet. Han peiker på at sjølv om samarbeid kan vere vegen til effektivitet og betra tenester for innbyggjarane, er det ikkje alltid ein enkel veg å gå. Til tross for ueinigheita har samarbeidet om legevakt for dei tre kommunane vore ein suksess, sjølv om reisevegen for bømblingane vart eit stykke lengre.

Me fekk til interkommunal legevakt, det kjempa eg for og den absolutt beste løysinga me har fått til med Stord kanskje utanom SIM. Som verkar godt meiner eg, men det var

⁸³ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 1.

⁸⁴ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 5.

*ein ganske tung prosess då. Det var ikkje einigheit om det politisk, overhodet ikkje. Men det er nokon som av og til vert redd for det at om ein går inn i den type samarbeid, så er det berre første steg til ei kommunesamanslåing. Men det meiner eg at me har bevist at det er det ikkje.*⁸⁵

Den interkommunale legevakta for dei tre kommunane ligg no ved Stord sjukehus, og ikkje på Bremnes der den tidlegare var plassert for bømblingane. Hovland tek også opp det som kan verke som ei vanleg bekymring blant politikarar og innbyggjarar når det gjeld interkommunalt samarbeid, nemleg frykta for at dette berre er det første steget mot ei eventuell kommunesamanslåing. Han argumenterer likevel for at samarbeidet mellom Bømlo og Stord har vist at dette ikkje nødvendigvis er tilfellet.

Her synest eg også det er relevant å trekke inn Søvold sine utsegn om det interkommunale samarbeidet mellom Bømlo, Stord og Fitjar. Han sine erfaringar frå samarbeidet mellom dei tre kommunane har vore positive og oppmuntrande. Vidare peiker han på at Bømlo som kommune, har i ettertid av debatten knytt til kommunesamanslåing, vist seg som solide og robust. Dette vert understreka av faktumet at «bømblingane», i følgje Søvold, ser ut til å verdsetje dei interkommunale tenestene som er etablert.

*Eg trur bømblingane er veldig glad for at me har interkommunale tenester. Eg tenker at det kunne ha vore enno meir interkommunalt, men då har me jo barnevernet som er ein dyr og viktig instans, legevakt og det er godt at me har interkommunalt. Og me samarbeider med nabokommunane.*⁸⁶

Likt som Sønstabø og Hovland, nemnar han spesifikt betydinga av barnevern og legevakt. Samstundes reflekterer Søvold også over potensialet for eit enno meir omfattande interkommunalt samarbeid. Han uttrykker ei tru på at det kunne vore mogleg å utvide samarbeidet på fleire område, noko som tyder på at det eksisterande samarbeidet har lagt eit godt grunnlag og at det framleis er rom for vekst og utvikling.

⁸⁵ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 5.

⁸⁶ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 4.

4.3.2 Interkommunalt samarbeid som argument i kommunereformdebatten

Når samarbeid på tvers av kommunegrensene vert diskutert, finn ein ingen teikn til at interkommunalitet synest å vere ei utfordring for Bømlo og nabokommunane. Informantane i dette masterprosjektet peiker nemleg ikkje på det interkommunale samarbeidet mellom dei tre kommunane som eit hinder. Tvert i mot var det gjennomgåande inntrykket frå intervjuet at samarbeidet var både effektivt og vellykka. Påstanden om at interkommunalitet ikkje stod fram som eit problem, får ytterlegare støtte gjennom informantane sine positive tilbakemeldingar angående samarbeidet mellom desse kommunane i etterkant av debatten. Dei skildra samarbeidet som velfungerande, godt og at det bidreg til effektive løysingar på felles utfordringar og behov.

Sjølv om interkommunalt samarbeid ikkje verkar som eit problem for Bømlo, Stord og Fitjar, synest det klart at desse kommunane er ganske avhengige av at dei eksisterande samarbeidsstrukturane fungerer godt. Informantane har understreka betydinga av det interkommunale samarbeidet for å sikre viktige tenester som barnevern og legevakt. Dette peiker i retning av eit interessant spørsmål: hadde det ikkje vore for dei etablerte interkommunale samarbeida, ville det kanskje vore behov for ei kommunesamanslåing?

Gjennom intervjuet kjem det også tydeleg fram at det interkommunale samarbeidet har bidrege til å løyse felles utfordringar og behov på ein effektiv måte. Informantane har også vist til at samarbeidet har skapa ei plattform for ressursdeling og kompetanseoverføring mellom kommunane, som igjen har bidrege til auka effektivitet, betra tenester og ressursutnytting. Utan det interkommunale samarbeidet ville nok Bømlo og dei andre kommunane stått ovanfor mykje større utfordringar nemleg når det gjeld tilgang på akkurat dette. Med avgrensa ressursar er det vanskelegare å oppretthalde eit breiare spekter av tenester av høg kvalitet, og samarbeidet mellom kommunane har på denne måten verka som ein buffer, ein måte å kompensere for mindre størrelse og ressursgrunnlag. Ein annan viktig observasjon frå intervjuet, er at det ikkje har vorte peika på nokon betydelege ulemper ved samarbeidet mellom kommunane. Her må ein også merke seg utsegnen til Hovland, då han peika på ein viss slitasje ved enkelte tenester, til tross for at samarbeidet generelt har verka bra.⁸⁷ Dette

⁸⁷ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 5.

indikerer at sjølv om samarbeidet har vore vellykka, er det framleis område som kan betrast eller krev meir merksemd for å oppretthalde kvaliteten.

Fleire av utsegna til informantane i dette masterprosjektet kan ein sjå likskapar til i utsegna ein finn i rapporten levert av *Norsk senter for bygdeforskning*. Også i kommunar utan landfast forbinding vert interkommunalt samarbeid vektlagt, og ein av ordførarane intervjuja i rapporten, skildrar at dei ynskjer framleis å vere ein eigen kommune, men at dei er heilt avhengige av interkommunale samarbeid.⁸⁸ Ein direkte parallell kan dernest trekkast til informantane i dette masterprosjektet, som skildrar at dei ynskjer at Bømlo framleis skal vere ein eigen kommune, men at ein er avhengige av interkommunale samarbeid i Sunnhordland.

Set ein alt dette i ein kontekst, kan ein reflektere over korleis det interkommunale samarbeidet har bidrege til å oppretthalde ei viss grad av sjølvstende og identitet for Bømlo, Stord og Fitjar. Hadde desse kommunane stått utan eit sånt samarbeid, ville behovet for å samle ressursar og tenester kanskje vore meir påtrengande. Ei kommunesamanslåing kunne då vore eit logisk steg for å sikre effektivitet og berekraft i tenestetilbodet. Det er også verdt å merke seg at sjølv om det interkommunale samarbeidet har vore vellykka så langt, er det ingen garanti for at det vil forsetje å vere tilstrekkeleg i framtida. Det indikerer at sjølv om samarbeidet har vore bra og berekraftig, er det viktig å forsetje å vurdere korleis det kan tilpassast og utviklast for å møte kommande utfordringar. Spørsmålet om kommunesamanslåing som ei potensiell framtidig løysing står difor framleis ope. Det kan vere at det interkommunale samarbeidet framleis vil vere tilstrekkeleg eller det kan hende at behova og utfordringane kommunane står ovanfor, vil endrast på ein måte som gjer ei samanslåing meir føremålstenleg.

Samstundes gjev Ole Bakkebø, som var prosjektleiar for kommunereforma i Hordaland, eit interessant perspektiv på kommunereforma og behovet for restrukturering av kommunane. Som Fylkesmannen i Hordaland sin tilsett i denne perioden, var det han si oppgåve fremje regjeringa sin intensjon med kommunesamanslåingane, nemleg å skape kraftigare og større kommunar. Når Bakkebø talar om det interkommunale samarbeidet, som ein faktor i debatten om kommunereform, trekk ein parallell mellom Sunnhordland på den eine sida og regionane Nordhordland og Sunnfjord, der det allereie hadde utvikla seg ein praksis der folk naturleg

⁸⁸ Frisvoll, mfl. «Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse», 129-130.

reiste til sentrum for handel og tenester. Han nemnar døme som Trekantsambandet og den geografiske nærleiken mellom rådhusa, som indikerer ein samfunnsutvikling der infrastruktur knyt kommunane tettare saman. Her trekkjer også Bakkebø parallellar til andre område, som mellom Knarvik og gamle Lindås kommune, der ei ny bru reduserte avstanden mellom to rådhus til omlag 5 minutt. Dette førte til at behovet for å samarbeide på tvers av brua forsvann, då det vart meir naturleg for innbyggjarane å halde seg til det nye sentrum.⁸⁹

I Sunnhordland derimot, verkar det som meir naturleg for kvar kommune å reise til kvar sitt sentrum enn til det største. Bakkebø peikar på akkurat denne samanhengen då han fortel at «Bremnes er eit sentrum som har alle funksjonar.», noko som illustrerer at det ikkje finst ei universell løysing for alle regionar når det gjeld kommunesamanslåingar.⁹⁰ Ut i frå dette kan ein seie at regionale skilnadar i geografi, befolkningstettheit og infrastruktur spelar ei viktig rolle i korleis såne reformer vert oppfatta og gjennomført. Medan det kanskje er naturleg for folk i Sunnfjord å reise til eit sentrum som Førde, er det ikkje like naturleg for alle på Bømlo å reise til Stord.

Dette peiker også på korleis interkommunale samarbeid, som allereie er etablert og effektivt, spelar ei viktig rolle i å imøtekome desse regionale skilnadane. Samarbeidet kan tilby spesialiserte tenester i kvart sentrum, samstundes som det gjev ei felles plattform for ressursdeling mellom Bømlo, Stord og Fitjar. Dermed kan ein seie at interkommunale samarbeid har vore ein sentral faktor i å skape berekraftige løysingar for Sunnhordland, og har bidrege til å oppretthalde lokal autonomi samstundes som det legg til rette for felles løysingar på felles utfordringar. Dette perspektivet må også takast med i omtalen når ein diskuterer behovet for eventuelle kommunesamanslåingar, då det ikkje handlar om effektivisering, men også om å bevare det som verkar godt lokalt gjennom interkommunalt samarbeid.

Utsegna til Bakkebø peiker også på samfunnsutviklinga og eit behov for endringar i samfunnsstrukturen. Tankane hans at «Om 10, 15 og 20 år, er det kanskje ikkje meir enn 5-6 kommunar att på Vestland.», reflekterer ei utviklingstrend mot større og meir samanslegne kommunar. Dette er også i tråd med den nasjonale trenden regjeringa Solberg sette i gong, der

⁸⁹ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 3.

⁹⁰ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 3.

formålet var å skape meir effektive kommunestrukturar som kan handtere dei stadig aukande oppgåvene kommunane står ovanfor. Samanlikninga Bakkebø også trekkjer inn med gamle Sogn og Fjordane, der dei tidlegare futedøma Nordfjord, Sunnfjord og Sogn no er historie, viser til at liknande utviklingar har skjedd andre stadar.⁹¹

4.4 Utkant i ein utkant

Som problemstillinga i denne masteroppgåva fokuserer på, ynskjer eg å finne ut kva faktorar som påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med nabokommunane sine. Eit vidare poeng ein kan knyte til dette er å sjå på kva som ville skjedd med Bømlo dersom kommunen vart del av ein større kommune. Ved å sjå dei eventuelt negative sidene ved ei kommunesamanslåing, vil eg sjå om også dette er ein faktor som påverka Bømlo kommune si avgjersle. Interkommunalt samarbeid og storebror/veslebror-distinksjonen har allereie vorte drøfta, og no vil eg sjå på korleis den nye storkommunen ville prioritere annleis og kva slags dynamikkar som kunne vorte brotne.

Når ein skal vurdere korleis ein storkommune ville prioritere annleis enn Bømlo kommune åleine, er det fleire faktorar som kan spele inn. Ein storkommune ville sannsynlegvis ha ein annan skala og omfang når det gjeld tenestetilbod, planlegging og prioriteringar samanlikna med ein mindre kommune som Bømlo. Dette kan påverke både korleis ressursane vert fordelt og kva områder som får prioritet. Ein storkommune kan også ha større økonomiske musklar til å investere i store prosjekt, som t.d. infrastrukturutvikling, utdanningstilbod, helse- og velferdstenester og næringsutvikling. Mykje av dette kan vere positivt for lokalsamfunnet på fleire måtar, då det kan skape betre føresetnadar for vekst, sysselsetjing og livskvalitet.

Samstundes kan det også vere utfordringar med ein storkommune, særleg når det gjeld lokal tilhøyrslø, medverknad og påverknad. Mindre lokalsamfunn som Bømlo har ofte eit nært forhold til politikarane sine og avgjersletakarane, noko som bidreg til ein følelse av lokal forankring og påverknad. I ein større Sunnhordlandskommune kan det derimot vere vanskelegare for innbyggjarane å føle at dei har ein mogleg påverknad på avgjersler som skal takast. Dette er noko fleire av informantane tek opp i intervjuet, nemleg frykta for å miste

⁹¹ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 3.

lokal påverknad og moglegheita til å bestemme over eiga framtid. Dette kom tydeleg fram blant informantane når temaet Bømlopakken og sentrum vart diskutert.

I ein større Sunnhordlandskommune, der Stord sannsynlegvis hadde fått størst påverknad i eit kommunestyre, kan prioriteringa av vegprosjekt som Bømlopakken verte påverka av politiske avgjersler som favoriserer infrastruktur som større sentrum tettare saman. Stord, som har det største sentrumet i Leirvik, kan dermed ha interesse av å prioritere vegprosjekt som knyter Stord til andre sentrale områder i kommunen eller regionen, for å styrke sin posisjon som handelssentrum. Ein større Sunnhordlandskommune vil også ha meir varierte geografiske behov når det gjeld vegstruktur. Dette kan føre til at vegprosjekt vert prioritert annleis, basert på trafikkstraumar og behov for transport mellom ulike delar av kommunen. Bømlopakken, som primært er retta mot å betra vegforbindinga på Bømlo, kan dermed miste prioritet til fordel for vegprosjekt som eventuelt hadde knytt meir sentrale område i ein større Sunnhordlandskommune.

Randi Olsen var ein av informantane som uttrykte ei frykt, for at ei omprioritering av ressursar skulle verte ein konsekvens av ei kommunesamanslåing. Ho skildrar blant anna ei frykt for å overta gjelda til Stord og kome i ein vanskelegare økonomisk situasjon sjøve. Spørsmålet om kva som ville skje med Bømlo i ein større Sunnhordlandskommune vart også reist, med tanke på økonomiske omsyn. Ei samanslåing, i hennar auge, kunne innebære at Bømlo ville miste lokal styring over viktige institusjonar og tiltak

Eg trur folk var redde for at me skulle overta gjelda til Stord og kome i den situasjonen. Visst det vart snakk om kva som ville skje med Bømlo dersom me vart ein Sunnhordland kommune, for dei hadde ikkje pengar medan me gjerne hadde. Kom dei til å ta noko, leggja ned noko eller flytte det til Stord? Skulane trur eg folk var redde for. Kom dei til å behalde Våge skule, Foldrøy skule og dei andre småskulane rundt omkring, dersom det skulle styrast frå Stord. Det var sånn dei såg det, at det skulle styrast frå Leirvik. [...] Veit Stordabuen kor grendehuset på Lykling ligg, har dei noko forhold til dei gamle kyrkjene på Langevåg eller Lykling. Dersom dei ikkje har råd til å drive alle kyrkjene, legg dei ned då? Mange sånne ting som dukka opp.⁹²

⁹² Intervju Randi Olsen, 21. november 2023, 2.

Også Bakkebø meina at prioriteringar og ressursutnytting kunne vore annleis i ein større Sunnhordlandskommune. I utsegna hans fortel han at det ikkje er sikkert at eit samla kommunestyre for Stord, Fitjar og Bømlo ville disponert midlane sine på same måte som i kvar sitt kommunestyre.⁹³ Denne bekymringa går på korleis avgjersler om økonomi og ressursbruk ville verte teke i ei større eining, og om Bømlo ville få den same prioriteringa som den gjer som ein sjølvstendig kommune. Vidare peika Bakkebø på ein følelse blant «bømlingane» om at Stord hadde fått eller teke til seg alt, og difor ikkje stolte på korleis Stord ville opptre i framtida. For Bømlo, som ein mindre kommune, kunne det verke som om Stord allereie hadde fått sin del av ressursane, merksemda og investeringa. Ein følelse av at ei samanslåing ville tyde at Bømlo måtte dele det som var av ressursar med ein større aktør som Stord, og dermed miste kontrollen over sine egne prioriteringar, kunne dermed gjere seg gjeldande.⁹⁴

Misnøya med det som oppfattast som ein ubalansert fordeling av ressursar og merksemd mellom kommunane er også tydeleg i utsegna til Bakkebø. Når det oppfattast at nabokommunar som Stord har fått tildelt ressursar utan stor debatt eller motstand, kan det vere med på å skape frustrasjon og mistillit hjå innbyggjarane på Bømlo.⁹⁵ Her kan ein også trekke inn det Søvold skildra, om ei vidareføring av Trekantsambandet og korleis det ville vore med på å skaffe midlar til å gjennomføre andre prosjekt. Søvold fortel at då det var snakk om å vidareføre Trekantsambandet og bruke noko av midlane ein tente på dette i finansiering av Bømlopakken, så var det eit blankt nei frå Stord. Trekantsambandet som er europaveg ville skaffa både Bømlo, Stord og Fitjar gode inntekter, men i følgje Søvold sette Stord foten ned og ynskte ikkje å vidareføre dette. Då det ikkje vart ei vidareføring av Trekantsambandet og Bømlo ikkje kunne bruke dei eventuelle midlane til å finansiere egne vegprosjekt, meinte Søvold at bømlingane fekk «litt avsmak» og ein følelse av at stordingane «kunne berre vera».⁹⁶

På den andre sida derimot kan jo ein større kommune med meir ressursar også ha moglegheita til å tilby fleire og betre tenester til innbyggjarane på Bømlo. Gjennom deling av ressursar og kompetanse mellom kommunane i Sunnhordland kunne det oppstått nye moglegheiter for

⁹³ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 3.

⁹⁴ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 2.

⁹⁵ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 3.

⁹⁶ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 2.

utvikling og vekst på øya. Ein større kommune kan også ha betre føresetnadar for å tiltrekke seg investeringar og arbeidsplassar, som igjen kan vere til fordel for innbyggjarane.

Sentrumsdebatten i samband med ei mogleg kommunesamanslåing mellom Bømlo, Stord og Fitjar er også verdt å nemne i denne samanhengen. Ei kommunesamanslåing av denne størrelsen, kunne ha ført til store konsekvensar for kva stad som vert det administrative sentrumet, der offentlege tenester vert konsentrert og der økonomiske og politiske avgjersler vert tekne. I dette tilfellet vert det hevda at Leirvik på Stord kunne vore det naturlege sentrumet for ein stor Sunnhordlandskommune, noko som ville ha påverka Bremnes sin status som sentrum.⁹⁷ Verdt å merke seg her er at Leirvik er også det mest naturlege sentrumet, i og med at Stord har flest innbyggjarar og det ligg svært nære europavegen som går langs øya Stord. Perspektivet om at Bremnes ville miste betydninga og funksjonen sin som sentrum for Bømlo, reflekterer igjen ei bekymring.

For Bømlo ville dette ha betydd ei potensiell nedgradering av Bremnes som eit sentralt knytepunkt. Historisk sett, som eg var inne på i førre kapittel om kommunesamanslåinga i 1963, har Bremnes vore eit viktig handels- og servicesenter for øya, og mange på Bømlo har ei sterk tilknytning til staden. Samstundes kan også denne bekymringa knytast til økonomiske aspekt, noko problemstillinga i oppgåva også ynskjer å finne ut av. Eit sentrum har ein tendens til å tiltrekke seg investeringar, offentlege midlar og utviklingsprosjekt. Dersom Bremnes ville mista denne statusen som sentrum, kunne det tyde på at investeringar og ressursar heller ville verte kanalisert til Leirvik, noko som igjen kunne ha ført til at utviklinga på Bremnes gjekk nedover.

4.5 Delkonklusjon

Når me ser nærmare på debatten om kommunesamanslåing i Sunnhordland, særleg med fokus på Bømlo og Stord, står storebror/veslebror-distinksjonen klart fram. Diskusjonen rundt Bømlo som ein potensiell «veslebror» i forhold til nabokommunen Stord har vore sentral. Dette perspektivet har også vorte forsterka av frykta for ei eventuell samanslåing ville føre til at Bømlo mista sin lokale identitet og kontroll. Det er tydeleg at Bømlo, til tross for sin

⁹⁷ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 1.

posisjon som mindre i forhold til Stord, har styrka si rolle gjennom eit effektivt og vellykka interkommunalt samarbeid med nabokommunane. Informantane i dette masterprosjektet har klart uttrykka at dette samarbeidet er av stor verdi, og dei har ikkje uttrykt noko som viser at teikn til at interkommunalitet har vore eit problem.

Når ein ser på den tilsynelatande rolla det interkommunale samarbeidet har spelt for Bømlo, Stord og Fitjar, er det naturleg å stille spørsmålet om det er nødvendig å slå saman kommunar. Informantane har tydeleg gjeve uttrykk for at det eksisterande samarbeidet verkar tilfredsstillande og at det er viktig å oppretthalde denne vellykka modellen. Det å slå saman kommunar som allereie har etablert gode samarbeidsstrukturar kan potensielt skape utfordringar og komplikasjonar, særleg når det gjeld å oppretthalde kvaliteten på tenestene og sikre innbyggjarane sine behov. Dermed vert spørsmålet om kommunesamanslåing som mindre pressande. Dette peiker på eit behov for å vurdere grundig både fordelane og ulempene ved ei samanslåing, og å vektlegge dei faktiske erfaringane og tilbakemeldingane frå dei involverte kommunane. Samstundes understrekar det også betydinga av å oppretthalde og styrke det eksisterande samarbeidet for å sikre berekraftige og effektive tenester for innbyggjarane i heile Sunnhordlandsregionen.

Samanlikna med ideen om ein stor Sunnhordlandskommune, der Stord kunne hatt ei dominerande rolle, peikar dette på styrkane ved det noverande samarbeidet. Bømlo har ikkje lenger ein følelse av å vere «veslebror», men snarare ein likeverdige partner i dette samarbeidet med nabokommunane. På grunnlag av informantane sine tilbakemeldingar og den vellykka historia med interkommunalt samarbeid, kan ein seie at Bømlo, trass sin størrelse, har oppretthalde sin identitet og kontroll gjennom eit effektivt samarbeid med nabokommunane. I dette lyset kan også spørsmålet om kommunesamanslåing verke mindre pressande, då det eksisterande samarbeidet har vist seg å vere tilfredsstillande nok og gunstig for alle partar involvert.

Kapittel 5: Bømlo i nasjonale rammer

Når ein rettar blikket mot Bømlo kommune innafor ramma av nasjonale retningslinjer og dei overordna måla for kommunereforma, opnar det seg eit komplekst landskap av utfordringar og moglegheiter. Diskusjonane om dei økonomiske insentiva, retningslinjene for god kommunestruktur og den tverrpolitiske dynamikken mellom nasjonalt og lokalt nivå verkar ha spelt ei betydeleg rolle i forminga av Bømlo sin veg gjennom reformprosessen.

I møte med dei nasjonale rammene for kommunereforma stod Bømlo ovanfor ei rekke dilemma. Dei økonomiske insentiva, som skulle verke som “påskjøning” og “lokkemiddel” i reformprosessen, vart vurdert som svake av mange. På Bømlo vart desse insentiva vurdert nøye, og spørsmålet om dei var tilstrekkelege til å motivere ei samanslåing med nabokommunane, vart grundig diskutert. På den andre sida av spekteret finn ein mangelen på klare truslar eller konsekvensar dersom kommunane ikkje frivillig gjekk inn for kommunesamanslåing. Dette var med på å skape ei usikkerheit blant kommunane om kva som ville skje dersom dei valde å stå utanfor ei samanslåing. Samstundes har den tverrpolitiske dynamikken mellom nasjonale føringar og lokalpolitiske interesser også vore av betydning. Bømlo kommune, som mange andre, har måtte balansere nasjonale retningslinjer med lokale behov og ynskjer.

I dette kapittelet ynskjer eg altså å utforske Bømlo kommune sin veg gjennom dei nasjonale rammene og dynamikkane for kommunereforma. Eg ynskjer å sjå nærare på korleis dei økonomiske insentiva vart vurdert og tolka av kommunen, samt korleis fråværet av tydelege truslar påverka debatten og avgjersleprosessen. Vidare ynskjer eg å sjå på korleis dei nasjonale dynamikkane vart motteke og korleis dette har forma Bømlo sin veg i ei tid med nasjonale reformer og endringar. Gjennom desse perspektiva ynskjer eg å få eit innblikk i kva faktorar som påverka Bømlo til å stå utanfor ei kommunereform, samt utfordringane og vala Bømlo stod ovanfor i sitt møte med nasjonale rammer for kommunereforma.

5.1 Svak gulrot og lite tydeleg pisk

Diskusjonen om økonomiske insentiv som eit lokkemiddel for kommunesamanslåing har vore eit sentralt tema i den nasjonale debatten rundt kommunereforma. Regjeringa Solberg la nemleg fram ulike økonomiske tiltak og insentiv for å oppmuntre til frivillige samanslåingar av kommunar. Blant desse var ei eingongsøkonomisk støtte, som skulle bidra til å dekke kostnadane ved samanslåingsprosessen. Denne eingongsstønaden var tenkt som ein gevinst for kommunar som valde å slå seg saman, og tanken var at dette mellombelse økonomiske tilskotet skulle kunne kompensere for dei eventuelle kostnadane og ulempene ved ei samanslåing.⁹⁸

5.1.1 Økonomiske insentiv som lokkemiddel

I tillegg til eingongsstøtta vart det også diskutert andre formar for økonomiske insentiv, som ekstra midlar til investeringar og utviklingsprosjekt i dei nye, samanslegne kommunane. På nasjonalt nivå var argumentet frå regjeringa at desse insentiva ville bidra til å skape større og meir robuste kommunar, som i sin tur kunne gi betre tenester til innbyggjarane og auke effektiviteten i den offentlege sektoren. Ideen var også at større kommunar kunne oppnå stordriftsfordelar og betre økonomisk berekraft på lang sikt.⁹⁹ Dette var rammeføresetnadane og dei nasjonale måla som låg til grunn for diskusjonen om kommunesamanslåing, også på Bømlo. Spørsmålet om korkje desse insentiva var tilstrekkelege og motiverande nok, vart dermed sentrale tema i debatten om kommunereform.

På lokalt nivå derimot, nærare bestemt på Bømlo, verkar det som at det var klare meiningar om eingongsstønaden som vart tilbode av regjeringa. Mange av informantane i dette masterprosjektet uttrykka nemleg ei oppleving av at denne eingongsøkonomiske stønaden ikkje var tilstrekkeleg til å vege opp for dei potensielle ulempene ved ei samanslåing. Ein av informantane som uttrykka seg negativt i forhold til eingongsstønaden var Helland. Han peika på at denne stønaden ikkje var nok og at det ikkje var motiverande nok.

⁹⁸ Prop. 95 S (2013-2014), 52.

⁹⁹ Prop. 95 S (2013-2014), 32.

Der det vart kompensasjon dersom ein slo seg i saman. Det var nokre økonomiske insentiv dersom ein slo seg saman, det hugsar eg kom [...] Så var den eingongsstønaden som kom, det var jo ingenting eigentleg.¹⁰⁰

Ein annan person som er eining med Helland i at dei økonomiske lokkemiddel frå regjeringa ikkje var tilstrekkelege er Hovland. Utsegna hans gjev eit interessant perspektiv på dei økonomiske insentiva og korleis dei vart oppfatta av Bømlo og andre kommunar i Sunnhordland.

Me hadde også Lars Sponheim på besøk då han informerte kommunestyret. Dei reaksjonane i etterkant var at desse økonomiske insentiva var småpengar. Det ville ikkje utgjere noko betydeleg. Men frå Stord si side var det veldig positiv haldning, kanskje ikkje så unaturleg. Fitjar kommune var nok langt meir skeptisk. Ein tenkte jo sånn at det er snakk om Tysnes og Kvinnherad, at dette kunne verte ein ganske stor konstellasjon, men det kunne også koke heilt ned til Stord og Fitjar.¹⁰¹

Hovland fortel at då tidlegare Fylkesmann Lars Sponheim informerte kommunestyret på Bømlo om dei økonomiske insentiva, var reaksjonane frå lokalpolitikarane på Bømlo at pengane ikkje utgjorde noko betydeleg incitament for ei samanslåing. Dette stemmer også overeins med tidlegare drøftingar, der det var påpeika av blant anna Helland at den eingongsøkonomiske stønaden ikkje var tilstrekkeleg motiverande eller freistande nok til å vege opp dei potensielle ulempene ved ei samanslåing. Hovland peiker også på ei bekymring for dei langsiktige konsekvensane av samanslåingar og om den mellombelse støtta ville vere tilstrekkeleg på lang sikt.

Hovland er også oppteken av at frå Stord si side vart dei økonomiske insentiva møtt med ei positiv haldning. Forholdet mellom Bømlo og Stord har tidlegare vorte drøfta, men her ser forskaren det like vel som relevant å trekke inn storebror-/veslebror-distinksjon igjen. At Stord var positive til dei økonomiske insentiva kan delvis forklarast med Stord sin større befolkning og ressursbase, som kanskje gjorde at dei såg på insentiva som meir betydingsfulle. Stord er også den klart største kommunen i Sunnhordland og kunne ha større

¹⁰⁰ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 1.

¹⁰¹ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 1.

fordelar av ei samanslåing når det gjaldt stordriftsfordelar og effektivisering av tenester. Likevel kan ikkje forskaren seie at dette er faktum, då han ikkje har intervjuet nokre informantar frå Stord sitt kommunestyre på den tida.

Sjølv om informantane på Bømlo meinte at den eingongsstønaden som vart tilbode var for liten og ikkje tilstrekkeleg motiverande, kan det vere nyttig å sjå på størrelse på denne støtta i ein nasjonal kontekst. Det er viktig å merke seg at oppfatninga av kva som utgjer «småpengar» eller ein betydeleg sum kan variere betydeleg avhengig av perspektiv og omstende. Når det gjeld den økonomiske støtta som vart tilbode kommunane i samanheng med kommunesamanslåing, var dette ein eingongsutbetaling. I følgje regjeringa sitt forslag til tilskot til kommunar som gjennomfører frivillige kommunesamanslåingar, vart det tilbode følgjande økonomiske insentiv:

Tabell 1: Modell for dekning av eingongskostnadar i reformperioden (kroner)¹⁰²

Tal på kommunar og innbyggjarar i samanslåinga	0 – 19 999 innbyggjarar	20 – 49 999 innbyggjarar	50 – 99 999 innbyggjarar	Over 100 000 innbyggjarar
2 kommunar	20 000 000	25 000 000	30 000 000	35 000 000
3 kommunar	30 000 000	35 000 000	40 000 000	45 000 000
4 kommunar	40 000 000	45 000 000	50 000 000	55 000 000
5 eller fleire kommunar	50 000 000	55 000 000	60 000 000	65 000 000

For Bømlo, Stord og Fitjar, som hadde eit innbyggartal på om lag 33-34 000 ved inngangen i 2016, ville dette tilsvare ei eingongsstøtte på 35 000 000 kroner. Dette beløpet kan verke betydeleg sett frå eit lokalt ståstad, særleg for mindre kommunar som Bømlo. Samstundes, når ein ser på det i ein nasjonal samanheng og i forhold til dei totale økonomiske utfordringane og behovane ein kommune har, kan det opplevast som ein relativt beskjeden sum.

¹⁰² Prop. 95 S (2013-2014), 53.

Det sentrale argumentet frå regjeringa viser seg å vere at dersom kommunane ikkje greip denne moglegheita no, kunne dei ikkje forvente store økonomiske fordelar seinare. Dette reflekterte ein tankegang om at det var betre å handle no for å sikre betydeleg økonomisk støtte, enn å vente og risikere å gå glipp av denne moglegheita. Regjeringa brukte også ei tidlegare kommunesamanslåing i argumentasjonen sin, nemleg den som gjekk føre seg i Danmark ei tid tidlegare. I Danmark fekk ikkje kommunane som frivillig slo seg saman noko form for eingongsstønad, og dette vart brukt som ei samanlikning.¹⁰³ Ved å vise til Danmark forsøkte regjeringa å skape ein kontrast og understreke den gunstige situasjonen dei norske kommunane vart tilbode. Det kan også tolkast som eit forsøk på å vise at Noreg var villig til å lønne frivillige samanslåingar økonomisk.

Argumentet om at dersom kommunane ikkje greip sjansen no, kan tolkast som ei form for press frå regjeringa. Dette presset var retta mot kommunane for å handle raskt og samle seg medan moglegheita for økonomisk støtte var tilgjengeleg. Tanken var å motivere kommunane til å handle no i staden for å vente, med den implisitte trusselen om at framtidige insentiv kanskje ikkje ville vere like gunstige.

Me har sett at Helland hevda tidlegare at eingongsstønad som vart tilbode «var jo ingenting eigentleg».¹⁰⁴ Likevel går han mykje lengre når han argumenterer for at økonomien var den avgjerande faktoren for han sin del at Bømlo vart verande som eigen kommune. På spørsmål om korleis han vil vega opp dei økonomiske omsyna mot andre faktorar som lokal identitet og storebror/veslebror-dynamikken, svara Helland at for hans eigen del var det berre det økonomiske som var gjeldande.¹⁰⁵ Vidare trakk han igjen inn eingongsstønad og korleis han tenkjer den ville vorte prioritert i ein større Sunnhordlandskommune.

Den eine tingen, og den kortsiktige, er den eingongsstønad ein får. Ein slags premie på ein måte. Den var liten og når ein då ser det opp i mot det som eg no sa om kor me var i køen av oppgradering av skular, det var like før nye Bremnes Ungdomsskule og ny svømmehall. Då var me nokså greitt oppgradert på alle skular minus ein. Sjukeheim har me bygga og me har kapasitet. Vegar. Me såg Stord låg på etterskot, så

¹⁰³ Prop. 95 S (2013-2014), 140.

¹⁰⁴ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 1.

¹⁰⁵ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 2.

me forstod at her vert da trongare økonomi for oss dersom me slår oss i lag. Me må dela på kostnaden som det vert for utbygginga på Stord. Objektivt nøktern sett så ville da vore ein frykteleg dårleg ide for oss å slått oss i lag med Stord tenkjer eg.¹⁰⁶

Helland nemner spesifikt at Bømlo var i ferd med å fullføre betydelege prosjekt, som nye Bremnes Ungdomsskule og tilhøyrande symjehall, samt at sjukeheimen allereie var bygd og infrastrukturen var i ferd med å ordne seg. Dette tyder på at Bømlo allereie hadde gjort store investeringar for å betra velferdstilbodet sitt, utan den store eingongsstønaden frå regjeringa. Når Hovland deretter samanliknar denne situasjonen med Stord sin, som han vektlegg ligg på etterskot når det gjaldt investeringar og utviklingsprosjekt, peikar han på ei potensiell byrde for Bømlo ved ei samanslåing.

I ljøs av dette perspektivet ser Helland på den relative verdien av eingongsstønaden på 35 millionar kroner i forhold til Bømlo sine allereie gjennomførte og planlagde investeringar. Han argumenterer for at denne eingongsstønaden ikkje ville vere tilstrekkeleg til å kompensere for dei potensielle kostnadane og pliktene Bømlo ville pådra seg ved ei samanslåing med Stord og Fitjar. Set ein saman Hovland og Helland sine utsegn, viser dette at den eingongsøkonomiske støtta ikkje var ein overtydande faktor åleine til å gå inn for ei frivillig kommunesamanslåing.

5.1.2 Ei frivillig reform?

Sjølv om kommunereforma regissert av Solberg-regjeringa vart presentert som frivillig, fanst det likevel tvil om dette var tilfellet eller ikkje. Den kontinuerlege trusselen om at dersom frivilligheit ikkje vart oppnådd, kunne reforma likevel verte gjennomført, kasta ein skugge over heile prosessen med kommunesamanslåing.¹⁰⁷ Dette skapte også ei usikkerheit blant kommunane som var involvert i debatten rundt samanslåing, inkludert Bømlo, Stord og Fitjar i Sunnhordland.

¹⁰⁶ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 2.

¹⁰⁷ Bakke, Krekling og Vepsä, «Dette kan redde Sanners kommunereform».

På den eine sida vart frivilligheit understreka som eit viktig prinsipp i kommunereforma som gjekk føre seg på 2010-talet. Regjeringa ynskte å vise at dei respekterte lokaldemokratiet og håpa at samanslåingane skulle vere basert på frivilligheit og lokale initiativ. Dette vart marknadsført som ei moglegheit for kommunane til å bestemme over si eiga framtid, samstundes som dei fekk økonomiske insentiv. Samstundes, finn ein trusselen om at dersom tilstrekkeleg frivilligheit ikkje vart oppnådd, kunne regjeringa likevel gripe inn og tvinge gjennom samanslåingar. Dette var med å skape ei bekymring blant kommunane, som følte seg pressa til å samarbeide av frykt for konsekvensane av å stå i mot. Det kan også verke som at samspelet mellom frivilligheit og moglegheita for tvungen samanslåing skapa ei uro blant kommunane.

På Bømlo verkar dette likevel ikkje å vere tilfellet. Fleire av informantane peikar nemleg på at når dei avgjorde i formannskapsmøtet, den 24. november 2015, å ikkje gå vidare med intensjonsavtalen om kommunereform i Sunnhordland, var saka og diskusjonane om temaet over. Søvold peiker blant anna på at tida knytt til kommunereform nasjonalt også var knytt til kommunevalet lokalt, og på spørsmål om dette vart avgjort i slutten av 2015 svara han:

Ja, det stemmer. Det siste året då før, såg me det at om ein skulle vinne val så kunne ein ikkje kome med det, då hadde alle parti programfesta at dei ville at Bømlo skulle fortsetje som eigen kommune. Basert på desse prosessane, at ein følte at me ville verte oppslukt og verte ein veslebror ovanfor Stord. [...] At me gjekk inn i den prosessen trur eg eigentleg var einstemmig, me kan opna dørene og sjå. Men me må ha lov til å lukke den, enten går me vidare eller så lukkar me døra. Og det lukkast seg eigentleg utan noko store debattar.¹⁰⁸

Søvold nemner t.d. at det var programfesta hjå alle parti på Bømlo at dei ynskte at kommunen skulle fortsetje som eigen kommune. Noko liknande har me sett tidlegare hjå Sønstabø og Hovland, som begge peika på at det ville vore «politisk sjølv mord» å gå ut og støtta ei kommunereform i Sunnhordland. Det verkar også som at Søvold peiker på ei generell einigheit blant partane på Bømlo om å undersøke kva reforma hadde å by på. På same måte reflekterer han også over ei forsiktigheit og moglegheita til å trekke seg frå prosessen. Dette kan tolkast som at medan dei var villige til å utforske moglegheitene, var dei også klare til å

¹⁰⁸ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 3.

avslutte prosessen dersom dei ikkje fann det føremålstenleg eller ynskjeleg. Denne førebeholdne optimismen, om at dei ynskte å gje prosessen ein sjanse, men ikkje var bunde dersom det ikkje passa kommunen sine visjonar, finn ein også att i Hovland sine utsegn.

Me gjekk inn i dette med det eg kan skildre det som at «dette er noko me må gjere», altså det var ein forventning frå staten at me gjer desse grepa i forhold til å greie ut kva som er mogleg om det er ynskjeleg og om det ville verte bra for kommunen. [...] Men det fekk aldri noko stor grobotn eller entusiasme i Bømlo, det var dels at verkemiddela var for svake, signala frå staten var for svake, det skulle vere frivillig. Det låg jo eit signal om det kunne verte tvang, men det var eit sånt svakt signal eigentleg. Ein ynskja at dette skulle skje frivillig.¹⁰⁹

Hovland skildrar at prosessen knytt til kommunereform var noko Bømlo kommune måtte gjere, og peiker på ei oppfatning av nødvendighet eller press utanfrå. Samstundes peika Hovland på fleire faktorarar som bidrog til ein manglande entusiasme og engasjement frå Bømlo si side. Han nemner blant anna dei økonomiske verkemiddela og at signala frå staten var for svake. Samanlikna med Søvold sine utsegn, syner Hovland ei meir nøktern tilnærming til prosessen. Der Søvold talar om å opne dørene for å utforske moglegheitene, men også vere klare til å avslutte prosessen dersom det ikkje passa, peiker Hovland i retning av at det var ei forventning frå staten som dreiv kommunen inn i prosessen.

Sjølv om formannskapet i Bømlo kommune hadde bestemt seg for ikkje å gå vidare med intensjonsavtalen, var det likevel ei reell moglegheit for at dei kunne verte samanslegne med Stord og Fitjar gjennom tvang. Tvangssamanslåingar vart i løpet av reforma ein del av regjeringa si verktøykasse, og gav tydelege signal om at dei var villige til å bruke reiskapen dersom frivilligheit ikkje var tilstrekkeleg. Regjeringa hadde nemleg satt ein tydeleg kurs for ynsket sitt om større kommunar, og Fylkesmannen i dei ulike fylka skulle spele ei sentral rolle i gjennomføringa av reforma.¹¹⁰

¹⁰⁹ Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 1.

¹¹⁰ Oppdragsbrev til Fylkesmannen (14/4942-2).

5.2 Fylkesmannen si rolle under kommunereforma

I dette perspektivet vert Fylkesmannen ein viktig aktør, som ikkje berre skulle rettleie kommunane, men også sørge for at reforma følgde regjeringa sine ynsker og retningslinjer. Rolla til Fylkesmannen kan tolkast som ei form for tilsyn eller kontroll for å sikre at kommunane bevegde seg i rett retning, nemleg mot større og meir robuste einingar. I tillegg kom Fylkesmannen i kvart av fylka med tilrådingar til ny kommunestruktur, både på kort og lang sikt.¹¹¹ I tidlegare Hordaland fylke la Fylkesmannen blant anna vekt på at det fanst samarbeidsavtalar med ulikt omfang mellom kommunane i Sunnhordland, og at det interkommunale samarbeidet kunne vere eit teikn på at den framtidige kommunestrukturen kunne sjå annleis ut.

...For dei øvrige regionane i fylket fins det tilsvarande samarbeidsavtaler m.m. av ulikt omfang. Fylkesmannen legg til grunn at den geografiske avgrensinga for desse samarbeidsarenaene i hovudsak også i realiteten er ein god indikator på ein naturleg framtidig kommunestruktur. Fylkesmannen legg dette resonnementet til grunn for den faglege tilråding om kommunestrukturen både på kort og på lengre sikt.¹¹²

Ved å sjå på det interkommunale samarbeidet som ein indikator på ein “naturleg” framtidig kommunestruktur, tek ein omsyn til dei eksisterande banda og felles interessene mellom kommunane. Det vert også lagt til grunn at kommunar som allereie har eit etablert samarbeid på tvers av kommunegrensene, kan ha eit naturleg forhold til ei større samanslåing. Samstundes er det viktig å påpeike at sjølv om interkommunalt samarbeid er eit positivt teikn på vilje til samarbeid, betyr det nødvendigvis ikkje at ei samanslåing er den beste løysinga for alle involverte partar. Det kan også vere ulike grunnar til at kommunane samarbeider på tvers av grensene. Både økonomiske, geografiske eller tenestemessige omsyn kan gjere samarbeid fornuftig på kort sikt, utan at det tyder at kommunane ynskjer å verte del av ei større eining på lang sikt. Difor kan ein “naturleg” kommunestruktur tolkast på ulike måtar avhengig av perspektivet og interessene til dei ulike kommunane.¹¹³

¹¹¹ Oppdragsbrev til Fylkesmannen (14/4942-2).

¹¹² Prop. 96 S (2016-2017), 118.

¹¹³ Prop. 96 S (2016-2017), 118.

Ein kan også ta poenget Fylkesmannen i Hordaland peiker på vidare, då ein tolkar den faglege tilrådinga om ny kommunestruktur i Hordaland. Denne tilrådinga baserer seg på “målsetjingane for reforma og kriteriar for ein god kommunestruktur”¹¹⁴, og det vert klart peika på at Bømlo, Stord, Fitjar og Sveio burde slå seg saman til ein storkommune.

Sunnhordlandsregionen har tradisjonelt vore ein sterk, vekstkraftig og synleg region i Hordaland, med tung satsing innanfor industri, maritime- og marine næringar i tillegg til godt utbygd helse- og skulevesen. Vi er bekymra for at denne regionen vert relativt svekka i fylkessamanheng og at balansen vert endra som fylgje av dei omfattande kommunesamanslåingane som vil skje i Bergens-området. Trekantsambandet har bunde saman Sveio, Stord, Bømlo og Fitjar til eit felles arbeidsmarknadsområde og kommunane har utvikla eit tett interkommunalt samarbeid gjennom Samarbeidsrådet for Sunnhordland. Det er relativt stor pendling mellom desse fire kommunane og dei utgjør ein stor, felles og differensiert arbeidsmarknad. Fylkesmannen meiner at dei bør slå seg saman til ein kommune.¹¹⁵

Fylkesmannen i Hordaland vektlegg både interkommunalt samarbeid og at avstandane mellom dei fire kommunane var kortare enn nokon gong. Likevel meiner forskaren at det viktigaste poenget han trekk fram, er ei bekymring for at regionen kunne verte relativt svekka i fylkessamanheng, som følge av dei omfattande kommunesamanslåingane som var planlagt i Bergensområdet. Dette tyder på ei frykt for at regionen sin unike karakter og ressursar kunne gå tapt i eit større, meir urbanisert og sentralisert miljø. Samstundes ynskjer Fylkesmannen at ein større Sunnhordlandskommune kunne vere med på å motverke konsekvensane av kommunesamanslåingane i Bergensområdet. Fylkesmannen sitt perspektiv reflekterer dermed eit mål om å bevare og styrke Sunnhordlandsregionen sin posisjon, samstundes som ein tek omsyn til dei endringane som skjer i fylket generelt. Dette viser viktigheita av å sjå på regionen sine spesifikke behov og moglegheiter i kommunereforma, samt å finne løysingar som kan oppretthalde og vidareutvikle det gode samarbeidet og den sterke identiteten som allereie eksisterer i regionen.

¹¹⁴ Fylkesmannen i Hordaland 2016, 15.

¹¹⁵ Fylkesmannen i Hordaland 2016, 4.

Medan naboregionar som Hardanger, Voss, Nordhordland og Bergensregionen gjennomførte kommunesamanslåingar, vart Sunnhordland i det som vart kalla «svart land».¹¹⁶ Denne skildringa vart teke i bruk av tidlegare prosessrettleiar for kommunereforma i Hordaland Ole Bakkebø, som skildra situasjonen i regionen der lite eller ingenting skjedde i retning av ei kommunesamanslåing. Til tross for Fylkesmannen sine anbefalingar om å slå saman kommune Stord, Bømlo, Fitjar og Sveio til éin, var det lite positivitet og lite handgripeleg engasjement for ei sånn endring. Dette stod i sterk kontrast til andre regionar, der ei meir positiv haldning vart observert. Regjeringa hadde allereie oppnådd betydelege resultat gjennom frivillige samanslåingar andre stadar i landet, og det var håp om å gjere det same i Sunnhordland.

Likevel er det verdt å merke seg at Bakkebø i etterkant av reformprosessen, som ikkje resulterte i noko kommunereform i Sunnhordland, peika på at Sunnhordlandsregionen var «svart land». Denne skildringa meiner Bakkebø indikerer at det ikkje fanst den same entusiasmen eller positiviteten for samanslåing her som andre stadar. Medan Fylkesmannen kunne gje sine anbefalingar basert på kva som var forsvarleg og føremålstenleg for regionen som heilheit, var det lokale engasjementet og viljen til forandring som mangla. Difor stod Sunnhordland på ein måte fast, mellom Fylkesmannen og regjeringa sine råd og ynskje om frivillige samanslåingar, og møtet med lokal motstand og mangel på entusiasme. Dette førte til at regionen ikkje følgde den nasjonale trenden, og noko kommunesamanslåing på tvers av Sunnhordland vart aldri gjennomført.

Bakkebø skildra også korleis den mest logiske kommunesamanslåinga i Sunnhordland også enda med ingenting. Han peika i tillegg på at det ikkje vart noko kommunereform i Sunnhordland: og at det heller ikkje vart ei samanslåing av Fitjar og Stord, som faktisk ligg på same øy.

Det skjedde noko i fire av fem regionar. Så var det spørsmålet om Fylkesmannen på eige initiativ skulle slå saman nokre kommunar. Fitjar kunne vere ein aktuell kommune. Me fekk innspel til det frå stortingsrepresentantar, at me burde bruke makta me hadde til å slå saman kommunar som openbart burde.¹¹⁷

¹¹⁶ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 1.

¹¹⁷ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 1.

Fylkesmannen si rolle under kommunereforma var avgjerande, då dei hadde myndigheit til å legge press på kommunane for å gjennomføre samanslåingar. Samstundes valde Fylkesmannen ikkje å tvinge gjennom samanslåingar der det ikkje var tilrådeleg eller forsvarleg. Gjennom dømet med Sunnhordlandsregionen og det som kjem fram i utdraget over, syner dette tydeleg rolla til Fylkesmannen under kommunereforma. Fylkesmannen valde nemleg å lytte til lokale forhold og omsyn. Fitjar, som utdraget fokuserer på, ynskte sterkt å ha med seg Bømlo i ei samanslåing, slik at både Fitjar og Bømlo kunne verke som ei motvekt til Stord. Dette syner klart at Fylkesmannen tok omsyn til lokale ynske og behov, og at dei ikkje ynskte å påtvinge ei løysing som ikkje ville vere berekraftig eller ynskjeleg for dei involverte kommunane.

5.3 Nasjonale retningslinjer for kommunereforma

No som eg har drøfta korleis dei økonomiske insentiva vart motteke av Bømlo kommune og Fylkesmannen i Hordaland si rolle i kommunereforma, er det på tide å gå vidare til rammene for god kommunestruktur. Kommunereforma hadde nemleg som mål å skape større og meir robuste kommunar, men kva innebar eigentleg dette for Bømlo? Ein anna faktor til kvifor Bømlo kommune valte å stå utanfor ei kommunereform, er difor kva god kommunestruktur var. Informantane i dette masterprosjektet hevda nemleg at Bømlo kommune var stor nok til ikkje å verte råka av ei samanslåing, men var regjeringa eining i dette? Eg ynskjer difor å vektlegge kva dei ulike aktørane meina om god kommunestruktur og sjå på korleis dei nasjonale dynamikkane slo inn på Bømlo.

5.3.1 Kva er god kommunestruktur?

3. januar 2014 sette Kommunal- og Moderniseringsdepartementet ned eit ekspertutval som fekk i oppgåve å foreslå kriteria for oppgåveløysinga i kommunane. Den første delrapporten til utvalet vart levert i mars 2014, medan sluttrapporten deira vart levert i desember 2014.¹¹⁸ I dei følgjande avsnitta vil eg ta i bruk den første delrapporten frå mars 2014 og dei tre sentrale anbefalingane ekspertutvalet peiker på for ein god kommunestruktur. Desse punkta vil verte

¹¹⁸ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg – Kriterier for god kommunestruktur* (Mars 2014).

sentrale då eg forsøker å skildre kva god kommunestruktur er og korleis dette påverka Bømlo kommune.

Når ein ser på Bømlo i ljøs av kriteria for god kommunestruktur, kjem det fram fleire interessante syn. For det første hadde ikkje Bømlo nok innbyggjarar tilstrekkeleg til å verte ståande som ein sjølvstendig kommune. Bømlo kommune, som hadde eit innbyggartal på 11 638 ved inngangen til 2014, låg dermed under anbefalt minimumsgrense for talet på innbyggjarar i ein kommune for å sikre berekraftige og effektive tenester.¹¹⁹ I følgje ekspertutvalet sin delrapport frå mars 2014 «Kriterier for god kommunestruktur» vert det anbefalt at ein kommune bør ha minst 15 000-20 000 innbyggjarar, for å kunne handtere dei daglege kommunale oppgåvene, samt tilby eit breidd nok spekter av tenester på ein effektiv og økonomisk berekraftig måte.¹²⁰ Utvalet meiner her at ved å verte større, kan ein potensielt oppnå tilstrekkeleg kvalitet i løysinga av oppgåver, særleg innanfor spesialiserte tenester som helse, barnevern og PPT.

Samstundes meiner fleire av informantane i dette masterprosjektet at Bømlo likevel hadde eit tilstrekkeleg innbyggartal til å vere ein velfungerande kommune. Som eg tidlegare har vore inn på i førre kapittel, peika informantane blant anna på at Bømlo, med sine om lag 11-12 000 innbyggjarar, hadde ein relativt godt utbygd infrastruktur og etablerte tenester. Kommunen hadde blant anna skular, helsetenester og andre viktige fasilitetar som vart sett på som tilfredsstillande for befolkninga. Søvold var ein av dei som hevda at Bømlo var stor nok, og at kommunen klarte å stå på egne bein.

Men sånn så kom det heila tida tal, var det ein kommune på under så og så mange tusen innbyggjarar så var det liksom ikkje liv laga. Bømlo i den tid låg på rundt 11 000. Klart det at Høgre hadde eit mål for kommunar om å ligge rundt 15 000, men ein såg jo det at Bømlo var likevel i nærleiken, me var i folketal ein kommune som kunne stå på egne bein.¹²¹

¹¹⁹ Bømlo kommune, «Størst folkevekst i Sunnhordland».

¹²⁰ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg* (Mars 2014), 70.

¹²¹ Intervju John Magne Søvold, 19. oktober 2023, 1.

Det var også ei oppfatning blant enkelte informantar at størrelsen på innbyggartalet ikkje nødvendigvis var det mest avgjerande for å sikre gode tenester. Informantane peika blant anna på Bømlo som ein øykommune, hadde ein unik geografisk og demografisk samansetning som gjorde at behova og utfordringane var annleis enn i meir landfaste kommunar.¹²² Dette perspektivet samsvarar igjen med Søvold sine utsegn, om at Bømlo til tross for sin størrelse faktisk var stort nok til å ivareta innbyggjarane sine behov på ein god måte. Vidare er det verdt å nemne at ekspertutvalet også la ved ein oversikt over kjenneteikn ved norske kommunar, der det kjem fram at gjennomsnittet på innbyggjarar per kommune var 11 937 ved inngangen av 2014. Dette syner at Bømlo kommune ikkje er langt i frå gjennomsnittet på landsbasis når det gjeld innbyggartal, og informantane i dette masterprosjektet kan ha eit poeng.

Ei anna anbefaling for god kommunestruktur som vart nemnt av ekspertutvalet, peikar på utfordringane knytt til fleirkommunale byområde og behovet for å sjå kommunestrukturen i samanheng med det funksjonelle området der innbyggjarar og næringsliv opererer på tvers av kommunegrenser.¹²³ Sjølv om Bømlo kommune ikkje høyrer til eit typisk byområde, kan ein del av utfordringane likevel vere relevante. Bømlo har, som me har sett på tidlegare, eit tett interkommunalt samarbeid med nabokommunane i Sunnhordland, særleg med Stord og Fitjar. Dette indikerer at dei deler ressursar og tenester på tvers av kommunegrenser, og kan likne på det ekspertutvalet skildrar som eit utstrekt samarbeid i byområde.

I tillegg kan utfordringane knytt til fordeling av kostnader og gevinstar ved befolknings- og næringsutvikling også vere relevant for Bømlo. Sjølv om øykommunen i Sunnhordlandsregionen har eit relativt stabilt befolkningsgrunnlag, kan spørsmål om vekst og utvikling skape konkurranse eller ueinigheit mellom kommunane i det interkommunale samarbeidet. Dette kan igjen påverke prosessane for planlegging eller implementering av regionale eller interkommunale samarbeid, der kvart kommunestyre må treffe endelege avgjersler for sitt område.

Ein kan dermed tolke at Bømlo, sjølv om dei ikkje er del av eit typisk fleirkommunalt byområde, likevel deler nokre av utfordringane som er skildra av ekspertutvalet. Det tette interkommunale samarbeidet, behovet for å balansere kostnader og gevinstar i utviklinga av

¹²² Intervju Odd Harald Hovland, 20. oktober 2023, 1.

¹²³ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg* (Mars 2014), 131.

regionen, samt implementeringa av felles planar, er alle element som kan knytast til Bømlo når ein diskuterer kva som utgjer ein god kommunestruktur. Desse utfordringane, sett i samanheng med lokal identitet, forholdet til nabokommunen og økonomiske omsyn, gjev eit nyansert bilete av korleis Bømlo kan tolkast i perspektivet av god kommunestruktur.

Den tredje anbefalinga til ekspertutvalet er dels retta mot kommunane og dels mot staten. Ved å redusere detaljstyringa og auke kommunane si handlefridom, er målet med kommunesamanslåingane å gje betre samfunnsmessige gevinstar. Denne anbefalinga hevdast å vere ein føresetnad for at lokaldemokratiet skal verte meir slagkraftig.¹²⁴ Ekspertutvalet vektlegg også at mindre kommunar oftare har høgare tillit til lokalpolitikkarar, større vilje til å ta på seg politiske verv og har ei betre forståing av lokalpolitikken. Likevel er det i dei største kommunane deltakinga i politiske val er størst. Dei større kommunane, i følgje ekspertutvalet, legg i større grad til rette for deltaking og har ofte fleire parti til val. Samstundes, sett i ljøs av informasjonen frå informantane, er det klart at Bømlo har eit sterkt lokaldemokrati med stor lokalpolitisk tillit og engasjement, men dei klarar også å sjå begge sider av saka.

Det var på ein måte det nokon meiner at lokaldemokratiet hadde vorte styrka med at det var lettare å få folk på liste. Men det er eit paradoks, lokaldemokratiet vert jo ikkje naudsynt styrka av at ein vert ei større eining. Det vert litt lettare å laga lister og politikkarar vert litt meir ja.¹²⁵

Helland peiker her på eit paradoks i forholdet mellom kommunestørrelse, lokaldemokrati og politisk engasjement. Han peiker på at medan det kan vere enklare å fylle politiske lister i større kommunar, betyr ikkje det automatisk at lokaldemokratiet vert meir effektivt eller at det skapar meir engasjement hjå innbyggjarane.

Eit anna viktig poeng som vert teke opp av ekspertutvalet og som kan koplast til faktorane til at Bømlo kommune ville fortsetje som eigen kommune, er det interkommunale samarbeidet. Ekspertutvalet peiker på at det er “En betydelig fordel med større kommuner er dessuten at behovet for interkommunalt samarbeid om viktige kommunale oppgaver vil verte

¹²⁴ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg* (Mars 2014), 133-134.

¹²⁵ Intervju Morten Helland, 20. oktober 2023, 2.

reduisert.”¹²⁶ Dette er noko som står i kontrast til det informantane i dette masterprosjektet har framheva angående Bømlo sin situasjon. Informantane sine skildringar av det interterkommunale samarbeidet i Sunnhordland gjev nemleg eit heilt anna bilete, der samarbeidet har vore avgjerande for å ivareta felles interesser og løyse oppgåver på tvers av kommunegrensene.

Det er tydeleg at informantane ser det interkommunale samarbeidet i Sunnhordland som ein essensiell del av regionen si funksjonelle samfunnsutvikling. Gjennom dette samarbeidet har kommunane hatt moglegheita til å arbeide saman om felles utfordringar, utviklingsprosjekt og tenestetilbod på tvers av sine grenser. Informantane sine synspunkt, som me tidlegare har vore inne på, syner at det interkommunale samarbeidet har vore ei styrke for regionen, ikkje berre for Bømlo, men for heile Sunnhordland.

Samstundes må ein sjå dette frå ekspertutvalet sitt perspektiv også. Ved å potensielt redusere eller fjerne dei interkommunale samarbeida, kan ein redusere behovet for kompliserte avtalar og samarbeid på tvers av kommunegrensene, og samle ressursane under éi administrativ eining. Denne reduksjonen i interkommunalt samarbeid kan gje fordelar i form av meir effektiv tenestelevering, betre økonomisk berekraft og styrka politisk styring, noko ekspertutvalet er ute etter. Ved å skape ein større kommune kan ein oppnå stordriftsfordelar og betre kapasitet til å handtere ulike typar tenester. Dette kan igjen bidra til å betre kvaliteten på tenestene som vert tilbode innbyggjarane og samstundes redusere kostnadane.¹²⁷

5.3.2 Verka ikkje dei nasjonale dynamikkane på Bømlo?

Eit anna viktig spørsmål i diskusjonen rundt dei nasjonale rammene for kommunereform, er kvifor dei nasjonale dynamikkane ikkje syntest å verke på Bømlo? Me har tidlegare sett på at prosessrettileiar for kommunereforma i Hordaland, Bakkebø, omtale Sunnhordland som “svart land”¹²⁸, der han hevda at det ikkje skjedde noko i regionen. Kvifor vart det då kommunereform andre stadar i både regionen og nasjonalt, men ikkje på Bømlo?

¹²⁶ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg* (Mars 2014), 134.

¹²⁷ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Delrapport fra ekspertutvalg* (Mars 2014), 68-69.

¹²⁸ Intervju Ole Bakkebø, 14. desember 2023, 1.

Det som kan verke som ein viktig faktor i denne samanhengen, er ambivalensen knytt til reforma sine spelereglar. Det har tidlegare kome fram frå informantane at Bømlo, likt med mange andre kommunar, var opne for naboprat og diskusjonar. Fleire av informantane har også peika på at dette var noko ein «måtte gjennom». Samstundes var det også ein haldning om å vere med så lenge det passa, samt å behalde moglegheita for å trekke seg tilbake når det byrja å stramme seg til.

Ein annan faktor for kvifor dei nasjonale dynamikkane ikkje verka på Bømlo, kan vere ei politisk staheit. Sjølv om informantane ikkje direkte har uttalt seg om politisk staheit, kan ein likevel sjå indikasjonar på desse faktorane i skildringane deira av prosessen rundt kommunereforma på Bømlo. Det verkar som at politikarane på Bømlo var relativt bestemte på at dei ikkje ynskte å gå inn i ein storkommune med nabokommunane, og gjorde det dei kunne for å bevare status quo. Sjølv om det var samtalar og dialog med nabokommunane og rundt i Sunnhordlandsregionen, verka det som at politikarane på Bømlo hadde ein viss ambivalens og nøling når det kom til å gjennomføre sjølve samanslåinga. Dette kan tolkast som at politikarane hadde ei sterk vilje til å oppretthalde den eksisterande kommunestrukturen. Dette kan delvis forklarast med ynskje om å bevare den lokale identitet og autonomien Bømlo som eigen kommune hadde, men ein kan også trekke frykta for endring inn her.

Sjølv om Bømlo fekk tilbod om intensjonsavtale med fleire kommunar i regionen, inkludert Austevoll, Fitjar, Stord og Tysnes, verkar det som at fokuset og interessa i intervjuet var retta mot Stord. Det var nemleg nabokommunen som oftast vert nemnd og her ein kan sjå ein storebror/veslebror-distinksjon. Dette kan det vere fleire årsaker til, blant anna den geografiske nærleiken mellom dei to kommunane, samt det historiske samarbeidet og relasjonane mellom dei. Ein annan mogleg faktor kan vere størrelsen på Stord som kommune. Samstundes som det var fleire kommunar involvert i intensjonsavtalen, kunne ei samanslåing med Stord følást som eit tapsprosjekt for Bømlo. Stord, som me har sett tidlegare tal for, er ein relativt større kommune enn dei andre involverte, og ei samanslåing kunne potensielt gjere dei enno meir mektige.

På den andre sida av saka ville Bømlo, Tysnes, Fitjar og Austevoll også vore ei motvekt mot Stord som den største delen av den nye kommunen. Ei samanslåing med fleire kommunar enn berre Stord og Fitjar, ville betydd at makta og påverknaden ikkje ville vore så sterkt sentrert rundt éin kommune. Ein større kommune beståande av likeverdige partnarar kunne også ha

gjeve Bømlo ein sterkare posisjon i forhandling og samarbeid, både internt og regionalt. På same måte kunne det også ha skapa ein meir representativ og mangfaldig politisk arena, der ulike interesser og perspektiv frå dei ulike kommunane ville vorte betre presentert.

Ein viktig faktor som både kan koplust til problemstillinga for oppgåva og kan forklare kvifor dei nasjonale dynamikkane ikkje slo til på Bømlo, er den tverrpolitiske ambivalensen mellom nasjonal og lokal politikk. Nasjonalt sett var det ein klar agenda frå Høgre, som var regjeringspartiet, om å gjennomføre kommunereforma for å skape større og meir robuste kommunar. Samstundes viste situasjonen på lokalnivå ei anna side av saka. Eit klart døme på dette er Sønstabø sitt standpunkt, ein Høgre-politikarar på Bømlo, som uttrykker motstand mot kommunereforma i Sunnhordland. Som me har sett tidlegare, argumenterer ho for at Bømlo allereie var store nok som ein sjølvstendig kommune, og at ei samanslåing med nabokommunane ikkje var ynskjeleg. Dette synspunktet er interessant, særleg med tanke på den nasjonale konteksten der Høgre som parti var ein sterk pådrivar for kommunereforma.

Til tross for å ha støtta Solberg-regjeringa og deira politikk tidlegare, viser Sønstabø ei ueinighet i tilnærminga deira til kommunereform. Argumentasjonen hennar syner også ei form for politisk staheit og eit ynskje om å bevare det gamle. Som utsegnen under syner, er også kollegaene hennar i partiet på Bømlo einige om korleis dei skal gå fram.

Men dei anbefalte sjølvstendig å gå inn i ein større eining med Stord, og det opplevde eg lite stemning for blant mine kollegaer i Høgre. Me diskuterte det sjølvstendig, fordelar og ulemper med det, men me var skjønt einige heile gjengen at me stod best åleine som eigen kommune og meinte at me var robuste og store nok.¹²⁹

Sønstabø ser tydeleg verdien av å behalde Bømlo som sjølvstendig eining, til tross for dei nasjonale retningslinjene for samanslåing. Dette indikerer at lokale politikarar ikkje nødvendigvis alltid følgjer partilinjene når det kjem til saker som rårar deira eigen kommune eller region. På same måte syner dette at lokale politikarar, med ei sterk tilknytning til lokalsamfunnet og deira interesser, kan ha vore motvillige til å endre på den eksisterande kommunestrukturen. Likevel eksisterer det også ein kompleks dynamikk mellom nasjonale og lokale omsyn i reformprosessar som dette. Til tross for nasjonale insentiv og politisk press,

¹²⁹ Intervju Ragnfrid Sønstabø, 7. november 2023, 1.

var det lokale engasjementet og omsynet til Bømlo sine sær Eigenheiter som vog tyngst for enkelte politikarar. Dette kan ha ført til ein stagnasjon i reformprosessen, der den tverrpolitiske ambivalensen og ynske om å bevare status quo hindra ei samanslåing med nabokommunane.

5.4 Delkonklusjon

I møtet med dei nasjonale rammene for kommunereform, viser Bømlo seg som ein aktør som ikkje lèt seg styre av insentiva og verkemiddela regjeringa la fram. Den såkalla «gulrota» som regjeringa la fram, i form av økonomiske insentiv, vart ikkje oppfatta som tilstrekkeleg nok på Bømlo. I tilfelle der det fanst einigheit og positivitet for samanslåing, vart desse kommunane slegne saman. Samstundes var det også tilfelle der regjeringa måtte balansere nasjonale mål og lokale realitetar. Dersom det ikkje fanst noko einigheit for samanslåing blant kommunane, kunne reforma møte motstand. Regjeringa ynskte i hovudsak frivillige samanslåingar, men der det ikkje vart einigheit vart tvang presentert som eit alternativ. Fylkesmannen si rolle i kommunereforma har også vist seg som viktig. Regjeringa respekterte i stor grad dei lokale forholda og Fylkesmannen sine råd, og val fleire samanslåingar der det var brei støtte for endringane.

Vidare har diskusjonen om kva som utgjer god kommunestruktur også vore diskutert. "Delrapport fra ekspertutvalg - Kriterier for god kommunestruktur" har gjeve eit godt rammeverk for å vurdere Bømlo sin posisjon, særleg med tanke på innbyggartal, interkommunalt samarbeid og økonomi. Til tross for at Bømlo hadde manglar og ikkje var store nok i følgje dei nasjonale kriteria, argumenterte lokale aktørar for at kommunen var stor nok og hadde eit sterkt interkommunalt samarbeid.

Samla sett syner analysen at Bømlo ikkje lèt seg påverke i stor grad av dei nasjonale dynamikkane som prega kommunereforma regissert av Solberg-regjeringa. Den svake gulrota, lite tydelege trusselen om tvang, samt lokale omsyn til identitet og økonomi, verka som barrierar for ei samanslåing med nabokommunane i Sunnhordland. Dette peiker i retning av ein kompleks balanse mellom nasjonale mål og lokale realitetar, og illustrerer korleis lokale kontekstar kan vere avgjerande for utfallet av ei kommunereform.

Kapittel 6: Bømlo i dag: avsluttande diskusjon

I dette avsluttande kapitlet ynskjer eg å sjå på status for kommunane og korleis det er på Bømlo i dag. Først ynskjer eg å finne ut korleis oppgåvene til kommunane har variert frå Solberg-regjeringa på 2010-talet til dagens kommunar. Vidare ynskte eg å sjå på korleis det har gått med Bømlo kommune etter det vart klart at dei ikkje ynskte å delta i ein storkommune med nabokommunane. Var det rett eller feil av Bømlo å verte verande som eigen kommune? Avslutningsvis ynskjer eg å konkludere heile forskingsprosjektet.

6.1 Dagens kommunar

I dagens situasjon med kommunestruktur er det tydeleg at det finst fleire sider av same sak, og mykje av dette handlar om kven som styrer landet vårt. Norske kommunar høyrer i dag til ein hovudmodell for kommunesektoren, nemleg generalistkommunesystemet. Dette systemet inneber at alle kommunane i Noreg har ansvar for ei stor breidde av oppgåve, frå grunnskule og eldreomsorg, til kultur og samferdsel. I tillegg til å ha ansvar for eit stort tal oppgåver, har også alle kommunane det same ansvaret uavhengig av økonomi, innbyggartal eller geografi. Dette kan skape utfordringar, då kommunane har ulike føresetnadar og kapasitet til å løyse oppgåvene på ein effektiv måte. Små kommunar med avgrensa ressursar, kan då ende opp med å stå ovanfor større utfordringar enn større kommunar når det gjeld å tilby eit variert tenestetilbod.¹³⁰

6.1.1 Generalistkommunemodellen

Denne utviklinga kan tolkast på fleire måtar, avhengig av politisk ståstad. Regjeringa Solberg initierte i 2014 ei kommunereform med mål om ein meir robust kommunestruktur, som ville sikre større fagkunne og kompetanse i dei norske kommunane. Dette vart sett på som ei løysing for å betre effektiviteten og styrke kommunane sin kapasitet til å handtere oppgåver på ein meir berekraftig måte. Tanken var at større kommunar med eit breiare ansvarsområde og større tal på innbyggjarar, kunne vere meir robuste og effektive. Samstundes møtte reforma

¹³⁰ NOU (2023: 9) *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetninger*, 67.

utfordringar undervegs, då mange kommunar viste motstand mot å slå seg saman, og det var ulike meiningar på kva som var den beste løysinga for det lokale demokratiet og tenestetilbodet. Resultatet for kommunereforma vart difor ikkje heilt sånn som Solberg-regjeringa hadde sett føre seg, og det finst framleis mange små kommunar i Noreg.¹³¹

I 2020 vart eit utval sett ned for å blant anna gjere greie for korleis generalistkommunesystemet har utvikla seg over tid og vurdere alternativa til dagens kommunemodell. Generalistkommuneutvalet kom i 2023 med si utgreiing om saka, der dei peiker at på dagens kommunemodell er under aukande press. Dette skuldast i hovudsak at det vert stadig meir krevjande for alle kommunar å ivareta det same ansvaret, når skilnadane mellom kommunane sine føresetnadar vert større.

Ei av hovudutfordringane i dagens generalistkommunesystem er at små distriktskommunar opplever befolkningsnedgang, ein aukande del eldre innbyggjarar, færre yrkesaktive personar og mangel på kompetanse. Dette skapar ein situasjon der føresetnadane for å oppfylle det lovpålagte oppgåveansvaret gradvis kan forverrast, særleg når det gjeld oppgåver som krev spesialisering og tverrfagleg kunnskap.¹³² Generalistkommuneutvalet peiker også på at dagens situasjon også kan verte meir krevjande i tida som kjem, som eit resultat av blant anna aukande samfunnsendringar, strammare økonomi og demografiske endringar. Frå eit Bømlo-perspektiv kan dette ha stor relevans, særleg med tanke på kommunen sin størrelse og demografiske utfordringar. Som ein mindre distriktskommune kan Bømlo oppleve slike utfordringar.

Likevel hadde generalistkommuneutvalet også i oppgåve å gjere greie for løysingar på dette problemet, og dei vektla blant anna interkommunalt samarbeid som nødvendig for å oppretthalde dagens system. Dette syner at situasjonen har endra seg frå 2014 til i dag, og det som ein ynskja å fjerne under kommunereforma har i stor grad vorte henta inn att.

Me har tidlegare sett at ekspertutvalet som fekk i oppgåve å foreslå kriteria med betydning for oppgåveløysing i kommunane i 2014, meina at større kommunar reduserte behovet for

¹³¹ NOU (2023: 9) *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetningar*, 187.

¹³² NOU (2023: 9) *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetningar*, 13.

interkommunale samarbeid.¹³³ Dette perspektivet vart diskutert i ljøs av ynsket om meir robuste og effektive kommunestrukturar. Samstundes peiker generalistkommuneutvalet på at interkommunalt samarbeid framleis er ein viktig del av dei norske kommunane sin verkelegheit.

Utvalget mener interkommunalt samarbeid er en nødvendig og hensiktsmessig del av generalistkommunesystemet. I mange tilfeller er samarbeid helt nødvendig for å oppfylle ansvaret som generalistkommune. Interkommunalt samarbeid gir store gevinster for kommunene. Det fører til økt kompetanse og kapasitet, og legger til rette for effektiv drift av tjenestene og bedre tjenester til innbyggerne.¹³⁴

Dette perspektivet har også ei betydning for Bømlo og kommunen si rolle i det større kommunale landskapet. For Bømlo kan nemleg interkommunalt samarbeid vere avgjerande for å kunne tilby eit breitt spekter av tenester på ein effektiv og berekraftig måte. Korleis det interkommunale samarbeidet i Sunnhordland går føre seg, har allereie vorte drøfta, men gjennom samarbeidet Bømlo har med nabokommunane, har dei moglegheita til å dra nytte av spesialisert kompetanse og stordriftsfordelar som elles kanskje ikkje hadde vore tilgjengeleg. I Bømlo sin kontekst representerer generalistkommuneutvalet sine perspektiv ei viktig anerkjenning av interkommunalt samarbeid som berebjelke i kommunal tenesteyting og utvikling. Samarbeidet med nabokommunane eller regionale partnararar er ikkje berre ei moglegheit, men kanskje nødvendig for å sikre effektivitet, kvalitet og berekraft i tenesteleveringa. Gjennom det interkommunale samarbeidet, styrkar også Bømlo si rolle i regionen, og samarbeidet vert difor ei strategisk tilnærming for Bømlo kommune i møte med framtidige utfordringar i den norske kommunestrukturen.

6.2 Storkommune – ikkje alltid den beste løysinga

Sjølv om generalistkommuneutvalet og ekspertutvalet frå 2014 framhevar at større kommunar vil styrke generalistkommunesystemet, er det også viktig å hugse på at denne ideen ikkje nødvendigvis er den beste løysinga i alle tilfelle. Generalistkommuneutvalet legg vekt på at

¹³³ Prop. 95 S (2013-2014), 36.

¹³⁴ NOU (2023: 9) *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetninger*, 152.

større einingar har betre føresetnadar for å møte dei stadig meir komplekse utfordringane i dagens samfunn. Utvalet peiker også på at dei mindre kommunane kan slite med å oppfylle lovpålagte krav, særleg når det gjeld spesialiserte oppgåver som krev spesifikke fagmiljø.¹³⁵ Likevel peiker generalistkommuneutvalet på at det er viktig å vedkjenne at geografisk større kommunar, ikkje nødvendigvis vil kunne realisere betre føresetnadar for å løyse dei lovpålagte oppgåvene. Store geografiske avstandar kan utgjere ei betydeleg utfordring, spesielt når det gjeld å sikre tilgjengelegheita til tenester og effektiv administrasjon. I tillegg kan det vere kulturelle, økonomiske og sosiale skilnadar mellom ulike delar av ein større kommune, som kan gjere det vanskeleg å oppnå einskaplege løysingar og tilfredsstillende lokale behov.

Ein annan person som meinte at ein storkommune ikkje alltid lønner seg, er Bakkebo. Her meiner forskaren at ein direkte parallell kan trekkast til intervjuet med Bakkebo, då han uttala at «Det var umodent å foreslå heile Sunnhordland slått saman, ut i frå det med Sveio og det med storebror.»¹³⁶ Bakkebo sitt utsegn kan nemleg vere relevant for alle kapitla i dette forskingsprosjektet, nemleg den generelle diskusjonen om kommunereform og det komplekse samspelet mellom nasjonale og lokale interesser. På den eine sida indikerer dette synspunktet ei viktig anerkjenning av lokale forhold, identitet og behov som ikkje nødvendigvis kan tilpassast eller imøtekomast av ein stor, samanslegen kommune. Lokalsamfunna, som me har sett på tidlegare, har ofte ulike utfordringar, dynamikkar og kulturelle aspekt som kan gå tapt eller verte oversett i ein storskala samanslåingsprosess. Samstundes kan det også eksistere eit spenningsforhold mellom lokal autonomi og nasjonale mål. Medan lokale politikarar kan vere opptekne av å halde på uavhengigheit, identitet og kontroll over lokale saker og tenester, kan nasjonale myndigheiter ha mål om effektivisere og styrke kommunestrukturen.

Likevel kan synspunktet til Bakkebo også problematiserast, spesielt når det gjeld spørsmålet om modning og tilpassingsevne. Modning er nemleg eit omgrep som kan vere avgjerande i diskusjonen om kommunereform og samanslåingar. Sjølv om eit forslag til kommunesamanslåing ikkje får stønad eller gjennomslag på eit gjeve tidspunkt, tyder det ikkje at ideen er dårleg eller uynskt. For Bømlo kan det hende at tida ikkje var inne for ei samanslåing med nabokommunane eller ei endring i kommunestrukturen. Det er difor viktig å

¹³⁵ NOU (2023: 9) *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetninger*, 194.

¹³⁶ Intervju Ole Bakkebo, 14. desember 2023, 3.

anerkjenne at modning ikkje berre handlar om tidspunktet for ei reform, men også beredskapen til dei involverte partane til å samarbeide, kompromisse og tilpasse seg endringar. Dette kan krevje tid, dialog og meir tillit mellom kommunane og nasjonale myndigheiter.

6.3 Rett eller gale val?

Bømlo står då ovanfor eit komplekst spørsmål når det gjeld vurderinga av deira val om ikkje å gå inn i ein storkommune med nabokommunane sine. På den eine sida kan det argumenterast for at Bømlo trefte det rette valet ved å bevare sin status som sjølvstendig kommune. Som eit unikt lokalsamfunn med si eiga historie, kultur og identitet, kunne Bømlo oppretthalde kontrollen over lokale saker og sikre at avgjersler vart teke med tanke på innbyggerane sitt beste. Gjennom å bevare autonomien sin kunne kommunen også oppretthalde ein direkte kontakt mellom innbyggerane og det lokale styret, noko som ofte er viktig for tilliten til det politiske systemet. Ved å unngå ei kommunesamanslåing kunne Bømlo også halde kontrollen over ressursar og prioritere dei i samsvar med lokalsamfunnet sine behov og ynskje. Dette gjev kommunen fleksibilitet til å tilpasse seg endringar over tid og reagere raskt på lokale utfordringar.

På den andre sida kan det argumenterast for at Bømlo kanskje gjekk glipp av moglegheita til å dra nytte av potensielle stordriftsfordelar og felles ressursar som ein del av ein større kommune. Ved å gå inn i ein storkommune med nabokommunane, kunne Bømlo ha oppnådd auka økonomisk tryggleik og betre evne til å handtere store, felles utfordringar som kanskje ikkje kan løysast på eige hand. Ei samanslåing kunne også ha gjeve Bømlo større påverknad og ressursar til å styrke sin posisjon regionalt, samt tilby meir varierte og robuste tenester til innbyggerane. Dette kunne ha bidrege til å skape eit meir attraktivt og berekraftig lokalsamfunn på lang sikt.

I dag står også Bømlo ovanfor økonomiske utfordringar og er truga med å verte plassert på ROBEK-lista.¹³⁷ Dette indikerer at kommunen slit med å balansere budsjettet sitt og oppretthalde økonomisk berekraft. I ljøs av denne situasjonen Bømlo no finn seg i, kunne ei

¹³⁷ Gjerde, «Statsforvaltaren truar med ROBEK».

samanslåing med nabokommunane ha tilført nødvendige ressursar og økonomisk stabilitet. Ved å dele på felleskostnadar og utnytte stordriftsfordelar, kunne ein storkommune potensielt ha styrka Bømlo sin økonomiske situasjon. Samstundes er det viktig å anerkjenne at ei samanslåing ikkje nødvendigvis ville ha løyst alle utfordringane til kommunen, og det er umogleg å seie med sikkerheit korleis det ville påverka kommunen si framtid.

På ei anna side er det viktig å anerkjenne usikkerheita rundt utfallet av ei eventuell kommunesamanslåing. Dersom Bømlo, Stord, Fitjar, Austevoll og Tysnes hadde slått seg saman til ein storkommune, er det no umogleg å sjå føre seg nøyaktig korleis det ville verka i praksis. Dette perspektivet kan også knytast til korleis ei samanslåing ville påverke Bømlo-identiteten. Å gå inn i ein storkommune kunne ha ført til at den lokale identiteten vart svekka eller endra, då kommunen kanskje ville verte ein mindre del av ei større eining. På den andre sida kan eine seie at ei samanslåing med nabokommunane potensielt kunne ha styrka Bømlo-identiteten, ved å verte integrert i eit større geografisk og administrativt fellesskap. Identiteten kan på same måte som den gjer no, vise til at dei er ulike frå andre kommunar, men i ein storkommune kunne akkurat identiteten på Bømlo gjort at dei følte seg like. Eit fellesskap om noko dei har vore og noko dei framleis er, nemleg bømlingar, som del av ei større eining med nabokommunane.

Usikkerheit kan også knytast til kva prioriteringar som ville verte gjort og korleis ressursane ville vorte brukt. Eit viktig omgrep som kan knytast til dette, er det Jostein Askim definerer som «hamstring». Askim definerer «hamstring» som eit fenomen der det oppstår ein tendens til å auke forbruk og investeringar utover det som ville vore tilfelle utan ei kommunesamanslåing. Dette skjer ofte på grunn av ei forventning om at fordelane som vert oppnådd, vil forbeholdast dagens innbyggjarar, medan kostnadane vil delast med andre i den samanslegne kommunen. Han skildrar dette som ein risiko for at kommunar som vert del av ei større eining, særleg dei som risikerer å verte ein «utkant», kan byrje å bruke meir enn dei har råd til i ein sånn situasjon.¹³⁸

I ein artikkel frå *Dagens Perspektiv*, vert det også diskutert fenomenet med overinvesteringar og økonomisk handtering før kommunesamanslåingar. Artikkelen peiker nemleg på korleis

¹³⁸ Jostein Askim, «Plyndrer de gamle kommunene de nye?», presentert på Norsk Rådmannsforum, 14.1.2020.

den gamle kommunen kan ta i bruk store ressursar på investeringar og tenester like før ei samanslåing, som ein måte å beskytte eller sikre sine egne tenester.

Før sammenslåingen har «gammelkommunen» brukt bømtevis av millioner på investeringer i nye idrettsanlegg, parkeringsplasser og sykehjem – slik at «de andre» ikke skulle få kloa i sparepengene deres.¹³⁹

Det er også interessant å merke seg at Bømlo ikkje har vist dei same dynamikkane som har vorte presentert om overinvestering eller hamstring før ei eventuell samanslåing. Tvert i mot har Bømlo, som nemnt tidlegare i dette forskingsprosjektet, fokusert på ferdigstilling av infrastrukturprosjekt som den nye ungdomsskulen på Bremnes og oppussing av kommunale eigedomar. Dette har skjedd utan teikn til hastverk eller overdriven pengebruk rett før samanslåingsdiskusjonane starta. Nabokommunen Stord, derimot, stod i følgje informantane i dette masterprosjektet, ovanfor økonomiske utfordringar og var på etterslep når det gjaldt infrastruktur og tenester. Dette førte til behov for å pusse opp fasilitetar som blant anna sjukeheim.

6.4 Konklusjon

Formålet med dette forskingsprosjektet har vore undersøke kva faktorar som påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med nabokommunane sine. I underproblemstillinga til prosjektet vektla eg også tre faktorar eg trur hadde noko med avgjerla å gjere. Etter ei grundig utforsking av lokal identitet, dynamikken mellom Bømlo og nabokommunen Stord, samt dei økonomiske omsyna, kan det konkluderast med at Bømlo kommune sitt val om å oppretthalde si sjølvstende, har vore eit resultat av eit kompleks samspel mellom fleire faktorar. I dei følgjande avsnitta vil eg trekke fram dei viktigaste faktorane som har spelt ei rolle i denne avgjerla, som alle kan knytast til problemstillinga og underproblemstillinga.

Lokal identitet har vist seg å vere ein sentral faktor som har gjennomsyra prosessen og avgjerla rundt Bømlo kommune sitt sjølvstende. Den unike Bømlo-identiteten har vore

¹³⁹ Rønne, «Nye kommuner bondefanget av overinvesteringer».

tydeleg til stade, og det har vore interessant å observere korleis denne identiteten har variert blant informantane. Medan enkelte har peika på at bømblingane er stolte over sin eigen kommune, har andre karakterisert lokal identitet som samlande og at ein framleis ville vere «bømblingar» om ein slo seg saman med nabokommunen. Tidlegare kommunesamanslåingar på Bømlo har også vist seg å vere gjeldande for den lokale identiteten. Erfaringane frå tidlegare reformer har bidrege til å styrke befolkninga si tilknytning til sitt eige lokalsamfunn og skapt ein følelse av fellesskap og samhøyr. Teikn på at det har eksistert ein lokal identitet på Bømlo, kan stamme heilt attende til 1916, då øya gjekk gjennom si første kommunedeling. Også reaksjonen på Solberg-regjeringa sitt reformforslag, har vist ein tydeleg følelse av samla motstand mot å miste kontroll over lokalsamfunnet. Informantane har peika på at dei var opptekne av å bevare sin autonomi og uttrykka ein skepsis til ideen om å verte del av ein storkommune.

Ein anna faktor som tydeleg har vore til stade når Bømlo skulle avgjere om dei ville inn i ein storkommune, er forholdet til nabokommunen Stord. Dette forholdet kan skildrast som eit komplekst samspel av samarbeid, konkurranse og asymmetrisk maktbalanse, prega av ein storebror/veslebror-dynamikk. På papiret er Stord ein større og meir dominerande kommune i regionen, noko som har ført til ein underliggende dynamikk der Bømlo ofte vert sett på som den mindre betydingfulle broren. Likevel har forskaren funne teikn på at Bømlo ikkje hadde så liten betyding likevel, sidan dei på 2010-talet hadde blant anna ein sterkare økonomi enn nabokommunen.

Det interkommunale samarbeidet i Sunnhordland har også vore ein viktig arena som har vorte utforska. Betydinga av interkommunalt samarbeid har vore ein viktig faktor sidan det har vist seg å vere effektivt og fungerande for kommunane involvert. Det har gjeve kommunane moglegheita til å oppnå stordriftsfordelar og betre ressursutnytting, samstundes som dei har kunne helde på sin lokale autonomi og identitet. I Sunnhordland har Bømlo, Stord, Fitjar, Austevoll, Etne, Kvinnherad, Sveio og Tysnes gått saman og skapa regionsrådet Samarbeidsrådet for Sunnhordland. I tillegg har Bømlo, Stord og Fitjar eigne interkommunale samarbeid som er avgjerande for at kommunane skal verke optimalt i dag.

I løpet av utforskinga av det tredje temaet i dette masterprosjektet, Bømlo kommune sin posisjon innanfor nasjonale rammer, har fleire sentrale faktorar til at kommunen val ikkje å delta i kommunereforma kome fram. Eit viktig aspekt som informantane har understreka, er at

dei økonomiske insentiva som vart tilbode var for svake. Dette vart tala om som ein vesentleg faktor som påverka kommunen si avgjersle, då dei ikkje følte seg tilstrekkeleg kompensert for å gå inn i ei større strukturell endring. Mangelen på overtydande insentiv gav også lite motivasjon for Bømlo om å delta i ein storkommune. Samstundes finn ein trusselen om tvang for svak til å utløyse ein aktiv respons frå Bømlo. Det har kome fram i drøftinga at denne trusselen ikkje var tydeleg nok, og det manglande alvorret i tvangsaspektet reduserte presset på Bømlo til å handle og tillèt kommunen å oppretthalde sjølvstendet sitt.

I tillegg har det kome fram at informantane meinte at rammene for god kommunestruktur allereie var oppfylt av Bømlo som ein sjølvstendig kommune. Dette innebar at størrelsen og kapasiteten til Bømlo som enkeltstående eining var tilstrekkeleg til å handtere dei lovpålagte oppgåvene og utfordringane kommunen stod ovanfor. Dette står i kontrast til dei nasjonale retningslinjene for god kommunestruktur, som vektla at ein kommune burde ha minst 15 000 innbyggjarar og ikkje vere avhengig av interkommunale samarbeid for å verke som eigen kommune. Vidare vart det også klart at ingen av dei nasjonale dynamikkane klarte å gjere seg gjeldande på Bømlo. Lokalpolitikarane på Bømlo var aktive deltakarar i reformprosessen og var i stand til å forme utfallet i tråd med kommunen sine egne premiss og behov. Denne lokalpolitiske kontrollen gav dei moglegheita til å delta etter eige ynskje og trekke seg ut når dei sjølv meinte det var føremålstenleg.

Informantane i dette masterprosjektet har ulike meiningar om kva faktorar som har vore mest sentrale i avgjersla til Bømlo kommune om å verte verande som eigen kommune. Nokon vektlegg betydinga av lokal identitet og tilhøyrsla til lokalsamfunnet, medan andre framhevar dei økonomiske insentiva og frykt for å overta gjelda til nabokommunen. For nokon har forholdet til nabokommunen vore gjeldande, medan interkommunale samarbeid også har vorte framheva som ein viktig faktor. Dette mangfaldet i perspektiv viser at det ikkje er éin dominerande faktor, men heller eit samspel av fleire element som har påverka diskusjonen om ein storkommune i Sunnhordland, og kvifor Bømlo val å stå åleine. Dermed kan ein konkludera masterprosjektet med at det er fleire faktorar som har vore relevante, og ingen enkeltstående faktor kan åleine forklare utfallet av debatten.

Avslutningsvis er det viktig å understreke at forskaren i dette forskingsprosjektet har kartlagt haldningar, som ikkje representerer ein fasit. Desse haldningane og oppfatningane er unike for informantane som vart intervjuet, og det er viktig å hugse på at det ikkje nødvendigvis kan

generaliserast til å gjelde for alle innbygarane på Bømlo eller i andre kommunar. Sjølv om studia har gjeve innsikt i lokale perspektiv og motiv for å ta avstand frå ei kommunereform, er det viktig å erkjenne at det alltid vil vere usikkerheit knytt til alternative utfall. I eit hypotetisk parallelt univers, der Bømlo vart del av ein storkommune i Sunnhordland, veit ein ikkje faktisk ikkje korleis resultatet hadde vorte. Difor illustrerer denne studia behovet for å forsetje å utforske ulike perspektiv og moglege scenario for å informere om framtidige avgjersler og politikktutforming. Det er nettopp denne refleksjonen som gjev eit ope rom for vidare undersøkingar og utforsking av ulike alternativ og konsekvensar.

Referanseliste

- Askim, Jostein. «Plyndrer de gamle kommunene de nye?». Presentert på Norsk Rådmannsforum, 14.1.2020. <https://kommunedirektør.no/wp-content/uploads/2016/07/1600-Jostein-Askim.pdf>
- Bømlo kommune. «Størst folkevekst i Sunnhordland.» Sist oppdatert 22/02/24. <https://www.bomlo.kommune.no/aktuelt-og-kunngjeringar/storst-folkevekst-i-sunnhordland.14653.aspx>
- Distriktssenteret. «Identitet og tilhørighet.» Lest 07/09/23. <https://distriktssenteret.no/artikkel/identitet-og-tilhorighet/>
- Distriktssenteret. «Kommunereformen.» Lest 05/09/23. <https://distriktssenteret.no/kommunereformen/>
- Flo, Yngve. «Identitet og historie i kommunereformas tid». *Heimen* 2015, bind 52: 327-339.
- Flo, Yngve. «Kommunar på jakt etter fellesskap.» *Kommunal Rapport*. Sist oppdatert 14/09/15. <https://www.kommunal-rapport.no/kronikk/kommunar-pa-jakt-etter-fellesskap/112970!/>
- Folgerø-Holm, Jan Willy. «Bømlingane sitt mindreverdskompleks.» *Bømlo Nytt*. 17/12/15. Lesarinnlegg henta frå E-avis. <https://bomlonytt.e-pages.pub/titles/bomlonytt/>
- Frisvoll, Svein og Reidar Almås, *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser. Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning*. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning, 2004.
- Frisvoll, Svein, Oddveig Storstad, Mariann Villa, Bjørn Egil Flø og Reidar Almås. *Kommunereformen og øykommuner uten landfast forbindelse*. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning, 2015.
- Gjerde, Per Harald. «Statsforvaltaren truar med ROBEK.» *Bømlo-Nytt*. 12/04/24. <https://www.bomlo-nytt.no/nyhende/i/zEdvqO/statsforvaltaren-truar-med-robek>
- Grønmo, Sigmund, *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget, 2011
- Kolle, Nils. *Bømlo Bygdebok band VI. Eit øysamfunn i omforming. Bygdehistoria frå ikr. 1850 til 1945*. Bergen: Bømlo kommune, 1989.
- Knut Grove og Jan Heiret, «Å arbeida med munnlege kjelder», i *Historikerens arbeidsmåter*, redigert av Leidulf Melve og Teemu Ryymin. (Bergen: Universitetsforlaget, 2018).
- KS «Tilskudd og finansiering til kommuner som skal slå seg sammen.» Sist oppdatert 23/02/17. <https://www.ks.no/fagomrader/demokrati-og-styring/kommunestruktur/tilskudd-og-finansiering-til-kommuner-som-skal-sla-seg-sammen/>

Larsen, Kjell. «Har Bømlo kommune mindreverdigheitskompleks ovanfor Stord?»
Bømlo Nytt. 03/12/15. Lesarinnlegg henta frå E-avis. <https://bomlonytt.e-pages.pub/titles/bomlonytt/>

NOU 2023: 9. *Generalistkommunesystemet Likt ansvar – ulike forutsetninger*.
Oslo: Kommunal- og distriktsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5a25f42bd97345c29593c03a515738d2/no/pdfs/nou202320230009000dddpdfs.pdf>

Prop. 95 (2013-2014). Kommuneproposisjonen 2015. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Prop-95-S-20132014/id759298/>

Regjeringen 2021. «Historisk utvikling av kommunesektoren.»
Sist oppdatert 12/10/21. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunestruktur/utviklingen-av-den-norske-kommunestruktu/id751352/>

Røli, Olav. «Bømlo knuser Stord.» *Avisa Sunnhordland*. 31/10/13.
<https://www.sunnhordland.no/nyhende/i/Knp8lM/boemlo-knuser-stord>

Rønne, Knut Petter. «Nye kommuner bondefanget av overinvesteringer». *Dagens Perspektiv*.
Sist oppdatert 10/11/21. <https://www.dagensperspektiv.no/nyheter/nye-kommuner-bondefanget-av-overinvesteringer/441872>

Samarbeidsrådet i Sunnhordland. «Om oss.» Lest 17/03/24.
<https://www.samarbeidsraadet-sunnhordland.no/om-oss>

Sele, Kristine. – *driftige folk i vakker natur*. Bremnes: Vikse A/S i samarbeid med Bokmaker Forlag AS, 2013.

Store norske leksikon, «Bømlo (kommune)». Geir Thorsnæs. Sist oppdatert 17/02/24.
https://snl.no/Bømlo_-_kommune

Store norske leksikon, «Sunnhordland». Geir Thorsnæs. Sist oppdatert 28/02/24.
<https://snl.no/Sunnhordland>

Vestby, Guri Mette og Ragnhild Skogheim, *Hode og hjerte? Lyst eller smerte?*
– *Om lokal identitet og tilhørighet i kommunereformen*. Oslo: NIBR, 2014.

Vestland Fylkeskommune. «Bømlopakken.» Lest 08/02/24.
https://www.vestlandfylke.no/fylkesveg/fylkesvegprosjekt-i-vestland_ny/bomlopakken/

Figur 1 – kart over kommunegrensar før 1963.
Grind.no – _kunnskap om landskap. Lasta ned 10/01/24.
<https://www.grind.no/temakart/folk-samfunn/prestegjeldsgrensar-1837-kommunegrensar-1964>

Figur 2 – kart over Sunnhordlandsregionen:

Samarbeidsrådet i Sunnhordland – Regional utvikling. Lasta ned 10/03/24.

<https://www.samarbeidsraadet-sunnhordland.no/satsingsomrader/regional-utvikling-2>

Vedlegg:

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Førespurnad om å delta i forskingsprosjekt

Prosjekttittel: Bømlo kommune si rolle i kommunesamanslåingsdebatten på 2010-talet.

Bakgrunn og føremål:

Føremålet med denne masteroppgåva er å undersøke og analysere dei ulike faktorane som påverka Bømlo kommune si avgjerd om ikkje å gå inn i ein storkommune saman med nabokommunane sine på 2010-talet. Oppgåva forsøker å gje innsikt i dei dynamikkane som spelar inn i avgjersleprosessane rundt kommunesamanslåing, og forstå kva som kan ha vore avgjerande for Bømlo sitt val om å oppretthalde uavhengigheita.

Hovudproblemstillinga i oppgåva er:

Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?

Universitetet i Bergen er hovudansvarleg for prosjektet, som er ei masteroppgåve i historie, med professor Yngve Flo som rettleiar.

Kva inneber deltakinga i studia?

Dette er eit kvalitativt prosjekt der det vil verte brukt individuelle intervju som metode. Dette vil også vere den mest brukte metoden for å samle inn data i prosjektet, medan aviser og faglitteratur vil også spele ei rolle. Deltakarane vel sjølv kvar og kva tid intervju skal gjennomførast. Sjølve intervjuet vil vare ca. 30-60 min.

I intervjuet vil det verte henta informasjon om kva faktorar som er avgjerande for at Bømlo kommune lét vere å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar. Det vil verte brukt telefon for å ta opp lyd undervegs i intervju, som i ettertid vert transkribert om til standardisert tekst. Denne teksten vil intervjuobjekta få moglegheit til å sjå i gjennom og godkjenne i ettertid.

Under intervjuet vil det i hovudsak vere fire tema eg ynskjer å kome inn på. Det første av desse er initieringsfasen i kommunereformprosessen, vidare kjem den avgjerande fasen og avslutningsfasen. Sist ynskjer eg å stille nokre spørsmål for å teste eit par hypotesar eg har laga til prosjektet.

Viktig for meg å poengtere, er at dette studiet ikkje er anonymt. Eg ynskjer å ta i bruk namnet ditt i oppgåva, sidan dette både er ei offentleg sak og eg ynskjer å belyse eit tema eg tenkjer ikkje er snakka nok om. Eg ser også på dette prosjektet som viktig for å forstå prosessen som gjekk føre seg på Bømlo, samstundes som det kan vere nyttig for seinare prosessar.

Det er heilt frivillig å delta i studia, og du kan kva tid som helst trekkje samtykket ditt utan å gi opp noko grunn. Dersom du trekkjer deg, vil alle opplysningar om deg verte sletta. Dersom dette er noko som verkar spennande for deg eller om du har nokre spørsmål, gjerne ta kontakt.

Masterstudent: Lars Flokenes, e-post: lars.flokenes@haugnett.no, tlf: 91754143

Prosjektansvarleg og vegleiar: Yngve Flo, e-post: yngve.flo@uib.no

Vedlegg 2: Intervjuguide 1

Problemstilling:

Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?

Takk for at du har valt å stille opp!

Introduksjon og formål

Eg skriv ei masteroppgåve om kommunereform på 2010-talet, og i den anledning ynskja eg å fokusere på heimkommunen min Bømlo. Problemstillinga for oppgåva er «Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?».

Formålet med dette intervjuet er å få innsikt i kva som skjedde og kvifor Bømlo kommune val å stå utanfor. I avisene står det ikkje så mykje om akkurat kvifor ein val å verte verande som eigen kommune, og det er dette eg er på utkikk etter.

Anonymitet: Eg ynskjer moglegheita til å ta i bruk namnet ditt i oppgåva. Det vil vere snakk om namn, partitilhøyrse og partirolle. Direkte sitat m.m.

Ligg allereie fleire artiklar i Bømlo Nytt/Sunnhordland som inneheld namn.

Tid: omlag 30-60 min

Bakgrunn:

- Namn, alder, stilling?
- Di rolle i kommunestyret i Bømlo kommune i perioden kommunesamanslåingsdebatten var oppe?

Tema	Tematiske spørsmål	Stikkord for moglege oppfølgingsspørsmål
Initieringsfase	Korleis starta prosessen knytt til kommunereform på Bømlo?	- Stortinget eller fylkesmann? -

	Kven var initiativtakarane i denne fasen? Fanst det nokon argument for eller imot samanslåing på dette tidspunktet?	- Kva rolle hadde fylkesmannen?
Avgjerande fase	Har du døme på konflikhtar eller motstand som oppstod undervegs i prosessen?	- Verka dette som ein nasjonal eller ein lokal prosess?
	Kva var nokre av dei mest avgjerande augneblikka som påverka avgjersla om å forbli ein sjølvstendig kommune?	-
Avsluttande fase	Korleis vart avgjersla om å ikkje gå inn i ein storkommune endeleg teke?	-
Avgjersleprosessen	Kan du gje ei kort oversikt over avgjersleprosessen som leia til Bømlo sitt val om å ikkje gå inn i ein storkommune?	-
Lokal identitet	Korleis meiner du lokal identitet har påverka avgjersla om å verte verande som ein sjølvstendig kommune?	- Har historia spelt ei rolle? - Kommunesamanslåinga i 1963
	Vart lokal identitet diskutert i kommunestyret under denne prosessen?	- Kva var fokuset på?
	Har du døme på korleis lokal identitet kan ha påverka haldningane til innbyggjarane på Bømlo i	

	forhold til ei kommunesamanslåing?	
Storebror/veslebror	Korleis har dynamikken mellom Stord og Bømlo vorte reflektert i avgjersleprosessen om kommunesamanslåing?	- Forholdet mellom dei to kommunane over tid?
	Korleis har den såkalla «storebror/veslebror»-dynamikken mellom Stord og Bømlo påverka debatten om kommunesamanslåing?	- Døme på situasjonar der dynamikken var tydeleg?
	Korleis har innbyggerane på Bømlo reagert på eventuelle oppfatningar om ei underordning i forhold til Stord?	- Påverka dette avgjersla om å verte verande sjølvstendig?
Økonomiske omsyn	Kva økonomiske faktorar vart vurdert når avgjersla om å verte verande som ein sjølvstendig kommune vart diskutert?	- Bekymringar for økonomisk berekraft?
	Korleis vart kostnader og eventuelt utgifter knytt til ei kommunesamanslåing presentert?	
	Korleis vil du vege opp det økonomiske mot andre faktorar som lokal identitet og «storebror/veslebror»-dynamikken?	
Avsluttande spørsmål	Kva meiner du er dei viktigaste lærdommane som	

	kan trekkast frå Bømlo kommune si avgjersle om å ikkje delta i ein storkommune?	
--	--	--

Vedlegg 3: Intervjuguide 2

Problemstilling:

Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?

Takk for at du har valt å stille opp!

Introduksjon og formål

Eg skriv ei masteroppgåve om kommunereform på 2010-talet, og i den anledning ynskja eg å fokusere på heimkommunen min Bømlo. Problemstillinga for oppgåva er «Kva faktorar påverka Bømlo kommune til ikkje å gå inn i ein storkommune med sine nabokommunar?».

Formålet med dette intervjuet er å få innsikt i kva som skjedde og kvifor Bømlo kommune val å stå utanfor. I avisene står det ikkje så mykje om akkurat kvifor ein val å verte verande som eigen kommune, og det er dette eg er på utkikk etter.

Anonymitet: Eg ynskjer moglegheita til å ta i bruk namnet ditt i oppgåva. Det vil vere snakk om namn, partitilhøyrse og partirolle. Direkte sitat m.m.

Ligg allereie fleire artiklar i Bømlo Nytt/Sunnhordland som inneheld namn.

Tid: omlag 30-60 min

Bakgrunn:

- Namn, alder, stilling?
- Di rolle i kommunestyret i Bømlo kommune i perioden kommunesamanslåingsdebatten var oppe?

Tema	Tematiske spørsmål	Stikkord for moglege oppfølgingsspørsmål
Initieringsfase	Korleis starta prosessen knytt til kommunereform på Bømlo?	- Stortinget eller fylkesmann? -

	Kven var initiativtakarane i denne fasen? Fanst det nokon argument for eller imot samanslåing på dette tidspunktet?	- Kva rolle hadde fylkesmannen?
Avgjersleprosessen	Kan du gje ei kort oversikt over avgjersleprosessen som leia til Bømlo sitt val om å ikkje gå inn i ein storkommune?	-
	Kvifor skjedde det ingenting på Bømlo?	-
	Hadde dåke tru på at Bømlo ville bevege seg?	-
Lokal identitet	Korleis meiner du lokal identitet har påverka avgjersla om å verte verande som ein sjølvstendig kommune?	- Har historia spelt ei rolle? - Kommunesamanslåinga i 1963
Storebror/veslebror	Korleis har dynamikken mellom Stord og Bømlo vorte reflektert i avgjersleprosessen om kommunesamanslåing?	- Forholdet mellom dei to kommunane over tid?
	Kvifor slå seg saman når det eksisterande interkommunale samarbeidet var godt nok mellom Fitjar, Bømlo og Stord?	-
	Fanst det noko form for interesse av reform i Sunnhordland?	-

	Korleis har den såkalla «storebror/veslebror»-dynamikken mellom Stord og Bømlo påverka debatten om kommunesamanslåing?	- Døme på situasjonar der dynamikken var tydeleg?
	Korleis har innbyggjarane på Bømlo reagert på eventuelle oppfatningar om ei underordning i forhold til Stord?	- Påverka dette avgjersla om å verte verande sjølvstendig?
	Korleis vil du karakterisere Stord sin opptreden i denne prosessen?	-
	Korleis vart kostnadar og eventuelt utgifter knytt til ei kommunesamanslåing presentert?	
	Var lokkemidla verkande?	
	Korleis vil du vege opp det økonomiske mot andre faktorar som lokal identitet og «storebror/veslebror»-dynamikken?	
Avsluttande spørsmål	Kva meiner du er dei viktigaste lærdommane som kan trekkast frå Bømlo kommune si avgjersle om å ikkje delta i ein storkommune?	

Vedlegg 4: Stadfesting i RETTE

Prosjekt	
Id	S2959
Navn	Masterprosjekt i historie
Opprettet av	Lars Flokenes
Prosjektansvarlig	Yngve Flo
Ansvarlig enhet	Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Nåværende status	
Status	Bekreftet av prosjektansvarlig
Kommentar	
Opprettet av	Yngve Flo
Oppdatert	2023-09-18 06:29:35

Statushistorikk				
Status	Kommentar	Opprettet av	Opprettet	Oppdatert
Bekreftet av prosjektansvarlig		Yngve Flo	18-09-2023	18-09-2023
Registrert	Denne statuses er automatisk satt av systemet.	System User	18-09-2023	18-09-2023
Registrering pågår	Denne statuses er automatisk satt av systemet.	System User	18-09-2023	18-09-2023

Nåværende status

Status [Bekreftet av prosjektansvarlig](#)

Opprett... Yngve Flo

Oppdat... 2023-09-18 06:29:35

[Endre status](#)

Kontaktinformasjon

Opprettet av
Lars Flokenes

Prosjektansvarlig
Yngve Flo

Ansvarlig enhet
Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Operativt ansvarlige
Ingen operativt ansvarlige er definert for dette prosjektet.